

**MINISTERUL EDUCAȚIEI, CULTURII ȘI CERCETĂRII
AL REPUBLICII MOLDOVA
INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE, POLITICE ȘI SOCIOLOGICE**

MARIA DIACON

**POLITICA EDUCAȚIONALĂ
ȘI DE FORMARE PROFESIONALĂ
A UNIUNII EUROPENE**

Chișinău • 2020

**Lucrarea este recomandată spre publicare de către
Consiliul Științific al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice**

Lucrarea este consacrată analizei conținuturilor, obiectivelor și finalităților politicii educaționale și de formare profesională a Uniunii Europene adoptate și implementate prin instituții de resort în statele membre și în statele terțe. Capitolul întâi conține aspecte istoriografice ale evoluției ideilor de unificare europeană, prin analiza fundamentelor filosofice, coordonatelor instituționale, abordări de conținuturi ale politicii europene de educare și formare profesională. Capitolul doi include analiza politicilor și programelor Uniunii Europene în domeniul cercetării și educației și prioritățile de politică educațională comunitară, redate prin programe și bune practici pentru Republica Moldova. Capitolul trei este consacrat analizei sprijinului pentru educația și formarea profesională în Europa și analizează viziunea globală pentru educație și formare profesională.

Lucrarea este destinată tuturor celor care manifestă interes față de politica educațională și de formare profesională a Uniunii Europene.

Recenzent științific: Victor JUC, doctor habilitat, profesor universitar

Redactor: Tamara Osmochescu

Procesare computerizată: Elena Curmei

Copertă: Vitalie Leca

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Diacon, Maria.

Politica educațională și de formare profesională a Uniunii Europene / Maria Diacon; rec. șt.: Victor Juc; Min. Educației, Culturii și Cercet. al Rep. Moldova, Inst. De Cercetări Juridice, Politice și Sociologice. – Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice, 2020 (IS FEP „Tipografia Centrală”). – 152 p.

Referințe bibliogr.: p. 145 – 30 ex.

ISBN 978-9975-3415-1-6.

37.01:061.1EU

D 36

CUPRINS

INTRODUCERE	5
I. ABORDĂRI EVOLUTIVE ȘI INSTITUȚIONALE ALE POLITICII EDUCAȚIONALE ȘI DE FORMARE PROFESIONALĂ A UNIUNII EUROPENE	11
1.1. Evoluția ideilor de unificare europeană: fundamente filosofice și coordonate istoriografice	11
1.2. Abordări instituționale și evolutive ale politicii europene de educare și formare profesională	30
II. PROGRAME ȘI PRIORITĂȚI ÎN DOMENIUL CERCETĂRII ȘI EDUCAȚIEI LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE	51
2.1. Politici și programe ale Uniunii Europene în domeniul cercetării	51
2.2. Priorități de politică educațională a Uniunii Europene. Programe și bune practici pentru Republica Moldova	83
III. EDUCAȚIA ȘI FORMAREA PROFESIONALĂ. PROVOCĂRI ACTUALE ȘI DE PERSPECTIVĂ	113
3.1. Sprijin pentru educație și formare profesională în Europa. Provocări și tendințe	113
3.2. O viziune globală pentru educație în anii 2020	126
Concluzii	142
Referințe bibliografice	145

INTRODUCERE

Într-o societate în schimbare și într-un mediu competitiv global, o educație de calitate este esențială pentru ca Uniunea Europeană să asigure menținerea coeziunii sociale, a competitivității și a creșterii susținute. Pentru a putea atinge obiectivele în materie de locuri de muncă, creștere economică, investiții și competitivitate, având echitatea socială ca pilon central, este vital a se investi în subiecții pe care se centrează educația. Oferirea unei educații de înaltă calitate pentru toți reprezintă una dintre cele mai bune investiții pe care o poate face o societate. Educația de calitate reprezintă mult mai mult decât o investiție economică. Este esențială pentru dezvoltarea personală, socială și profesională, precum și pentru capacitatea de inserție profesională de-a lungul vieții. Și poate fi una dintre cele mai eficace modalități de combatere a inegalităților socioeconomice și de a promova incluziunea socială. Pentru a îndeplini aceste obiective, sistemele de educație trebuie să fie accesibile, să ofere șanse egale tuturor, indiferent de mediul din care provine o anumită persoană, și să producă rezultate de înaltă calitate.

Valorificarea standardelor de calitate în mediul politic, social și implicit, în educație, a fost o prioritate pentru Europa din cele mai vechi timpuri. Ideea inițierii procesului de integrare europeană, în sensul actual al fenomenului, nu este relativ recentă și s-a suprapus perioadelor moderne și contemporane. Pentru a trece de la ideea unificării la transpunerea ei în proiecte concrete și la instituționalizarea unor structuri, a fost nevoie de un timp în care suportul unificator al popoarelor Europei să devină mai puternic în raport cu factorii de diferențiere și separare: de la simplă aspirație a unor teologi, filosofi sau oameni politici ideea europeană a început să fie animată de puternicele individualități umane și entități naționale și să se transpună astfel într-o voință politică în măsură să-i confere finalitate. Accentul în identificarea Europei

cade în prezent pe conceptele de solidaritate și de identitate. Europa se clădește pe cultivarea sentimentului de identitate europeană, de apartenență la un sistem comun de valori care dă specificarea Europei, se constituie în baza progresului individual și social și permite manifestarea solidarității ca expresie a opțiunii pentru un „bine comun european”.

Acțiunile instituțiilor europene cu atribuții în domeniul educației, în special ale Comisiei Europene în parteneriat cu guvernele statelor membre, sunt canalizate spre îmbunătățirea calității formării profesionale, cu referire la educația inițială și dezvoltarea continuă, eficientizarea pregătirii cadrelor didactice, a formatorilor și a altor profesioniști din acest sector, precum și adaptarea cursurilor de formare și specializare la piața muncii. Miniștrii Educației din statele membre ale Uniunii Europene identifică continuu domeniile prioritare care necesită a deveni puncte de reper pentru agenda întâlnirilor la nivel european. Iar Parlamentul European discută continuu despre reformele care contribuie la îmbunătățirea calității sistemelor educaționale și a atractivității învățământului superior în Europa. De asemenea, se optează pentru un învățământ superior mai armonizat, oferind sisteme de asigurare a calității la recunoașterea diplomelor.

În materie de cercetare și inovare, în concordanță cu strategia Uniunii pentru cooperare internațională, Horizont 2020 este deschis participării cercetătorilor din întreaga lume. În țările partenere se desfășoară tot mai multe acțiuni de cercetare și inovare, astfel că este crucial ca Europa să aibă acces la cei mai buni cercetători și la cele mai bune centre de cercetare din lume. Astfel, se asigură nu doar surse de idei noi și expertiză, ci și posibilitatea ca cercetătorii europeni să colaboreze la nivel mondial cu cei mai buni experți în domeniu. Activitățile specifice de cooperare internațională sunt incluse în provocările societale, în tehnologiile generice și industriale și în alte secțiuni relevante ale programului Horizont 2020. În

domeniul educației, fiecare țară din Uniunea Europeană răspunde de sistemele sale de educație și formare, politica Uniunii Europene având rolul de a veni în sprijinul măsurilor luate la nivel național și de a ajuta la soluționarea provocărilor comune, cum ar fi îmbătrânirea populației, lipsa lucrătorilor calificați, evoluțiile tehnologice sau concurența mondială.

În domeniul educației, fiecare țară din Uniunea Europeană este responsabilă pentru sistemele sale de educație și formare, politica Uniunii Europene fiind concepută pentru a sprijini măsurile naționale și pentru a ajuta la abordarea provocărilor comune, cum ar fi îmbătrânirea, lipsa lucrătorilor calificați, dezvoltări tehnologice sau globale. Cadrul de cooperare în educație și formare are titlul generic „Educație și formare 2020”. Statele membre sunt, în primul rând, responsabile de sistemele lor de educație și formare și toate au întreprins reforme semnificative și evaluări *inter pares* de-a lungul anilor. Europa a făcut progrese importante în ceea ce privește îmbunătățirea educației în general. De exemplu, acest aspect este vizibil în creșterea proporției de tineri absolvenți de învățământ superior, obiectivul principal al Strategiei Europa 2020 de 40 % fiind pe cale de a fi atins. În aceeași ordine de idei, o reușită notabilă constă în faptul că proporția persoanelor care au părăsit timpuriu școala a fost redusă în perioada 2005-2015 cu 30 %, situându-se în prezent la o medie de 11 % la nivelul Uniunii Europene. În vederea sporirii șanselor de angajare este necesar să se realizeze progrese suplimentare, astfel încât în 2020 să se atingă nivelul de referință al Uniunii Europene, de 82 %, în ceea ce privește încadrarea în muncă a tinerilor absolvenți. În prezent, această pondere se ridică la numai 77 %. O altă preocupare majoră este în continuare aceea că mulți tineri abandonează școala prematur fără un titlu de calificare oficial; aceștia provin în special din grupul de elevi de origine străină, în cazul cărora procentul celor care au părăsit timpuriu școala se ridică la 19%. Aceste elemente

indică o nevoie clară de a îmbunătăți performanța și rezultatele sistemelor de educație și de formare. Recentul flux de refugiați impune o reacție rapidă și o strategie de integrare eficientă.

Europa trebuie să accelereze procesul de modernizare a învățământului superior. Extinderea accesului la învățământul superior în ultimii ani a fost, fără îndoială, una dintre principalele povești de succes ale Europei. Cu toate acestea, a răspunde la cererea de competențe de înalt nivel în societate și în economie rămâne o provocare uriașă pentru universitățile și colegiile din Europa. În pofida numeroaselor exemple de excelență și de angajament din partea personalului, a studenților și a părților interesate, o consultare publică recentă lansată de Comisia Europeană a stârnit îngrijorare cu privire la discordanța dintre programa oferită de instituțiile de învățământ superior și competențele de care au nevoie absolvenții pentru reușită.

Calitatea procesului de predare reprezintă un factor-cheie pentru sporirea calității în învățământul superior. Sunt necesare mai multe eforturi pentru a investi în formarea pedagogică a personalului academic, acesta fiind un domeniu în mod tradițional mai puțin valorificat decât cel al cercetării. În special, trebuie să se îmbunătățească situația actuală și calitatea predării în învățământul superior. Astfel, este necesar să se înregistreze progrese cu privire la dezvoltarea, recunoașterea și recompensarea învățământului de înaltă calitate. În plus, diversitatea din ce în ce mai mare a studenților impune tot mai urgent un proces de predare profesional. Cadrele didactice trebuie să fie bine pregătite și formate pentru a se adapta studenților care provin din medii diverse și înaintea așteptări și nevoi variate.

Investițiile în educație și formarea profesională pentru dezvoltarea competențelor sunt esențiale pentru a stimula creșterea economică și competitivitatea: competențele determină capacitatea Europei de a crește productivitatea. Pe termen lung, competențele

pot stimula inovarea și creșterea economică, pot da valoare adăugată producției în cadrul lanțului valoric, pot stimula concentrarea de competențe de un nivel mai înalt în Uniunea Europeană și pot șlefui viitoarea piață a forței de muncă. Creșterea masivă a ofertei mondiale de persoane cu un nivel înalt de calificare din ultimul deceniu pune Europa la încercare. S-a încheiat perioada în care concurența provenea în special din țări care puteau oferi numai forță de muncă cu un nivel scăzut de calificare. Au crescut calitatea educației și oferta de competențe peste tot în lume, iar Europa trebuie să facă față acestei situații. Sistemele europene de educație și de formare profesională nu reușesc în continuare să ofere competențele adecvate necesare capacității de inserție profesională și nu lucrează în mod corespunzător cu mediul de afaceri sau angajatorii pentru a aduce procesul de învățare mai aproape de realitatea mediului de lucru. Această inadecvare a competențelor reprezintă o preocupare din ce în ce mai importantă pentru competitivitatea industriei europene, dar amploarea și ritmul reformelor trebuie să fie calibrate astfel încât competențe de înaltă calitate să poată susține atât creșterea economică, cât și crearea de locuri de muncă.

I. ABORDĂRI EVOLUTIVE ȘI INSTITUȚIONALE ALE POLITICII EDUCAȚIONALE ȘI DE FORMARE PROFESIONALĂ A UNIUNII EUROPENE

Acest capitol conține două domenii relevante de analiză - evoluția ideilor de unificare europeană: fundamente filosofice și coordonate istoriografice, și abordări instituționale și evolutive ale politicii europene de educare și formare profesională. În primul subcapitol sunt abordate etapele construcției europene ca proces conștient de formare a unității economice, politice și instituționale, cu accentele plasate pe cultivarea sentimentului de identitate europeană și de apartenență la un sistem comun de valori. Subcapitolul al doilea reliefează implicația instituțiilor europene în educația și formarea profesională, prin implicarea activă a tuturor statelor membre care devin responsabile de organizarea și conținutul sistemelor de edificare și formare, dezvoltând avantajele cooperării la nivel comunitar.

1.1. Evoluția ideilor de unificare europeană: fundamente filosofice și coordonate istoriografice

În timp ce construcția europeană ca proces conștient de formare a unității economice, politice și instituționale a acestui spațiu are o vechime de doar câteva decenii, declanșându-se efectiv în contextul bipolarității mondiale, instaurate după cel de-al Doilea Război Mondial, în care Europa își poate salva locul, rolul, identitatea și puterea doar prin transpunerea în practică a premiselor unității sale, ideea de Europa, desemnând un spațiu geografic, politic și spiritual specific, datează de câteva milenii. Esența ideii unei „Europe unite” a găsit gradual un izvor de inspirație și susținere în conștiința și sentimentul identității europene dată de unitatea culturală și intelectuală. Justificată apare reflecția lui Jean Monnet – „sufletul creator” al Europei – când, după ani de zbateri, de evolu-

ții și involuții în unificarea federativă a țărilor europene, spunea: „*Dacă ar fi să reîncep, aș începe prin cultură*”. Cultura este cea care dă liantul european și poate menține o unitate durabilă într-o atât de vastă diversitate [1, p.3]. Actualizând această reflecție asupra culturii, vom sublinia că unificarea europeană este în esență un proces instituțional și cultural. Dacă instituțiile reprezintă „obiectivarea culturii”, rezultă că Europa unită se datorează apartenenței popoarelor la cultura europeană, manifestării în fapt a aceluiași sistem de valori. Definirea culturii europene este esențială pentru stabilirea apartenenței teritoriale, civilizaționale și organizaționale la Europa într-un moment de redefinire și căutare .

Trecând de la cultură la sfera politică, menționăm că mulți autori recunosc că mișcarea pentru integrare europeană a avut o tradiție lungă, începuturile sale fiind identificate la vechii greci, punct de vedere motivat pe observația că în decursul timpului pot fi identificate o serie de idei principale care nu s-au schimbat radical, cum ar fi dorința de a păstra pacea, nevoia unei apărări comune, ambiția de a acționa unitar pentru exercitarea puterii sau conservarea unei culturi europene comune. În Antichitate, cetățile grecești organizau între ele un sistem de rezolvare pașnică a diferendelor. Platon a fost primul gânditor care a susținut ideea păcii prin organizarea de conferințe. În acea vreme, confederația cetăților grecești dispunea de instituții religioase și politice comune, forumul de soluționare a diferendelor dintre cetăți constituindu-l Consiliul amficionilor [2, p.13].

Același imaginativ și creativ popor, vechii greci, au lăsat posterității nu numai numele continentului nostru, Europa fiind numele unei zeițe foarte frumoasă, care a fost răpită de Zeus și a fost dusă pe pământurile de la Apus, pământuri care azi îi poartă numele..., dar i-au oferit și modelul guvernământului ideal, urmat până în prezent de state care promovează democrația și statul de drept. Prin contrapunere, referindu-se la tiranie ca model politic

opus democrației, Euripide (sec. V î.e.n.) avertiza: „Pentru o cetate, nimic nu e mai rău decât un tiran. Sub acest regim legile nu sunt aceleași pentru toți. Un singur om guvernează, este stăpânul legilor, iar fenomenul egalității nu mai există. Un tiran consideră cetățenii drept dușmani și îi condamnă la moarte pe cei mai buni, aceia în stare de a gândi, deoarece se teme pentru pierderea puterilor sale”. Prin contrast cu tirania, Atena va produce modelul democrației directe, pe care Pericle (sec. V î.e.n.) a elogiato în următorii termeni: „Departate de a imita pe ceilalți, noi înșine dăm exemplul altora datorită faptului că statul nostru e condus în interesul poporului și nu în cel al unei minorități, regimul nostru politic a primit numele de democrație. Libertatea este regula noastră în guvernare. Ne supunem întotdeauna magiștrilor și legilor, mai cu seamă acelor care asigură apărarea celor oprimați. La noi nu este rușinos să mărturisești că ești sărac, dar este mult mai rușinos să nu încerci să înlături sărăcia”. În contextul ultimei afirmații, reiterăm faptul că recunoașterea sărăciei și canalizarea eforturilor susținute pentru înlăturarea ei sunt finalitățile pe care trebuie să și le asume majoritatea guvernărilor actuale.

Grecii vor fi cei care prin Aristotel vor lăsa teoria sufragiului universal prin care membrii componenți, fiecare luat în parte, sunt incapabili să aibă o judecată competentă asupra unei chestiuni publice, sunt totuși în stare să aibă cea mai bună părere, în orice domeniu, când sunt constituiți într-un bloc unitar, cu excepția cazului în care acești membri se află pe o treaptă de cultură cu totul inferioară. Civilizația greacă se încununează cu figura universală a lui Alexandru cel Mare (356-323 î.e.n.), care, așa cum afirma Plutarh, „nu și-a pus în minte să cotopească în grabă Asia, ca șeful unei bande de tâlhari, nici să o pustiască și să o prade, ca și cum devastarea și prădarea i-ar fi putut aduce o nesperată fericire. Dezideratul său a fost acela de a supune orice ținut locuit unui singur fel de gândire și unei singure guvernări. Dacă Marele Zeu,

cel care trimisese sufletul lui Alexandru aici jos, nu l-ar fi chemat pe neașteptate la el, în viitor n-ar mai fi existat decât o lege unică pentru toți oamenii și întregul Univers ar fi fost condus sub semnul aceleiași justiții și aceleiași lumini. Modul în care el și-a gândit expediția ne dovedește că a acționat ca un adevărat filosof, nu pentru a cuceri bogății, dar pentru a face să domnească pacea universală, concordia, unirea și pentru ca toți oamenii să comunice între ei” [3, p. 13].

Prin contradicție, în epoca romană, datorită prevalențelor porririlor războinice și de cucerire, a fost părăsită ideea de arbitraj, romanii neconcepând ideea soluționării conflictelor, divergențelor și a diferendelor dintre ei și popoarele considerate barbare în alt mod decât prin război. „Pax romana”, care de altfel constituia marea aspirație a Romei, avea în vedere unificarea întregii Europe, dar sub dominație romană. Astfel, în epoca Antichității, în special prin acțiunile Romei, s-a realizat și s-a transmis mai departe o civilizație unitară, însă forțată a fi astfel prin puterea practicii războiului. Roma a impus un model umanist cu privire la om, model preluat și promovat de mari filosofi, precum Aristotel, Socrate sau Platon.

Ideile generoase ale creștinismului au oferit temeiul reluării propunerilor de soluționare pașnică a diferendelor în spiritul religiei creștine și de organizare a unor instituții care să permită menținerea păcii în condițiile când aceasta era amenințată. În această perioadă, reprezentanții bisericii au servit deseori ca arbitri în litigiile dintre diverși suverani, un celebru caz de arbitraj constituindu-l cel al lui Alexandru al VI-lea în litigiul dintre Spania și Portugalia, care s-a soldat cu o împărțire practică a lumii noi între aceste două mari puteri ale vremii. Astfel, odată cu apariția creștinismului, care se răspândește rapid în tot spațiul european, o filosofie nouă dezvoltă și înobilează cultura antică greco-romană. Unitatea de credință determină o unitate de creație, mai ales pe filiera filosofică. În același timp, umanismul laic, care pune în slujba

omului totul – societatea, morala, educația – se va transmite mai departe prin prisma valorilor creștine.

Începând cu Evul Mediu, fragmentarea continentului, atât politică, etnolingvistică, economică, socială, culturală, cât și religioasă sporește în proporții deosebit de mari. Există acum Europa Occidentală, Europa Centrală, Europa Meridională, Europa Balcanică, Europa Răsăriteană și Europa Nordică, granițele lor fluctuând de-a lungul secolelor în diferite direcții. Deosebiri și decalaje sociale-economice sau culturale dintre aceste zone, subdivizate la rândul lor, tind să se accentueze în timp. Din aceste considerente, de natură obiectivă, în perioada Evului Mediu, lupta pentru independență și suveranitate și dezideratul pentru extinderea granițelor și domeniilor deținute de fețele princiare a abătut, pentru un timp, preocuparea de la o viziune europeană integratoare. Marile migrații ale popoarelor germanice vor pune începutul aceluși „mileniu întunecat”, în care, cel puțin, în primele două secole, cultura a coborât la un nivel extrem de scăzut, la fel cu ignoranța oamenilor și cu primitivismul moravurilor. Pentru o perioadă de 700-800 de ani, integrarea și unificarea societăților europene va stagna sau va evolua foarte lent [4, p. 6].

Abia în jurul anilor 1300 se atestă pătrunderea primelor idei federaliste în lumea europeană. În plan teoretic, apar numeroase proiecte de organizare a păcii. Dante Alighieri, prin lucrarea sa *De monarchia*, pledează pentru instaurarea unei „monarhii universale” cuprinsă în granițele Imperiului Roman, teritoriu pe care îl considera predestinat de providență divină. Dante considera că un monarh universal ar putea crea o *humana civilitas*, care ar unifica toate popoarele, de toate credințele, ceea ce papalitatea nu ar putea să facă. La acestea se adaugă faptul că doar monarhul „are născutură ce o poate dori, deoarece jurisdicția sa este limitată doar de ocean, ceea ce nu este cazul celorlalți prinți, de vreme ce principatele lor sunt hotărnicite de ale altora”. Monarhul ar reprezenta,

de asemenea, o curte de apel ideală, de vreme ce nu are nimic de câștigat, de unde urmează că monarhul poate fi „cel mai pur subiect al dreptății printre muritori”.

Controversa cea mai aprigă stârnită de lucrarea *De monarchia* constă în faptul că Dante nu recunoștea papalității nici măcar o putere indirectă. Autoritățile laice și cele ecleziastice trebuiau să fie separate și independente, nici una din ele neavând dreptul de ingerință în treburile celeilalte. Anume pentru această erezie *De monarchia* va fi arsă în public la Bologna de Papa Ioan al XII-lea, rămânând pe lista cărților interzise publicului până în sec. al XIX-lea [3, 16].

Tot în această perioadă se afirmă tot mai mult societatea politică și distincția dintre individualitatea psihologică și persoana religioasă. Ceea ce începe a conta de acum înainte era omul politic și nu autoritatea religioasă, iar între factorii de ordine pe primul loc începe a fi recunoscută societatea politică (voința generală), și nu colectivitatea religioasă, aceste idei fiind expuse de Marsilio de Padova, Dante Alighieri, Machiavelli, Thomas Morus, Thomas Hobbes.

Francezul Pierre Dubois a publicat în anii 1305-1307 cartea *De Recuperatione terrae sancte*, în care propunea studierea posibilităților de realizare a unei republici creștine care să cuprindă toți domniitorii creștini „pentru recucerirea pământului sfânt”. Această formă de republică europeană urma să aibă ca șef pe capul bisericii catolice – papa, iar ca instanță de judecată – scaunul apostolic. În lucrarea respectivă, procurorul Pierre Dubois a dezvoltat și a argumentat ideea că pacea poate și menținută numai dacă se creează instituții care să o mențină. În concepția sa, la baza acestei instituții ar fi trebuit să stea arbitrajul, care nu mai forma apanajul nici al papei și nici al împăratului. Papa trebuia să se preocupe de problemele spirituale, iar împăratul să fie considerat un suveran asemănător celorlalți suverani și nu deasupra lor. Pentru luarea hotărârilor de conciliere, se prevedea introducerea unui „consiliu” al suveranilor. [5, p. 34]

Inițial, ideea nu s-a bucurat de foarte mare atenție, însă ulterior, în 1462, a fost preluată de George Podiebrad, regele Boemiei, care a elaborat un proiect de uniune a statelor europene, în scopul stăvilirii pericolului otoman. „Planul lui Podiebrad” prevedea unificarea europeană ca formă de asigurare a păcii pe pământ. În vederea unei lupte comune contra otomanilor, Podiebrad propunea suveranilor Europei un proiect de „Congregatio concordiae”, prin care solicita convocarea unei adunări de regi și prinți creștini în scopul asigurării păcii, definind, în același timp, condițiile asistenței reciproce, arbitrajul și sancțiunile. O astfel de conferință internațională permanentă urma să aibă armată, funcționari și buget propriu [4, p. 7].

În aceste condiții devine cert că o primă cristalizare a ideii de unificare a continentului european în această perioadă se naște în momentul în care granițele Imperiului Otoman au fost strămutate în Europa. Se poate afirma cu certitudine că însuși sentimentul de solidaritate europeană este legat de ideea securității statelor și popoarelor continentului, de apărare a valorilor materiale și spirituale amenințate în acea epocă de Imperiul Otoman. În secolul al V-lea, Europa devine un domus, o patrie comună în fața primejdiei otomane. Anume în acea perioadă, Nicolo Machiavelli în *Arta războiului* va considera mulțimea de principate și republici de pe continentul european o dovadă a diversității sub care se manifesta unitatea europeană, în contrast cu absolutismul asiatic din acea vreme.

În condițiile în care Europa ajunge să exercite hegemonia mondială, nu numai din punct de vedere politico-militar, dar și prin preluarea poziției de lider în domeniul științei, tehnicii, literaturii și filosofiei, proiectele de unificare europeană și cele de unificare mondială devin tot mai numeroase în această perioadă. Astfel, în 1598, Albericus Gentilis, un ilustru jurist italian, membru al corpului diplomatic al Spaniei în Londra, propune un proiect de organizare a statelor pe fundamente juridice [6], iar în 1625, Hugo Grotius preconizează o asociație internațională a principilor creș-

tini, „în cadrul căreia litigiile ar fi judecate de către cei care nu sunt parte la litigiu, astfel încât să se găsească un mijloc de forțare ca părțile să se împace în condiții rezonabile”. Astfel, Hugo Grotius devine primul inițiator care vine cu propunerea de a codifica *jus gentium* (dreptul națiunilor) [3, p. 21].

Din aceeași perioadă datează și un proiect foarte îndrăzneț de organizare internațională, elaborat de *Émeric Crucé* (1590–1648), care sugera pentru prima oară includerea într-o asociație internațională a unor țări necreștine (Turcia și China), pentru a se putea asigura astfel o pace veșnică printr-o reglementare juridică și printr-un arbitraj internațional. De menționat este că în acest proiect se sugera, pentru prima dată, adoptarea unei monede internaționale care să faciliteze schimburile dintre țările participante în acest proiect. De asemenea, proiectul lui Cruce mai prevedea ca atunci când o țară nu acceptă hotărârea luată, celelalte vor interveni cu forța armată.

Dintre proiectele timpului respectiv se cuvine a se menționa în mod deosebit proiectul elaborat de Maximillian Bethune, Duce de Sully, ministrul regelui Henric al IV-lea, în 1645, prin care se avansa ideea unității europene și a realizării unei bune înțelegeri între catolici și protestanți. Planul lui Sully avea un caracter predominant politic și propunea o federație europeană din care urma să facă parte 15 principate. Deși federația purta numele de „republică”, conducătorul ei trebuia să fie regele Henric al VI-lea. Președintele federației nu putea fi ales însă de două ori consecutiv și nici din aceeași familie. Parlamentul european urma să cuprindă 66 de membri, care urmau să fie reînnoiți din trei în trei ani. Totodată era prevăzută înființarea a șase consilii regionale, care reprezentau în fond tribunale de arbitraj. Proiectul avea în vedere pentru prima dată încheierea unor tratate speciale de comerț și trafic. El preconiza și crearea unei armate unice, cu un efectiv de 75000 de oameni, având ca singură menire să alunge pe turci din Europa și

să mărească astfel teritoriul european al federației. Un obiectiv de perspectivă al planului Sully consta în elaborarea Constituției europene și asigurarea libertății comerțului de-a lungul întregii Mări Mediterane, precum și pe Marea Neagră [4, p.6].

În aceeași epocă, în 1693, englezul William Penn (1644-1718) propune o unire a suveranilor Europei printr-un contract permanent și o organizare a unui parlament european care să reprezinte popoarele și nu prinții Europei. Potrivit planului lui Penn, statele participante nu erau considerate egale, numărul reprezentanților lor depinzând de importanța economică și demografică a fiecărui stat. Din cei 90 de membri care urmau să formeze parlamentul, 12 trebuiau să fie germani, 10 spanioli, 10 francezi, 8 italieni, 6 englezi, 4 polonezi [7, p. 11].

Un entuziast apărător al ideii federaliste a fost Abatele Saint Pierre, care a elaborat în 1713 un proiect de constituire a Ligii celor 24 de state creștine la care urma să se alăture și Turcia, implicând constituirea unui corp cu atribuții reprezentative și legislative cu sediul la Utrecht, oraș de care erau legate interesele internaționale ale aceluși timp, limitarea forțelor armate la 6000 de soldați pentru fiecare țară și instituirea unui tribunal însărcinat cu judecarea eventualelor conflicte. Proiectul Abatelui Saint Pierre a fost trimis tuturor șefilor de state și oamenilor luminați ai timpului. Cu toate acestea, efectul său a fost redus. Într-o scrisoare adresată lui Voltaire, regele Frederic cel Mare scria: „De Saint Pierre mi-a trimis una din cărțile sale pentru asigurarea păcii veșnice din Europa. Proiectul este frumos și lesne de înfăptuit, dar nu-i lipsește decât ceva pentru a fi îndeplinit: consimțământul Europei și încă ceva tot așa de neînsemnat”. În același context, dar într-o formă mai caustică, cardinalul Fleury, într-o scrisoare trimisă Abatelui, îi sugera următoarele: „Dumneavoastră ați uitat un articol foarte important, acela care ar prevedea, înainte ca principiile dumneavoastră să fie puse în practică, trimiterea trupelor de misionari pentru pregătirea spiritului și minții principilor” [4, 6].

Filosoful și scriitorul francez Montesquieu (1689-1755) afirma că „Europa nu mai este decât o națiune alcătuită din mai multe națiuni, popoarele europene sunt toate civilizate, formează membrii unei republici mari. Europa în accepția sa, are o unitate politică legată de o climă temperată, ea este locul unde se întâlnesc republici sau monarhii moderate, în timp ce Asia și Africa sunt teritorii unde se întâlnește despotismul”.

Pe lângă planurile și proiectele pozitive de unificare și integrare a spațiului european, în Epoca Modernă pot fi întâlnite și aprecieri negative oferite ideilor de unificare europeană. Astfel, Jean Jacques Rousseau, în *Considerations sur le gouvernement de la Pologne* aprecia Europa în felul următor: „Orice s-ar spune, în ziua de azi nu mai există francezi, germani, spanioli, englezi, nu mai există decât europeni. Aceștia din urmă, nu sunt decât niște ticăloși cărora nu le pasă de legile nici unui stat, deoarece pretutindeni sunt la ei acasă. Or, numai instituțiile naționale pot insufla și educa dragostea de patrie”. Rousseau a fost ostil față de unitățile politice.[8, p.123].

Puține au fost totuși ideile care au negat unitatea Europei. Proiectul lui Jeremie Bentham, intitulat *Planul unei păci universale și perpetue* (1789), a introdus opinia publică internațională în ecuația realizării unității europene. Practic el propune existența unei Diete care să emită păreri asupra problemelor de interes comun, iar opinia publică să facă presiuni pentru punerea lor în aplicare într-o manieră eficientă [9, p. 12].

Filosoful german Immanuel Kant a elaborat în 1795 un proiect de pace veșnică, proiect care însuma principii valoroase, printre care renunțarea la forță și neintervenția în politicile de organizare internă a entităților. Spre deosebire de ceilalți gânditori amintiți, care preconizau existența unor armate, având chiar efective limitate, Kant se pronunța categoric pentru desființarea armatelor per-

manente. El propunea totodată instituirea unei federații de state care să dețină o constituție republicană, garantată de anumite legi pozitive internaționale care să servească drept îndrumări la buna sa organizare [4, p.6].

Nu este în intenția noastră de a evoca lungul șir al războaielor și conflictelor care s-au desfășurat pe continentul european. Însă subliniem că printre acestea au fost numeroase războaie civile și religioase, conflicte armate între state vecine și, mai ales, două războaie mondiale care au provocat numeroase distrugerii și au amânat pentru mult timp înfăptuirea ideii europene. La toate acestea mai adăugăm că ideea europeană a fost utilizată în detrimentul sensului ei original de către unele țări care încercau să provoace „unificarea Europei” ca o proiecție a propriilor tendințe hegemoniste [5, p. 44].

Cu toate meritele sale incontestabile, Napoleon vedea ideea unificării continentului prin mijloace militare, bazându-se mai puțin pe forța diplomației și mai mult pe forța „marii armate”. Însă, în testamentul său politic, Napoleon își exprima încrederea că numai prin pace și convingere Europa va putea să pună capăt neînțelegerilor și să se transforme într-un stat federal.

În secolul XIX se remarcă planul prințului Adam Czartoriski, prezentat prim-ministrului William Pitt, prin care se sugera asigurarea păcii eterne printr-o înțeleaptă repartitie între state cu o populație grupată după legătura lor de sentimente și după interesele lor geografice și economice. În 1821, Joseph de Maestre, în lucrarea sa *Soirees de Sankt Petersburg*, emite ideea unei Societăți a Națiunilor. Tot în această perioadă, revoluționarul italian Mazzini întrezărește o federație europeană printr-o prăbușire a tronurilor, care ar putea determina apariția „tinerei Europe”. Secolul XIX este, prin excelență, secolul unor propuneri federaliste. La Congresul Federalist de la Paris din 1849, Victor Hugo rostește celebrele cuvinte: „Va veni o zi când armele vor cădea din mâini și

bombele tunurilor vor fi înlocuite cu cuvântul și cu votul de drept universal al popoarelor ... va veni o zi când tunurile nu se vor mai vedea decât prin muzee și lumea se va mira că au fost vreodată cu putință... Și va veni ziua când vom vedea două grupări uriașe: Statele Unite ale Europei și Statele Unite ale Americii dându-și mâna peste ocean”[4,p.8].

Pierre-Joseph Proudhon(1809-1865), filosof și politician francez, a pledat pentru principiul federativ și pentru capacitatea juridică a claselor muncitoare. După părerea lui, Unirea Europei trece prin constituirea unei federații care trebuie să fie mai întâi realizată în cadrul geografic al statului și care permite eliberarea indivizilor de etatism. În concepția sa finală Europa trebuie să fie o federație de federații [10, p. 32].

Ce fel de Europă și până unde? Mult timp Europa a fost identificată cu zona de dominantă catolică și uneori chiar numai cu partea ei occidentală, unde s-ar fi transmis și conservat cultura antică. Argumentul esențial ține de sciziunea bisericii, prin care creștinismul greco-ortodox a transmis alte valori decât catolicismul. Opțiunea s-a modificat însă după Reforma protestantă și mai ales prin contribuția lui Nietzsche. Pentru autor, Europa are specificul ei cultural și este formată din „acele popoare și părți de popoare care au trecut comun în grecism, romanitate, iudaism și creștinism”.

Similar, André Philip caracterizează cultura europeană prin trei concepte: „conceptul grec al individualității”, „conceptul roman al justiției și al cetățeanului” și „conceptul biblic al persoanei umane”. Comunitatea este astfel dată de umanismul și raționalismul greco-latin, îmbogățit prin creștinism. Specificarea culturii europene s-a făcut prin desprinderea de Orient, apoi de Africa și – în timpurile moderne – de America. Proudhon, Goethe, Baudelaire, Kierkegaard, Dostoievski, Nietzsche vorbesc chiar de o despărțire de vechea Europă, începând cu Renașterea. Este momentul în care individul începe să fie animat mai mult de rațiune și să se

îndepărteze în acțiunile sale de etică și morală. Din acest motiv, Renașterea este considerată a marca o criză a conștiinței europene. Ea semnifică însă și o revoluție intelectuală, care se va transmite în plan economic, social și politic și care va face din Europa „principala scenă pe care s-a desfășurat istoria universală”.

În 1878, juristul elvețian Johann Kaspar Bluntschli avansează ideea unei confederații a statelor europene condusă de un consiliu federal, cuprinzând delegați ai tuturor statelor europene și un Senat care însuma delegații parlamentare din toate statele membre ale confederației. Din aceeași perioadă se pot menționa proiectul scriitorului Godin (1883), proiectul lui Frederich Passy și Rendal Cremer pentru crearea unei Uniuni interparlamentare (1888), proiectul lui Francois Crispy (sfârșitul sec. XIX) și discuțiile purtate în cadrul celor două Conferințe de la Haga (1899, 1907). [4, p. 7].

În această perioadă (sec. al XIX-lea) apar și primele forme instituționalizate de cooperare europeană, ca expresie a tendinței de unitate europeană, Sfânta Alianță (1815) fiind prima dintre ele, iar Austria, Prusia și Rusia au hotărât ca, împreună, să garanteze menținerea păcii în Europa. Tratatul Sfintei Alianțe garanta integritatea teritorială și forma de guvernământ din fiecare stat european. Mai mult, acesta este momentul unei inovații în relațiile internaționale, respectiv, instituționalizarea cooperării prin conferințe, ceea ce a dus la instituționalizarea concertului marilor puteri, care avea scopul de a adopta măsuri pentru menținerea păcii și pentru respectarea intereselor comune. Această etapă, marcată de instituționalizarea cooperărilor, este cea a încercărilor temporare (congrese, conferințe), fiind bazată pe organizarea întrunirilor de nivel înalt prin care se delega marilor puteri soluționarea problemelor de interes comun. Sistemul a fost destul de eficient pentru perioada în care a fost promovat, contribuind la soluționarea mai multor probleme din subregiunile continentului, dar a contribuit și la dezvoltarea dreptului internațional public, sau la crearea prime-

lor organizații internaționale, ca forme permanente ale cooperării instituționalizate. Din păcate, sistemul concertului european nu a putut gestiona situații precum înfruntarea dintre puterile mari, sau, mai grav, criza care a dus la declanșarea Primului Război Mondial și la declinul Europei [9, p. 9]. Astfel, Epoca Modernă se inițiază și se finalizează cu ideii și proiecte de susținere a apropierei statelor pentru cooperarea și integrarea lor în instituții care să reunească suveranii națiunilor și popoarele reprezentative.

Integrarea, în accepțiunea folosită de Uniunea Europeană, reprezintă un proces complex care își propune înglobarea, armonizarea din punct de vedere economic, social și chiar politic într-o uniune de state a tuturor acelor care acceptă și vor să dezvolte împreună valori comune, dar fără pierderea identității naționale, culturale și spirituale a participanților. Ideile de unire, de federalizare, care în decursul timpului au generat în planurile celor care dețineau puterea absolută sau în mintea unor vizionari, scriitori sau clerici nu s-au încadrat în asemenea parametri. Ele au apărut, în cazul celor dintâi, fie din dorința de a crea alianțe în fața unor dușmani comuni, deci au urmărit scopuri exclusiv militare, fie din dorința de a dobândi noi teritorii prin crearea unor uniuni de state. În cazul celorlalți, din conținutul ideilor de unificare lansate nu se poate desprinde decât dorința de a crea mecanisme politice care să exprime, într-un cadru organizat, menținerea păcii, prin discutarea unor probleme de interes politic general.

Sfârșitul Primului Război Mondial, cu inevitabila retrasare a granițelor pe continent, a constituit prilejul pentru o nouă relansare a ideii de unificare, care, de această dată, a depășit studiul de garanție comună pentru menținerea păcii, de alianță militară sau de acțiune comună europeană la nivel diplomatic și a început să se cristalizeze în proiecte care își propuneau ca reper identificarea marilor interese comune sau realizarea binelui comun [2, p. 15].

Dacă ne raportăm la ideea de integrare, perioada dintre Primul și cel de-al Doilea Război Mondial poate fi caracterizată în câteva

cuvinte ca fiind o încununare a „aspirației pentru pace” a popoarelor, aspirație care a dat naștere unei „conștiințe europene” ca efect al temerii profunde față de pericolul declanșării unei noi conflagrații generalizate pe întreg continentul european și a deschis calea ideilor federaliste. Dorința de unificare nu s-a născut din dorința maselor largi, dar și-a găsit geneza în viziunile unor intelectuali și oameni politici din elita acelor vremuri, poate fi semnalată prin prisma a trei paliere.

Primul palier poate fi reprezentat de cei care și-au dorit o adevărată unificare a popoarelor din Vestul și Centrul Europei, care propuneau crearea unei federații de state, proiect care impunea ca statele ce alcătuiau federația să renunțe la o parte dintre prerogativele pe care le presupunea suveranitatea lor. O perioadă fertilă promovării ideilor federaliste se deschide odată cu înființarea Ligii Națiunilor. În 1923 se înființează la Viena cunoscuta asociație Paneuropeană sub președinția contelui Richard Coudenhove Kalergi, iar în 1926, tot la Viena, a fost organizat Congresul pentru constituirea Uniunii Paneuropene. Proiectul unui Pact paneuropean elaborat de contele Coudenhove Kalergi cuprindea 20 de articole, în care erau enunțate principiile potrivit cărora statele suverane „vor alcătui o alianță eternă pentru a asigura pacea europeană”. Noua organizație urma să poarte titulatura „Statele Federale Europene”, toți cetățenii statelor federale devenind și cetățeni europeni. Membrii federației urmau să respecte Pactul Ligii Națiunilor și Pactul Briand-Kellog, iar diferendele dintre state urmau să fie judecate de o curte federală. Minoritățile naționale urmau să se bucure de aceleași drepturi egale pe care le dețineau deja majoritatea cetățenilor în fața legilor, precum și în ce privește liberul exercițiu al limbii, învățământului, presei și practicii cultelor religioase.

Organele preconizate federației erau Consiliul, cuprinzând câte un reprezentant al fiecărui stat, cu drept de vot; Adunarea, însumând delegați ai parlamentelor sau instituțiilor similare, și Curtea

Federală, care examina conflictele dintre statele federale, decizând totodată în ceea ce privește conflictele între autoritățile federale și guvernele statelor federale.

În ideea de a fortifica apropierea și integrarea statelor în uniuni de state, în 1929 scriitorul italian Bartolucci fondează o Asociație de pace în spiritul ideilor extremei drepte. Mult mai evoluat în ceea ce ar reprezenta constituirea unei federații europene, danezul Heerford propunea în lucrarea *Europa communis* crearea statului federal și creionarea mecanismele de funcționare, care trebuiau să cuprindă o adunare interparlamentară, un director al șefilor de state cu drept de veto și un minister federal. În plan economic, propunea crearea unei uniuni vamale [4, p. 9].

Al doilea palier de unificare și integrare a statelor îl constituie planul Briand, elaborat la 1 mai 1930 și supus examinării Ligii Națiunilor la 17 mai același an. Subliniem astfel că uniunea juridică internațională a elaborat și ea un anteproiect de Uniune Europeană, inspirat din ideile lui Aristide Briand. În concepția sa, organizația europeană urma să fie realizată în etape succesive, acționându-se în cadrul Societății Națiunilor. Se prevedeau ca organe ale organizației europene conferințele, un consiliu, comisiile parlamentare și un secretariat. Memorandumul Briand, transmis Societății Națiunilor, relua și dezvolta ideile federaliste exprimate de omul politic francez în toată perioada de după Primul Război Mondial, și în special în discursul din 5 septembrie 1929. Memorandumul avea grijă să sublinieze că în cadrul măsurilor preconizate, suveranitatea absolută și independența politică a statelor din Uniune urmau să fie păstrate și respectate întocmai, fără a suferi nici un fel de prejudiciu, rolul său fiind acela de forum prin mijlocirea căruia urma să se asigure o mai bună cooperare între statele europene.

Astfel, putem determina că Ligii Națiunilor îi era recunoscut și acordat un rol deosebit de important, Briand considerând că pro-

iectele sale federaliste pot fi realizate numai într-un asemenea cadru. „Nu este vorba acum de a constitui un grup european în afara Societății Națiunilor, dar dimpotrivă, de a armoniza interesele europene sub controlul și în spiritul Societății Națiunilor, întregind în sistemul său universal un sistem limitat, cu atât mai efectiv. Realizarea unei organizații federative a continentului european va fi întotdeauna raportată Societății Națiunilor ca un element de progres al activității sale, progres din care națiunile extraeuropene vor putea beneficia”.

Al treilea palier este cel care aparține oamenilor pragmatici în vederea coordonării producției industriale. Personalități de genul lui Louis Louchet, care în anul 1925 a propus Societății Națiunilor ca statele europene să își coordoneze producția în cadrul unei ligi economice, fondată pe termenul de „Statele Unite ale Europei”, având ca punct central economiile din Franța și Germania. Această inițiativă a dus ulterior la crearea de carteluri internaționale în rândul producătorilor din principalele industrii europene, cum ar fi oțelul, fonta, aluminiul, electricitatea sau cimentul, despre care la Conferința Economică Internațională de la Geneva din anul 1927 s-a spus că vor avea ca efect creșterea puterii de cumpărare [2, p. 16].

Dintre toate teoriile, proiectele și planurile, dar și acțiunile subsumate ideii federale, cel mai important s-a dovedit a fi Planul lui Aristide Briand, care, fără a pune problema contopirii într-un singur stat, opus altora, a așezat la temelie ideea uniunii morale, a responsabilității colective față de criza și securitatea continentului, în care scop să se stabilească liniile economice și politice între națiunile europene. Pentru aceste idei pline de inspirație și transpuse în proiecte concrete, Aristide Briand, alături de Gustav Stresemann, a primit în 1926 Premiul Nobel pentru Pace. Proiectele respective vor rămâne însă de domeniul dezideratelor, deoarece ascensiunea rapidă a ideologiilor totalitare comuniste, fasciste și naziste vor proceda la o împărțire subiectivă a sferelor de influență în Europa [3, p. 28].

Pe un plan restrâns se face și primul pas concret spre integrarea economică în Europa Occidentală, între Luxemburg și Belgia, prin Convenția de instituire a Uniunii Economice Belgiano-Luxemburgheze (UEBL), încheiată la 25 iulie 1921. Îi urmează Convenția de la Onchy din 1923, prin care UEBL și Olanda își propuneau eliminarea restricțiilor comerciale reciproce. Deși neratificate, aceste convenții vor conduce la semnarea în 1944 între cele trei țări a unei Convenții vamale și în 1958 la încheierea Tratatului de constituire a Benelux, ca o uniune economică cu un ridicat nivel de integrare [1, p. 12].

Deși ideea unificării europene a fost formulată pornind de la o serie de învățăminte care au fost formulate de pe urma Primului Război Mondial, politicile imperialist-expansioniste ale unor puteri europene, precum și teoriile naționaliste care se vehiculau în acele vremuri nu au făcut posibilă punerea ei în aplicare într-o formă sau alta, iar lipsa de cooperare, de apreciere realistă a unor noi doctrine politice și militare, precum și conservatorismul și inconsecvența unor oameni politici la care adăugăm și efectele Marii Crize cu care s-au confruntat economiile statelor europene în anii 1930 au stopat toate inițiativele menționate mai sus, inițiative care puteau să aducă progres și bunăstare pe continent, și au creat în schimb premisele unui dezastru economic și social ca urmare a apariției unei noi puteri ce avea să târască întreaga lume într-un nou conflict militar, care se va dovedi mai dezastruos decât primul [2, p. 16].

În timp ce construcția europeană ca proces conștient de formare a unității economice, politice și instituționale a acestui spațiu are o vechime de doar câteva decenii, declanșându-se efectiv în contextul bipolarității mondiale, instaurate după cel de-al Doilea Război Mondial, în care Europa își poate salva identitatea și puterea doar prin transpunerea în practică a premiselor unității sale, ideea de Europa, desemnând un spațiu geografic, politic și spiritual specific, datează de câteva milenii.

Este indiscutabil faptul că procesul construcției europene s-a întemeiat pe antecedentele unei evoluții istorice îndelungate, în care ideea de unitate europeană s-a cristalizat și afirmat în numeroase inițiative și proiecte, care se constituie, în ansamblul lor, într-o adevărată preistorie a construcției europene, aflate astăzi în plină desfășurare. Modalitățile preconizate în cursul timpului pentru unificarea spațiului european s-au concentrat, în esență, în jurul a două soluții posibile: cea imperială – o unificare prin forță a continentului în jurul unei puteri hegemonice, și cea a asocierii statelor europene, pe baza propriei voințe, într-o formă federativă sau confederativă. Soluția federativă implică realizarea unei structuri instituționale suprastatele, căreia statele participante îi cedează, într-o măsură mai mare sau mai mică, atributele suveranității lor. Formula confederativă menține intacte prerogativele suverane ale statelor participante care s-au asociat în vederea realizării unor obiective formulate într-un mod sigur, de natură politică sau economică [3, 31].

În timp ce tentativele de forțare a unei integrări politice europene au eșuat, beneficiile potențiale ale integrării economice s-au dovedit atractive pentru elitele politice europene. Cu toate acestea, experimentele din sec. al XIX-lea cu zonele de liber schimb între statele-națiune au fost de scurtă durată, iar primele uniuni vamale erau specifice regimurilor din interiorul statelor-națiune. În cele din urmă, aceste experimente de integrare economică au avut aceeași soartă ca și încercările de a forma o unitate politică [11, p. 101].

G. Pascariu subliniază că identitatea europeană poate fi definită, după A. Marga, prin: conceptul „cunoașterii” orientată spre atingerea scopurilor umane; conceptul „raționalității” care presupune căutarea eficienței acțiunilor noastre; conceptul „dreptului” ca ansamblu de reguli generale; conceptul „individualismului” prin care individul se manifestă liber; conceptul „persoanei umane” care înseamnă dorința individului de dezvoltare spirituală; conceptul „adevărului” ca valoare fundamentală și conceptul „sferei publice” ca mediu al stabilirii voinței politice [1, p. 6].

Acțiuni în favoarea unor integrări pașnice în Europa au apărut după Primul Război Mondial, însă ordinea politică de atunci era bazată mai degrabă pe coexistența pașnică a statelor-națiune, decât pe integrare. Eșecul Ligii Națiunilor de a menține pacea a fost rapid și total, provocând renașterea naționalismului în anii '20 și '30 ai secolului trecut. Grupurile pro integrare apărute în Europa după 1918 nu au reușit să ofere nici o soluție practică pentru rezolvarea acestei probleme. Declanșarea celui de-al Doilea Război Mondial a distrus speranțele într-o unitate europeană. Însă consecințele războiului au constituit originile mișcării actuale canalizate pe direcția integrării europene.

1.2. Abordări instituționale și evolutive ale politicii europene de educare și formare profesională

Instituțiile europene acordă o atenție deosebită educației și formării profesionale, implicând activ toate statele membre, iar acestea, la rândul lor, devin responsabile de organizarea și conținutul sistemelor de edificare și formare, însă nu sunt negate nici avantajele cooperării la nivel comunitar. Educația și formarea profesională joacă un rol crucial în soluționarea multor provocări socioeconomice, demografice, de mediu și tehnologice cu care se confruntă Europa și cetățenii săi în prezent și în anii ce vor urma. Investiția eficientă în capitalul uman prin sisteme de educație și formare reprezintă o component esențială a strategiei Europei pentru a asigura niveluri înalte de creștere economică durabilă, bazată pe cunoaștere, și de ocupare a forței de muncă.

Acțiunea politicii educaționale și de formare profesională este concepută prin instituții separate – Comisia Europeană, Parlamentul European, Consiliul de Miniștri al Uniunii Europene, dar care cooperează în comun pentru a lansa cele mai aplicative și sustenabile politici și programe. Astfel, prevederile în domeniu pot fi valorificate de la etapa școlară spre învățământul superior, prin edu-

cația și formarea profesională, educația pentru adulți, finalizând cu cooperarea internațională prin dialogul politic și promovarea multilingvismului.

Pe dimensiunea executivă, în domeniul politicii educaționale și a formării profesionale, Comisia Europeană colaborează cu țările Uniunii Europene pentru dezvoltarea sistemelor de educație. Fiecare țară răspunde de organizarea și conținutul sistemelor sale de educație și formare, însă există avantaje în a colabora pe probleme de interes comun. În acest sens, Comisia Europeană sprijină eforturile depuse la nivel național prin două mijloace principale: în primul rând, colaborează îndeaproape cu factorii de decizie de la nivel național pentru a-i ajuta să dezvolte politicile și sistemele de educație școlară. În acest sens, colectează și furnizează informații și analize și încurajează schimbul de bune practici în materie de politică prin grupuri de lucru tematice. În al doilea rând, Prin programul ERASMUS+ investește anual milioane de euro în proiecte care promovează schimburile între școli și educația personalului prin stagii.

Comisia Europeană elaborează și promovează instrumente menite să încurajeze mobilitatea (de exemplu Sistemul european de credite transferabile și Suplimentul la Diplomă), să favorizeze recunoașterea competențelor și calificărilor și să amelioreze calitatea informațiilor privind învățământul superior din Europa. De asemenea, Comisia sprijină Procesul de la Bologna, care urmărește să promoveze reformarea învățământului superior în vederea creării unui Spațiu european al învățământului superior și schimbul de bune practici între diferite țări prin intermediul grupului de lucru pentru învățământul superior, creat în cadrul Strategiei pentru educație și formare 2020. Pe lângă gestionarea programului ERASMUS+, care le oferă studenților multiple posibilități, Comisia sprijină și cooperarea internațională în materie de învățământ superior cu țări din afara Uniunii Europene [12, p. 172].

Cooperarea internațională prin dialogul politic și promovarea multilingvismului reprezintă o altă dimensiune a politicii educați-

onale a Uniunii Europene. Comisia Europeană este foarte interesată să promoveze învățarea limbilor străine și diversitatea lingvistică în întreaga Europă în vederea îmbunătățirii competențelor lingvistice de bază. În acest sens, autoritatea executivă a Uniunii Europene colaborează cu guvernele naționale pentru a realiza un obiectiv ambițios: cetățenii să poată comunica în alte două limbi, pe lângă limba lor maternă. Acest „obiectiv de la Barcelona” a fost convenit în 2002 de șefii de stat și de guvern din statele membre ale Uniunea Europeană.

În aspect evolutiv, vom reda prioritățile pe dimensiunea politicii europene de educare și formare profesională, indicând perioada 1999-2019. În context, vom sublinia că Romano Prodi a condus Comisia Europeană în perioada 17 septembrie 1999 – 22 noiembrie 2004. Prodi, un puternic susținător al integrării europene, a devenit președinte al Comisiei Europene datorită sprijinului atât al Partidului Popular European, cât și al Partidului Socialiștilor Europeni din Parlamentul European. În timpul președinției lui Prodi, în 2002, unsprezece state membre ale Uniunii Europene și-au abandonat monedele naționale și au adoptat euro ca monedă unică. În timpul mandatului lui Prodi, Comisia a cunoscut o creștere a puterii și a influenței după Tratatul de la Amsterdam. În 2004, Uniunea Europeană a fost extinsă pentru a admite mai multe națiuni membre, cele mai multe țări ale fostului bloc sovietic. De asemenea, în timpul Comisiei Prodi s-a semnat și s-a aplicat Tratatul de la Nisa și s-a semnat Constituția europeană. [13]

Comisar european pentru Educație, Cultură, Tineret, Mass-media și Sport în perioada 1999–2004, în Comisia Prodi, a fost nominalizată Viviane Reding, o politiciană luxemburgheză, membră a Partidului Popular Creștin-Social de orientare centru-dreapta. În primul mandat de comisar european, Viviane Reding a promovat prin ERASMUS Mundus extinderea cooperării între universități și studenți ai Uniunii Europene și restul lumii. Printre alte realizări,

ea a jucat un rol-cheie în consolidarea programului Culture 2000 și a programului EU MEDIA. Inițiativele coordonate de Viviane Reding și-au regăsit reflectare în proiecte care au reușit în perioada 2000-2006 să dinamizeze rolul educației, culturii și comunicării în societatea contemporană. Din anul 2010 până în 2014 a fost comisar european pentru Justiție în Comisia Barroso și totodată vicepreședinte a Comisiei Europene. [14]

Programul Cultura 2000 a funcționat până în 2006, cu un buget de 236,4 milioane EUR, dedicat promovării unei zone culturale comune, caracterizată prin diversitatea culturală și patrimoniul cultural comun. Fondurile programului au fost utilizate pentru a oferi subvenții pentru proiecte de cooperare culturală în domeniile artistic și cultural, inclusiv: artele spectacolului, arte plastice/vizuale, literatură, moștenire, istorie culturală. Un grup de experți independenți oferă sprijin managementului programului pentru selectarea proiectelor. Proiectele se pot încadra în una dintre cele trei categorii principale: activități anuale specifice, activități multianuale, evenimente culturale speciale. Programul a susținut o mare varietate de proiecte și inițiative, precum cooperarea cu patrimoniul cultural cu țări terțe, moștenirea culturală, traducere literară, literatură, cărți și lectură, spectacole, cooperarea artelor spectacolului și artelor vizuale în domeniu cu țări terțe. [15]

Subprogramul MEDIA, care sprijină sectorul audiovizual și multimedia, oferă oportunități pentru inițiative care vizează promovarea distribuției lucrărilor și accesului la piețe, inițiative pentru dezvoltarea de proiecte sau un set de proiecte, sprijin pentru producția de programe de televiziune sau jocuri video, activități pentru creșterea interesului și îmbunătățirea accesului la lucrările audiovizuale, activități care promovează interesele pentru filme, precum rețele de cinema sau festivaluri de film, măsuri care facilitează coproducția internațională și consolidează circulația și distribuția lucrărilor, activități pentru a dezvolta abilitățile și capacitățile profesioniștilor din sectorul audiovizual.

Așa cum este prezentat în secțiunile privind sprijinul acordat sectorului media și industriilor culturale și creative, sectorul audiovizual se transformă odată cu creșterea tehnologiei digitale. Acest lucru creează probleme suplimentare, precum protecția proprietății intelectuale, asigurarea accesului la finanțare într-un sector relativ nou și în schimbare și asigurarea unei distribuții adecvate a lucrărilor. Ca atare, Creative Europe își propune să sprijine inițiativele care pot genera un impact real pentru sector în toată Europa, inclusiv sprijinirea lucrărilor individuale, inițiative care promovează noi abilități în sector și inițiative care promovează cooperarea internațională în acest sector. [16]

Evoluția domeniului educației, culturii, tineretului, mass-mediei și sportului s-a produs și în Comisia Europeană coordonată de José Manuel Barroso (în perioada 22 noiembrie 2004 – 1 noiembrie 2014). În timpul primei sale președinții, pe agenda Comisiei s-au aflat următoarele priorități: Turcia care solicită aderarea la Uniunea Europeană, reforma instituțiilor (Tratatul de la Lisabona), directiva Bolkestein, care vizează crearea unei piețe unice a serviciilor în cadrul Uniunii Europene, Strategia de la Lisabona, Sistemul de navigație Galileo, negocierile Agendei de dezvoltare de la Doha, Institutul European de Inovare și Tehnologie și un pachet european privind schimbările climatice. În 2012 Barroso a cerut Uniunii Europene să se transforme într-o „federație a statelor-națiune” și a stabilit planuri pentru un singur mecanism de supraveghere pentru toate băncile din zona euro. [13]

În calitate de Comisar pentru Educație, Cultură, Multilingvism și Tineret, în Comisia Barroso, a fost nominalizată Androulla Vassiliou, care și-a trasat prioritățile pe domenii pentru a contribui la o Europă mai bună. Educația și formarea sunt în centrul strategiei „Europa 2020” a Comisiei pentru o economie competitivă, ecologică și durabilă. Prioritățile au urmat liniile directoare generale ale politicii și au prevăzut următoarele: îmbunătățirea abilităților și a

accesului la educație și formare profesională, cu accent pe nevoile pieței, creșterea mobilității de învățare și a oportunităților pentru persoanele interesate în creșterea profesională, hrănind expresia culturală și creativitatea pentru toți.

Pentru a îmbunătăți substanțial aspectele formative ale educației, cercetării și inovării, programul Androulla Vassiliou prevede măsuri de ajutorare a Europei să concureze la nivel global, echiparea tinerilor pentru piața de azi a muncii, abordarea și prevenirea consecințelor crizei economice. Îmbunătățirea trebuie să înceapă cu cei mai mici elevi, în special printr-o mai bună pregătire a cadrelor didactice - profesorii sunt încă factorul numărul unu în succesul copilului în viață. Standardele mai ridicate urmează să sporească valoarea intrinsecă a educației copiilor. Obiectivele comisariatului au fost transpuse în cifre, reflectând reducerea numărului de tineri care părăsesc școala înainte de termen, a numărului de tineri care manifestă abilități reduse de citire și a numărului de persoane care supraviețuiesc cu abilități mici sau de bază. Au fost trasate obiective clare pentru reducerea părăsirii timpurii a școlii și consolidarea evaluărilor de referință pentru îmbunătățirea politicilor privind angajarea, mobilitatea învățării și învățarea limbilor străine.

Învățământul superior a fost perceput ca fiind vital pentru creșterea nivelului de abilități. În ciuda progreselor reale ale reformelor de învățământ superior de la Bologna, nu multe dintre universitățile noastre se potrivesc cu cele mai bune din lume. De aceea s-a convenit pe focusarea eforturilor pentru energizarea și modernizarea învățământului superior, făcând Europa o destinație de alegere pentru studenți și cercetători prin Institutul European de Inovare și Tehnologie (EIT) Acțiuni Marie Curie (sprijinirea mobilității pentru cercetători) și Program ERASMUS+ (mobilitate de învățare pentru studenți și universitari).

Inovarea și tehnologia au fost percepute ca un pilot pentru viitorul bazat pe cunoaștere. Schema Marie Curie consolidează efor-

turile de reunire a ariilor europene de învățământ superior și de cercetare, astfel încât cunoștințele, cercetătorii și studenții care o generează să se deplaseze liber peste granițe, stimulând inovația în toată Europa. Programul ERASMUS a fost un succes, dar în 2012 viza doar 3 milioane de studenți, iar participarea scădea în o treime din țările implicate. ERASMUS a fost conceput ca o acțiune de susținere a schimburilor între instituțiile academice europene și cele internaționale și a devenit un steag pentru integrarea și construirea de poduri în întreaga lume, formând vizibilitatea globală a învățământului superior din Uniunea Europeană. Pentru a implementa toate aceste acțiuni, au fost create grupuri de acțiune cu autoritățile naționale, identificând abordări comune ale provocărilor comune, bazate pe cele mai bune practici și evaluare comparativă.

Așa cum arată programele Uniunii Europene, mobilitatea de învățare este foarte eficientă în îmbunătățirea competențelor (inclusiv a limbilor), a capacităților de angajare și deschiderea minților oamenilor către alte culturi. Astfel a fost stabilit un cadru pentru inițiativa „Tineretul în mișcare” din vara anului 2010 și propus un program pentru stimularea diversității culturale, dialogul intercultural și învățarea limbilor străine. [17]

Jean-Claude Juncker coordonează activitățile Comisiei Europene în perioada 1 noiembrie 2014 – 31 octombrie 2019. Conform tratatelor de constituire și funcționare, Președintele este șeful Comisiei Europene și decide asupra organizării Comisiei, alocă portofolii membrilor Comisiei și poate face schimbări în orice moment. Președintele stabilește, de asemenea, agenda politicii Comisiei, apărând interesul general european. El a fost ales de Parlamentul European pe baza orientărilor sale politice, care s-au format prin contactele sale cu comisiile parlamentare și a liniilor directoare strategice pentru Uniune prezentate de Consiliul European din 27 iunie 2014, care vizează în mod prioritar un nou impuls pentru locuri de muncă, creștere și investiții, o piață unică

digitală conectată, o Uniune Energetică Resilientă, cu o Politică privind Schimbările Climatice, o piață internă mai profundă și mai faină, cu o bază industrială consolidată, o Uniune Economică și Monetară mai Profundă, o politică comercială echilibrată și progresivă pentru a valorifica globalizarea, o zonă a justiției și a drepturilor fundamentale bazate pe încredere reciprocă, o nouă politică privind migrația, un actor global mai puternic, o Uniune a Schimbărilor Democratice. [18]

În calitate de Comisar pentru Educație, Cultură, Tineret și Sport în Comisia Juncker a fost nominalizat Tibor Navracsics, care și-a trasat ca obiectiv prioritar colaborarea cu statele membre pentru a reforma și moderniza sistemele de învățământ din Europa, în special prin construirea unui Spațiu European al Educației, pentru a permite oamenilor să găsească o muncă plină de satisfacții și să sprijine creșterea economică. De asemenea, s-a insistat pe dezvoltarea programului ERASMUS+ și extinderea atenției sale către oameni din toate mediile și pe crearea de oportunități pentru ca tinerii să participe pe deplin la viața civică și democratică, de exemplu, prin intermediul Corpului European de Solidaritate, o inițiativă emblematică lansată de Comisia Juncker și DiscoverEU, o nouă schemă de călătorie ce permite tinerilor să experimenteze identitatea lor europeană. Jean-Claude Juncker a menționat: „Promovarea diversității noastre culturale, ajutându-i pe creatorii Europei să ajungă la noi audiențe, promovarea culturii, precum și a patrimoniului cultural sunt catalizatori ai inovației, creșterii economice și relațiilor internaționale mai puternice.” În lista obiectivelor și acțiunilor practice prioritare urmează promovarea politicii bazate pe dovezi prin activitatea serviciului intern de știință și cunoștințe al Comisiei – Centrul Comun de Cercetare și continuarea dezvoltării educației și a dimensiunilor antreprenoriale ale inovației și cercetării prin intermediul Institutului European de Inovare și Tehnologie și a acțiunilor Marie Skłodowska-Curie (acțiuni demarate

de Comisia precedentă). Un accent deosebit a fost plasat pe supravegherea Oficiului pentru Publicații responsabil de gestionarea bazei de date Eurlex, care oferă cetățenilor acces la legislația Uniunii Europene și pentru publicarea Jurnalului Oficial. [19]

Ursula von der Leyen a preluat conducerea Comisiei Europene începând cu data de 1 noiembrie 2019. Ea mizează pe pregătirea cetățenilor pentru viitor prin educație și competențe. „Cea mai bună investiție în viitorul nostru este investiția în oameni. Competențele și educația sunt factori determinanți ai competitivității și inovării din Europa, dar Europa nu este încă pe deplin pregătită în acest sens. Mă voi asigura că folosim toate instrumentele și fondurile pe care le avem la dispoziție pentru a reduce acest dezechilibru.”

Liderul Comisiei Europene se angajează ca până în 2025 să transforme în realitate spațiul european al educației, să elimine barierele din calea învățării și să îmbunătățească accesul la o educație de calitate. „Trebuie să le permitem tuturor celor care învață să se deplaseze mai ușor între sistemele de învățământ din diferite țări și trebuie să reorientăm cultura educației în direcția învățării pe tot parcursul vieții, din care avem cu toții de câștigat.” O prioritate majoră va fi modernizarea Europei în ceea ce privește competențele digitale atât pentru tineri, cât și pentru adulți, prin actualizarea Planului de Acțiune pentru educația digitală. Educația trebuie regândită prin utilizarea potențialului oferit de internet de a pune materialele educative la dispoziția tuturor, de exemplu prin utilizarea pe scară mai largă a cursurilor online deschise și de masă, iar alfabetizarea digitală trebuie să fie un fundament de care să beneficieze fiecare cetățean comunitar. Pentru a transforma aceste obiective în acțiuni au fost angajate toate eforturile de susținere a ideii Parlamentului European de a tripla bugetul programului ERASMUS+ în cadrul următoarei perspective financiare. [20, p. 15]

Pe dimensiunea legislativă, Parlamentul a sprijinit întotdeauna cooperarea strânsă dintre statele membre în domeniile educației și

formării profesionale și lărgirea dimensiunii europene a politicilor educaționale. Parlamentul participă activ în cadrul ciclului de elaborare a politicilor legate de ET 2020 și răspunde rapoartelor elaborate în acest cadru, de exemplu prin Rezoluția sa din 23 iunie 2016 referitoare la măsurile întreprinse ca urmare a cadrului strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale (ET 2020).

Parlamentul a contribuit la asigurarea unei creșteri a resurselor bugetare disponibile pentru ERASMUS+. La 12 aprilie 2016, Parlamentul a adoptat o Rezoluție referitoare la ERASMUS+ și alte instrumente de promovare a mobilității în cadrul învățământului profesional și tehnic [21, p. 35]. În această Rezoluție, Parlamentul le solicită Comisiei, statelor membre și organismelor publice de ocupare a forței de muncă să facă cunoscute programul ERASMUS+ și alte instrumente menite să promoveze mobilitatea în domeniul formării educației vocaționale (VET), în special în rândul IMM-urilor. În Rezoluția sa din 14 septembrie 2017, Parlamentul a recunoscut impactul extrem de pozitiv al programului ERASMUS+. Parlamentul a subliniat faptul că noul program ar trebui să fie mai deschis și mai accesibil și a atras atenția asupra dificultăților legate de recunoașterea creditelor din Sistemul European de Transfer și Acumulare al Creditelor (ECTS). El a solicitat crearea unei legitimații electronice europene de student, pentru a le oferi studenților acces la servicii în întreaga Europă. Deputații au subliniat importanța promovării cetățeniei active, a educației civice și a identității europene prin intermediul programului. Pentru următoarea generație a programului ERASMUS+, Parlamentul a propus triplarea bugetului la 41 de miliarde EUR, pentru a permite participarea unui număr mai mare de studenți și o mai mare incluziune. Schimbările în sectorul învățământului profesional, în special în regiunile de frontieră, vor constitui și ele o prioritate a noului program și vor beneficia de un buget sporit.

Comisia pentru cultură și educație (CULT) și Comisia pentru ocuparea forței de muncă și afaceri sociale (EMPL) au elaborat un raport comun din proprie inițiativă referitor la comunicarea Comisiei privind „Noua agendă pentru competențe în Europa”. Rezoluția a fost adoptată de Parlament la 14 septembrie 2017. Parlamentul a susținut o abordare holistică a educației și dezvoltării competențelor, invitând statele membre să nu se concentreze doar asupra capacităților de inserție profesională, ci și asupra competențelor care sunt utile societății. Alte aspecte menționate au fost o abordare mai cuprinzătoare a perfecționării competențelor migranților, investițiile în educația și îngrijirea copiilor preșcolari, promovarea oportunităților de învățare pe tot parcursul vieții, rolul esențial al învățării non-formale și informale, precum și promovarea competențelor digitale, a științei, tehnologiei, ingineriei și matematicii (STIM) și a competențelor antreprenoriale. CULT și EMPL au elaborat în comun un raport legislativ referitor la propunerea Comisiei privind actualizarea cadrului Europass. Noul cadru Europass a fost adoptat la 18 aprilie 2018 prin Decizia (UE) 2018/646 a Parlamentului European și a Consiliului.

Parlamentul are un interes deosebit și în privința comunicărilor Comisiei care vizează domenii specifice ale educației și formării profesionale. Exemple în acest sens sunt Rezoluțiile Parlamentului din 22 octombrie 2013 referitoare la regândirea educației, din 15 aprilie 2014 referitoare la noile tehnologii și resursele educaționale deschise, din 8 septembrie 2015 referitoare la promovarea antreprenoriatului în rândul tinerilor prin educație și formare, din 12 septembrie 2017 referitoare la învățământul superior complementar și la distanță ca parte a strategiei europene de învățare pe tot parcursul vieții și din 12 iunie 2018 referitoare la modernizarea educației în Uniunea Europeană.

Având în vedere competențele limitate ale Uniunii Europene în domeniul învățământului superior, rolul Parlamentului a fost în

principal de a promova o strânsă colaborare între statele membre și de a întări dimensiunea europeană ori de câte ori este posibil. Datorită importanței sale politice în creștere din ultimele decenii, Parlamentul a reușit să exercite o influență tot mai mare în definierea politicilor pentru învățământul superior în Europa.

Parlamentul a acționat în mod sistematic și cu succes pentru creșterea bugetului disponibil pentru programele actuale din domeniul învățământului superior, inclusiv ERASMUS+, și a susținut reorientarea priorităților de finanțare ale Uniunii Europene în cadrul financiar multianual 2014-2020 către ceea ce consideră că ar fi cheltuieli mai orientate spre viitor, cum ar fi cele din domeniul învățământului superior. În februarie 2017, Parlamentul a adoptat o rezoluție privind programul ERASMUS+, care analizează primii ani de implementare a programului, subliniază realizările sale și propune modificări pentru a îmbunătăți a doua parte a programului-cadru multianual. Pentru următoarea generație a programului ERASMUS+, Parlamentul a propus triplarea bugetului la 41 de miliarde EUR, pentru a permite participarea unui număr mai mare de studenți și o mai mare incluziune. Parlamentul a subliniat, de asemenea, necesitatea unei mai bune cooperări cu alte programe de finanțare europene și a cofinanțării acțiunilor care nu sunt finanțate în prezent de ERASMUS+ [22]. În cazul unui Brexit fără acord, Parlamentul a jucat, de asemenea, un rol central în garantarea drepturilor și a statutelor tinerilor care participă în prezent la un program de schimb ERASMUS+ [23].

De-a lungul anilor, Parlamentul a fost mereu interesat de învățământul superior și de legătura dintre acesta și ocuparea forței de muncă. În 2010, Parlamentul a adoptat Rezoluția „Dialogul între universități și mediul de afaceri: un nou parteneriat pentru modernizarea universităților europene” [24, p. 2], solicitând un dialog între instituțiile de învățământ superior și mediul de afaceri în toate domeniile de studiu și reamintind importanța învățării pe

tot parcursul vieții și a mobilității, promovând cercetarea și schimbul de bune practici. În 2012, Parlamentul a adoptat o rezoluție privind modernizarea sistemelor de învățământ superior din Europa, invitând din nou instituțiile de învățământ superior să integreze în programele lor învățarea pe tot parcursul vieții, să se adapteze noilor provocări prin crearea de noi domenii de studiu, care să reflecte nevoile pieței forței de muncă și să promoveze egalitatea de gen în învățământul superior. În această rezoluție, Parlamentul a insistat, de asemenea, ca statele membre să realizeze obiectivul de a investi 2 % din PIB în educație. Ca urmare a Comunicării Comisiei din 30 mai 2017 privind o nouă agendă a Uniunii Europene pentru învățământul superior (COM(2017)0247), Parlamentul a adoptat la 12 iunie 2018 o rezoluție privind modernizarea educației în Uniunea Europeană [14]. În ceea ce privește învățământul superior, această rezoluție solicită crearea unui spațiu european al educației și încurajează statele membre să investească mai mult în învățământul superior și să promoveze cooperarea dintre acesta, piața forței de muncă, industrie, comunitățile de cercetare și societate în general.

Parlamentul a demonstrat un interes continuu pentru consolidarea și progresul Procesului de la Bologna. În 2012 a adoptat o rezoluție care a subliniat importanța reformelor de la Bologna pentru crearea Spațiului european al învățământului superior (EHEA) și pentru obiectivele stabilite în Strategia Europa 2020. În 2015, Parlamentul a discutat despre implementarea Procesului de la Bologna. Deputații au considerat că reformele din Procesul de la Bologna au contribuit la îmbunătățirea calității sistemelor educaționale și a atractivității învățământului superior în Europa. De asemenea, Procesul de la Bologna a făcut structurile de învățământ superior mai armonizate, oferind sisteme de asigurare a calității la recunoașterea diplomelor. [26]

În aprilie 2018, Parlamentul a adoptat o rezoluție referitoare la implementarea Procesului de la Bologna. Acesta a solicitat ca, în cadrul următoarei Conferințe ministeriale privind Spațiul euro-

pean al învățământului superior, care se va desfășura la Paris în 2018, să aibă loc o evaluare critică a procesului. Rezoluția a subliniat necesitatea de a îmbunătăți dimensiunea socială a educației, cu oportunități concrete de acces la învățământul superior pentru studenții cu handicap și din medii defavorizate. Ea a pledat pentru mecanisme accesibile și echitabile de alocare a granturilor și indemnizațiilor de mobilitate. De asemenea, în rezoluție s-a solicitat ca Uniunea Europeană și statele membre să își majoreze bugetele pentru educație astfel încât să garanteze un învățământ superior gratuit și accesibil tuturor. [27]

În conformitate cu principiul subsidiarității, politicile de educație și de formare profesională, ca atare, sunt stabilite de către fiecare stat membru al Uniunii Europene. În consecință, Uniunea Europeană are un rol de sprijin. Cu toate acestea, există un număr de provocări comune tuturor statelor membre – cum ar fi societățile în curs de îmbătrânire, deficitul de competențe al forței de muncă, concurența la nivel global și educația preșcolară - astfel încât este nevoie de reacții comune și ca țările să concluzeze și să învețe unele de la altele.

Deși formarea profesională a fost identificată ca domeniu de acțiune comunitară în Tratatul de la Roma din 1957, educația a fost oficial recunoscută ca fiind de competența Uniunii Europene în Tratatul de la Maastricht în 1992. În conformitate cu Tratatul, „comunitatea contribuie la dezvoltarea unei educații de calitate prin încurajarea cooperării dintre statele membre și, în cazul în care este necesar, prin sprijinirea și completarea acțiunii lor, respectând pe deplin responsabilitatea statelor membre față de conținutul învățământului și organizarea sistemului educativ, precum și diversitatea lor culturală și lingvistică”.

Tratatul de la Lisabona nu a schimbat dispozițiile privind rolul instituțiilor Uniunii Europene în educație și formare profesională (Titlul XII, art. 165 și 166). În plus, acesta conține o dispoziție care poate fi descrisă ca o „clauză socială” orizontală. Articolul 9 din

Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) prevede: „În definirea și punerea în aplicare a politicilor și acțiunilor sale, Uniunea ține seama de cerințele privind promovarea unui nivel ridicat [...] de educație și de formare profesională”. De asemenea, Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene, care are aceeași valoare juridică ca tratatele (art. 6 din Tratatul privind Uniunea Europeană), prevede că „orice persoană are dreptul la educație, precum și la accesul la formare profesională și formare continuă” (art. 14), precum și că „orice persoană are dreptul la muncă și dreptul de a exercita o ocupație aleasă sau acceptată în mod liber” (art. 15).

În politicile și acțiunile sale, Uniunea trebuie să țină seama de cerințele privind promovarea unui nivel ridicat de educație și de formare profesională. Astfel, obiectivele strategice pe termen lung ale Uniunii Europene în domeniul educației și formării profesionale, așa cum au fost stabilite de Consiliu în 2009, sunt: (1) realizarea în practică a învățării pe tot parcursul vieții și a mobilității; (2) îmbunătățirea calității și a eficienței educației și formării; (3) promovarea echității, a coeziunii sociale și a cetățeniei active; (4) consolidarea creativității și inovației, inclusiv a antreprenoriatului, la toate nivelurile de educație și de formare profesională.

Politicile din domeniul educației și formării profesionale au fost în mod special stimulate odată cu adoptarea strategiei Europa 2020. Deși statele membre au principala responsabilitate pentru sistemele de educație și de formare, Uniunea Europeană joacă un rol esențial în sprijinirea și completarea eforturilor de a le îmbunătăți și a le moderniza. În cadrul strategiei Europa 2020, statelor membre li se oferă îndrumare specifică în legătură cu reformele prioritare în fiecare an sub forma unor recomandări specifice.

În domeniul educației și formării profesionale, cadrul strategic „Educație și Formare 2020” (ET 2020) prezintă în linii mari instrumentele și procedurile pentru cooperare la nivelul Uniunii Europene. În cadrul ET 2020 au fost stabilite următoarele etaloane la nivelul Uniunii Europene pentru 2020: (1) cel puțin 95 % din

copiii cu vârste cuprinse între patru ani și vârsta obligatorie pentru începerea educației primare ar trebui să participe la educația preșcolară; (2) nu ar trebui să existe un procent mai mare de 15 % de persoane de 15 ani – care să dețină abilități insuficiente în domeniul lecturii, matematicii și științelor; (3) procentul de persoane care abandonează timpuriu educația și formarea profesională ar trebui să fie mai mic de 10 %; (4) cel puțin 40 % dintre persoanele cu vârste între 30 și 34 de ani- trebuie să fi absolvit o formă de educație terțiară; (5) cel puțin 15 % dintre adulți (grupa de vârstă 25-64) ar trebui să participe la programe de învățare pe tot parcursul vieții; (6) cel puțin 20 % dintre absolvenții cu studii superioare și 6 % dintre persoanele cu vârsta între 18 și 34 de ani cu studii profesionale- trebuie să fi petrecut o perioadă la studiu sau formare în străinătate;- (7) proporția absolvenților cu studii medii sau superioare cu vârsta între 20 și 34 de ani- care au terminat studiile în urmă cu 1-3 ani și au un loc de muncă să fie de cel puțin 82 %. Pentru a pune în aplicare politicile Uniunii Europene în domeniile învățământului profesional și formării profesionale, Comisia își desfășoară activitatea prin intermediul Centrului European pentru Dezvoltarea Formării Profesionale (CEDEFOP), care este una dintre agențiile descentralizate ale Uniunii Europene.

În 2016, Comisia a publicat Comunicarea privind „O nouă agendă pentru competențe în Europa” (COM(2016)0381), în care aceasta propune 10 acțiuni pentru ca persoanele să asimileze competențele necesare pe piața forței de muncă și să valorifice mai bine competențele de care dispun deja, în scopul de a le ajuta să găsească locuri de muncă de calitate, vizând printre altele și garanții de competențe pentru a-i ajuta pe adulții slab calificați să dobândească un nivel minim de alfabetizare, competențe numerice și competențe digitale; revizuirea Cadrului european al calificărilor; „Coaliția pentru competențe și locuri de muncă în sectorul digital”, cu scopul de a sprijini cooperarea între părțile interesate din domeniile educației, ocupării forței de muncă și industriei; „Pla-

nul de cooperare sectorială în materie de competențe” în vederea îmbunătățirii informațiilor referitoare la competențe; un „Instrument de stabilire a profilului de competențe al resortisanților din țările terțe”- pentru a sprijini identificarea timpurie și stabilirea profilului competențelor și calificărilor migranților; sprijinirea învățământului profesional și a formării profesionale, în special prin organizarea de evenimente și activități în cadrul Săptămânii europene a competențelor profesionale; revizuirea Recomandării privind competențele-cheie pentru a ajuta mai multe persoane să dobândească o serie de competențe necesare pentru a lucra și a trăi în secolul 21; revizuirea cadrului Europass, care oferă oamenilor instrumente mai bune și mai ușor de utilizat pentru a-și prezenta competențele; propuneri de recomandare privind monitorizarea parcursului profesional al absolvenților cu scopul de a îmbunătăți înțelegerea performanțelor absolvenților după experiențele legate de educație și de formare și analiza și schimbul de bune practici pentru gestionarea circulației între țări a persoanelor cu un nivel ridicat de competențe și calificări („fluxul creierelor”).

Ceea ce ține de educația preșcolară, în urma adoptării Pilonului european al drepturilor sociale, care subliniază faptul că „copiii au dreptul la servicii de educație și de îngrijire calitative și accesibile din punct de vedere financiar”, chestiunea educației preșcolare a devenit și mai importantă. În mai 2018, Comisia a aprobat o propunere de recomandare a Consiliului privind sisteme de înaltă calitate de educație și îngrijire a copiilor preșcolari (COM(2018)0271). Această propunere se bazează pe activitățile anterioare din acest domeniu, în special pe principiile – cheie ale unui cadru de calitate pentru educația și îngrijirea copiilor preșcolari, prezentat de un grup de lucru format din experți naționali în 2014.

În mai 2018, în urma Summitului de la Göteborg, Comisia a publicat o comunicare intitulată „Construirea unei Europe mai puternice: rolul politicilor în domeniul tineretului, educației și culturii” (COM(2018)0268). Comunicarea prezintă viziunea asupra con-

struirii unui „Spațiu european al educației”, care include, printre altele, o propunere de recomandare a Consiliului privind promovarea recunoașterii reciproce automate a diplomelor de învățământ superior și a celor de absolvire a învățământului secundar superior, precum și a rezultatelor perioadelor de învățare petrecute în străinătate (COM(2018)0270). [1, p. 172]

ERASMUS+ este programul Uniunii Europene în domeniile educației, formării, tineretului și sportului pentru perioada 2014-2020. Este construit pe baza inițiativelor mai vechi ale Uniunii de promovare a schimburilor și a dezvoltării sistemelor de educație și formare și a muncii în rândul tinerilor. ERASMUS+ este conceput să susțină eforturile țărilor de a folosi în mod eficient potențialul uman și social al Europei, afirmând, totodată, principiul privind învățarea continuă, prin asocierea sprijinului față de învățarea formală, non-formală și informală în domeniile educației, formării și tineretului. Iată care sunt obiectivele specifice urmărite de programul ERASMUS+ în domeniul educației și formării: să îmbunătățească nivelul competențelor și abilităților de bază, cu un accent deosebit pe relevanța acestora pentru piața muncii și contribuția lor la coeziunea societății; să promoveze creșterea calității, excelența în inovare și internaționalizarea la nivelul instituțiilor din domeniul educației și formării profesionale; să promoveze crearea și popularizarea unui sistem european de învățare continuă menit să vină în completarea reformelor politice de la nivel național și să sprijine modernizarea sistemelor educației și formării; să consolideze dimensiunea internațională a educației și formării; să îmbunătățească predarea și învățarea limbilor și să promoveze diversitatea lingvistică a Uniunii și conștientizarea dimensiunii interculturale.

ERASMUS+ are obiectivul ambițios de a promova sinergiile și „fertilizarea încrucișată” în cadrul diferitelor sectoare ale educației, formării și tineretului, eliminând barierele artificiale dintre diferitele acțiuni și formate de proiecte, promovând idei noi, atrăgând noi actori din lumea profesională și societatea civilă și stimulând

noi forme de cooperare. În sectorul educației, aceste obiective sunt urmărite printr-o serie de acțiuni-cheie. Acțiunea-cheie 1 se concentrează asupra mobilității studenților din învățământul superior și din învățământul profesional și tehnic, precum și a cadrelor didactice din toate sectoarele educației, acțiunea-cheie 2 se axează pe parteneriate, iar acțiunea-cheie 3 sprijină reforma politicilor.

Propunerea Comisiei privind un program care să succedă ERASMUS+ (2021-2027) a fost publicată în mai 2018 (COM(2018)0367). Aceasta propune numirea întregului program pur și simplu „ERASMUS”. Arhitectura generală a programului nu s-a schimbat în mod substanțial, același lucru fiind valabil și pentru cele trei „acțiuni-cheie” deja stabilite în cadrul programului ERASMUS+. Cu toate acestea, Comisia propune dublarea bugetului la 30 miliarde EUR, în comparație cu perioada de programare 2014-2020. [22]

Acțiunile Marie Skłodowska-Curie (MSCA), parte a Programului-cadru al Uniunii Europene pentru cercetare și inovare 2014-2020 („Horizont 2020”), sprijină pregătirea pentru cercetare și dezvoltarea carierei, punând accentul pe aptitudinile de inovare. Programul finanțează mobilitatea la nivel mondial și mobilitatea trans-sectorială în toate domeniile. În ceea ce privește învățământul superior, granturile MSCA încurajează mobilitatea transnațională, intersectorială și interdisciplinară. MSCA a devenit principalul program al Uniunii Europene pentru programele doctorale, finanțând 25 000 de doctorate și proiecte de cercetare post-doctorale. Pe lângă promovarea mobilității între țări, programul urmărește să elimine barierele reale și aparente între mediul academic și alte sectoare, în special mediul de afaceri. Acesta finanțează și Noaptea cercetătorilor europeni, o serie de evenimente publice care au loc în toată Europa în fiecare an, în a patra vineri din septembrie, pentru a promova activitatea cercetătorilor. MSCA nu ar trebui să se modifice substanțial în noul program-cadru al Uniunii Europene pentru cercetare și inovare pentru perioada 2021-2027 („Horizont Europa”). [28]

Educația și, în acest context, învățământul superior, au fost recunoscute oficial ca domeniu de competență al Uniunii Europene în Tratatul de la Maastricht din 1992. Articolul 165 alin. (1) din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE) afirmă că „Uniunea contribuie la dezvoltarea unei educații de calitate, prin încurajarea cooperării dintre statele membre și, în cazul în care este necesar, prin sprijinirea și completarea acțiunii acestora, respectând pe deplin responsabilitatea statelor membre față de conținutul învățământului și de organizarea sistemului educațional, precum și diversitatea lor culturală și lingvistică”. La art. 165 alin. (2) din TFUE se afirmă că acțiunea Uniunii trebuie să urmărească „să favorizeze mobilitatea studenților și a profesorilor, inclusiv prin încurajarea recunoașterii universitare a diplomelor și a perioadelor de studiu; să promoveze cooperarea dintre instituțiile de învățământ; și să dezvolte schimbul de informații și de experiență privind problemele comune sistemelor educaționale europenemembre”.

În temeiul angajamentului pe termen lung de a face din învățarea pe tot parcursul vieții și mobilitate o realitate, îmbunătățind atât calitatea, cât și eficiența educației și formării, precum și sporind creativitatea și inovarea, art. 165 alin. (2) din TFUE enumeră în mod specific obiectivele acțiunii Uniunii în domeniul educației, al formării profesionale, al tineretului și al sportului, prin obiective ca dezvoltarea unei dimensiuni europene în educație, încurajarea mobilității studenților și a profesorilor, inclusiv prin încurajarea, printre altele, a recunoașterii universitare a diplomelor și a perioadelor de studiu, promovarea cooperării dintre instituțiile de învățământ, dezvoltarea schimbului de informații și de experiență privind problemele comune sistemelor educaționale din statele membre, încurajarea dezvoltării educației la distanță.

Strategia Europa 2020 a sporit interesul politic european față de învățământul superior (COM(2010)2020). Având în centru creșterea „inteligentă”, „durabilă” și „favorabilă incluziunii”, obiectivele Strategiei Europa 2020 urmează să fie atinse prin

investiții mai eficiente în educație, cercetare și inovare. Printre obiectivele principale, se numără o creștere considerabilă a numărului de tineri care își finalizează studiile superioare (cel puțin 40 % din grupa de vârstă 30-34 de ani până în 2020). Acest obiectiv ambițios a fost atins în aprilie 2019. El a fost formulat anterior în „Cadrul strategic pentru educație și formare profesională 2020” (ET 2020), adoptat de Consiliul European în mai 2009. Pe lângă inițiativele politice proprii ale statelor membre, Uniunea Europeană sprijină activ prioritățile procesului de la Bologna care, de la începuturile sale, în 1999, a acționat în direcția creării unor sisteme mai armonizate, compatibile și coerente de învățământ superior în Europa, culminând cu crearea Spațiului european al învățământului superior (EHEA), prin declarația de la Conferința ministerială de la Budapesta-Viena din martie 2010. În 2017, Comisia a publicat „Noua agendă a Uniunii Europene pentru învățământul superior” (COM(2017)0247). Aceasta se axează pe patru domenii prioritare: alinierea dezvoltării competențelor în domeniul învățământului superior cu nevoile de pe piața muncii, asigurarea unui învățământ superior accesibil la scară largă, favorabil incluziunii și creșterea gradului de interacțiune a acestuia cu societatea, stimularea capacității de inovare a învățământului superior, creșterea eficacității și a eficienței învățământului superior. [29]

Așadar, educația și formarea profesională dețin un rol deosebit în dezvoltarea societăților europene, de aceea investiția în capitalul uman prin educație și formare profesională reprezintă un obiectiv al fiecărei legislaturi parlamentare și mandat al Comisiei Europene. Învățământul superior este perceput ca un element vital în creșterea și dezvoltarea abilităților necesare pentru piața muncii, de aceea Comisia Europeană întreprinde eforturi concentrate pe creșterea calității studiilor la nivelul universităților europene. Cercetarea reprezintă un domeniu de interes general și constant al Uniunii Europene. Prin programele sale, Uniunea Europeană oferă suport academic și financiar pentru pregătirea cercetării și dezvoltării carierei, punând accentul pe aptitudinile de inovare.

II. PROGRAME ȘI PRIORITĂȚI ÎN DOEMNIUL CERCETĂRII ȘI EDUCAȚIEI LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

În acest capitol sunt analizate două domenii distincte - politicile și programele Uniunii Europene în domeniul cercetării și educației, și priorități de politică educațională a Uniunii Europene, în concordanță cu programe și bune practici pentru Republica Moldova. În primul subcapitol sunt analizate acțiunile realizate pentru dezvoltarea și motivarea cercetării și inovării, devenind vital ca Europa să aibă acces la cei mai buni cercetători și la cele mai bune centre de cercetare din lume. Subcapitolul 2 abordează dimensiunea educației și formării profesionale, prin programele și platformele Uniunii Europene pentru schimbul de bune practici, recunoaștere reciprocă a calificărilor, colectarea și difuzarea de informații, instrumente funcționale și sprijin în favoarea reformelor.

2.1. Politici și programe ale Uniunii Europene în domeniul cercetării

Horizont 2020 este cel mai amplu program de cercetare și inovare derulat vreodată de Uniunea Europeană. Acesta va duce la mai multe inovații capitale, descoperiri și premiere mondiale, aducând ideile mărețe din laboratoare pe piață. Este disponibilă o finanțare de 80 de miliarde euro pe durata a 7 ani (2014- 2020) – pe lângă investițiile private și investițiile publice naționale pe care această finanțare le va atrage. Horizont 2020 beneficiază de susținerea politică a liderilor europeni și a deputaților în Parlamentul European, care au convenit că investițiile în cercetare și inovare sunt esențiale pentru viitorul Europei, plasându-le în centrul Strategiei Europa 2020 pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii. Horizont 2020 contribuie la realizarea acestui obiectiv,

îmbinând cercetarea și inovarea și punând accentul pe trei domenii-cheie: excelența științifică, poziția de lider în sectorul industrial și provocările societale. Scopul este de a asigura capacitatea Europei de a produce o știință și tehnologie de clasă mondială care să stimuleze creșterea economică.

Datorită finanțărilor oferite de Uniunea Europeană pentru cercetare în cadrul programelor cadru anterioare, oameni de știință și reprezentanți ai industriilor din Europa și din întreaga lume și-au unit eforturile pentru a găsi soluții la o gamă vastă de provocări. Inovațiile lor au contribuit la îmbunătățirea nivelului de viață, protecția mediului și sporirea durabilității și competitivității industriei europene. Horizont 2020 este deschis participării cercetătorilor din întreaga lume. Experiența lor a fost esențială pentru dezvoltarea acestui program de pionierat – Comisia a colectat feedbackul primit și a ținut seama de recomandările statelor membre și ale Parlamentului European, precum și de învățămintele trase din programele anterioare.

Horizont 2020 va reprezenta un instrument-cheie pentru punerea în aplicare a inițiativei emblematice „O Uniune a inovării”, pentru îndeplinirea angajamentelor asumate prin aceasta și pentru a răspunde concluziilor formulate de Consiliul European la 4 februarie 2011 și Rezoluției din 12 mai 2011 a Parlamentului European referitoare la o Uniune a inovării. Inițiativa reunește toate programele de finanțare existente ale Uniunii în materie de cercetare și inovare, inclusiv Programul-cadru pentru cercetare, activitățile legate de inovare din cadrul Programului-cadru pentru competitivitate și inovare și Institutul European de Inovare și Tehnologie (EIT). Această abordare este recunoscută pe scară largă de către părțile interesate ca fiind cea mai bună modalitate de acțiune pe mai departe și a fost sprijinită de Parlamentul European în Rezoluția sa din 27 septembrie 2011, de Comitetul Economic și Social European și de Comitetul pentru Spațiul european de cercetare.

Horizont 2020 răspunde în mod direct provocărilor societale majore identificate în Strategia Europa 2020 și în inițiativele sale emblematiche. Acesta va contribui, de asemenea, la crearea în Europa a unei poziții de lider în sectorul industrial. Horizont 2020 va stimula și excelența bazei științifice, esențială pentru durabilitatea, prosperitatea și bunăstarea pe termen lung a Europei. Pentru a atinge aceste obiective, propunerile includ o gamă completă de sprijin, care este integrată în ciclul de cercetare și inovare. Prin urmare, Horizont 2020 reunește și consolidează activități finanțate în prezent prin al șaptelea Program-cadru pentru cercetare, părțile privind inovarea Programului-cadru pentru competitivitate și inovare, precum și Institutul European de Inovare și Tehnologie. Astfel, propunerile au scopul de a realiza o simplificare substanțială pentru participanți [1].

Horizont 2020 va susține poziția Uniunii Europene de lider mondial în domeniul științei, atrăgând cele mai luminate minți și ajutând oamenii de știință să colaboreze și să își împărtășească ideile în întreaga Europă. Programul îi va ajuta pe cei talentați și întreprinderile inovatoare să impulsioneze competitivitatea Europei, creând, în paralel, locuri de muncă și contribuind la un standard de viață mai înalt de care să beneficiem cu toții. În acest sens, pentru a răspunde tuturor provocărilor care vin din partea societății prin filiera științifică și inovatoare, Uniunea Europeană a stabilit următoarele priorități de cercetare pentru perioada 2014-2020:

- Cercetarea de frontieră finanțată de Consiliul European pentru Cercetare (ERC). Unele dintre cele mai importante invenții de astăzi sunt rezultatul curiozității noastre naturale despre modul în care funcționează lumea care ne înconjoară. Deși cercetarea determinată de curiozitate la frontierele cunoașterii rareori susține explicit dezvoltarea produselor comerciale, descoperirile științifice stimulează nenumărate inovații. Totuși, cercetarea de frontieră este deseori primul domeniu pentru care se reduce finanțarea în

momente de dificultăți economice. De aceea, prin intermediul ERC, Uniunea Europeană dorește să stimuleze nivelul investițiilor. Excelența este aici singurul criteriu pentru finanțarea din partea Uniunii Europene acordată cercetătorilor individuali sau echipelor de cercetători. Finanțare: 13,095 miliarde euro.

- Acțiunile Marie Skłodowska-Curie. Acțiunile de formare și dezvoltare a carierei contribuie la evoluția unor cercetători renumiți. Se oferă sprijin cercetătorilor tineri și cu experiență pentru a-și consolida cariera și competențele prin formare sau perioade de stagii în alte țări sau în sectorul privat. Astfel, ei obțin noi cunoștințe și experiențe, care le permit să-și dezvolte deplin potențialul. Finanțare: 6,162 miliarde euro.

- Infrastructură de clasă mondială. Echipamentele de cercetare pot fi extrem de complexe și costisitoare, astfel încât o singură echipă de cercetători – sau chiar o singură țară – nu își permite să le achiziționeze, să le construiască sau să le opereze de una singură. Exemplele includ: laserele de mare putere care merită o comunitate diversă de cercetare, de la medicină sau știința materialelor la biochimie; avioanele specializate de tehnologie avansată; sau o stație de monitorizare pe fundul mării pentru observarea schimbărilor climatice. Acestea pot costa milioane de euro și necesită competențele experților de vază din întreaga lume. Finanțarea Uniunii Europene ajută la gruparea resurselor pentru astfel de proiecte de mare amploare, oferind cercetătorilor din Europa acces la o infrastructură ultramodernă de ultimă generație pentru a face posibile acțiunile de cercetare noi și fascinante. Finanțare: 2,488 miliarde euro.

- Poziția de lider în materie de tehnologii generice și industrial. Horizont 2020 sprijină tehnologiile revoluționare necesare pentru stimularea inovării în toate sectoarele, inclusiv tehnologiile informațiilor și comunicațiilor (TIC) și domeniul spațial. Principalele tehnologii generice, cum ar fi procesele avansate de fabricație și materialele avansate, biotehnologia și nanotehnologia stau la

baza unor produse revoluționare: smartphone-urile, bateriile de înaltă performanță, vehiculele ușoare, nanomedicina, textilele inteligente și multe altele. Industria producătoare din Europa este un angajator major, oferind locuri de muncă pentru 31 de milioane de oameni din întreaga Europă. Finanțare: 13,557 miliarde euro.

- Întreprinderile mici și mijlocii (IMM-urile) – o sursă-cheie de locuri de muncă și inovare – beneficiază de o atenție specială în cadrul Horizont 2020. Acestea pot colabora la proiecte în cadrul unui consorțiu și pot beneficia de sprijin prin intermediul unui instrument dedicat, special conceput pentru întreprinderile mai mici, cu un potențial înalt de inovare. Caracterul integrat și optimizat al Horizont 2020 va stimula participarea IMM-urilor la cel puțin 20% (8,65 miliarde euro) din bugetul total combinat al temelor „Poziția de lider în materie de tehnologii generice și industriale” și „Provocările societale”. Instrumentul destinat IMM-urilor va fi esențial pentru realizarea acestui obiectiv, oferind sprijin IMM-urilor individuale sau consorțiilor de IMM-uri pentru a-și evalua viabilitatea de piață a ideilor lor în etapa de risc ridicat și pentru a le ajuta să își dezvolte mai apoi aceste idei. De asemenea, este disponibilă finanțarea pentru consilierea și îndrumarea întreprinderilor în vederea identificării și atragerii investitorii privați. Finanțare: cel puțin 3 miliarde euro.

- Accesul la finanțarea de risc. Întreprinderile inovatoare și organizațiile lor se confruntă adesea cu dificultăți în accesarea finanțării pentru idei noi cu riscuri înalte sau dezvoltarea unor astfel de idei. Horizont 2020 contribuie la remedierea acestei „lacune în domeniul inovațiilor” prin împrumuturi și garanții, precum și prin investiții în IMM-urile inovatoare și în întreprinderile mici cu capitalizare medie. Sprijinul acordat acționează ca un catalizator pentru atragerea de finanțare privată și capital de risc pentru cercetare și inovare. Se estimează că fiecare 1 euro investit de Uniunea Europeană generează 5 euro ca finanțare suplimentară. Finanțare: 2,842 miliarde euro.

- Sănătate și bunăstare. Fiecare dintre noi vrem să avem parte de o viață lungă, fericită și sănătoasă, iar oamenii de știință fac tot ce le stă în putință în acest sens. Ei încearcă să găsească soluții la anumite probleme majore actuale de sănătate, cum ar fi impactul în creștere al bolii Alzheimer, diabetul și superorganismele rezistente la antibiotice. Investițiile în cercetarea și inovarea în domeniul sănătății ne vor ajuta să rămânem activi, să dezvoltăm tratamente noi, mai sigure și mai eficiente și să menținem viabilitatea sistemelor noastre de sănătate și îngrijire. Acestea le vor oferi medicilor instrumente pentru o medicină personalizată, ducând la progrese în prevenirea și tratamentul bolilor cronice și infecțioase. Finanțare: 7,472 miliarde euro.

- Securitatea alimentară și utilizarea durabilă a resurselor biologice. Se estimează că populația mondială va ajunge la nouă miliarde de oameni până în anul 2050, astfel că trebuie să găsim modalități de a ne schimba în mod radical abordarea față de procesele de producție, consum, prelucrare, depozitare, reciclare și eliminare a deșeurilor, minimizând, în același timp, impactul asupra mediului. Aceasta va include găsirea unui echilibru între utilizarea resurselor regenerabile și neregenerabile de origine terestră, maritimă sau oceanică, transformarea deșeurilor în resurse valoroase și o producție durabilă de alimente, hrană pentru animale, bioproduse și bioenergie. În Uniunea Europeană, agricultura și silvicultura, alături de sectorul alimentar și bioindustrial asigură în total 22 de milioane de locuri de muncă și dețin un rol-cheie în dezvoltarea rurală și în gestionarea patrimoniului natural european. Finanțare: 3,851 miliarde euro.

- Energie durabilă. Energia reprezintă motorul economiei moderne, însă chiar și numai menținerea standardelor noastre de viață necesită o cantitate enormă de energie. Fiind a doua cea mai mare economie mondială, Europa este extrem de dependentă de restul lumii pentru aprovizionarea cu energie – o energie care are la bază

combustibili fosili ce accelerează schimbările climatice. De aceea, Uniunea Europeană și-a stabilit obiective climatice și energetice ambițioase. Finanțarea Uniunii Europene prin intermediul Horizon 2020 va avea un rol-cheie în atingerea acestor obiective. Finanțare: 5,931 miliarde euro.

- O mobilitate ecologică și integrate. Mobilitatea stimulează ocuparea forței de muncă, creșterea economică, prosperitatea și comerțul mondial. De asemenea, asigură legături esențiale între oameni și comunități. Totuși, sistemele de transport actuale și modul în care le utilizăm nu sunt sustenabile. Ne bazăm prea mult pe stocurile de petrol în declin, ceea ce ne afectează securitatea energetică. În plus, problemele legate de transporturi – congestiunea, siguranța rutieră, poluarea aerului – au un impact asupra vieții și sănătății noastre de zi cu zi. Pentru a aborda aceste chestiuni, Horizon 2020 contribuie la crearea unui sistem de transport sustenabil adecvat unei Europe moderne și competitive. Finanțare: 6,339 miliarde euro.

- Combaterea schimbărilor climatice, mediu, utilizarea eficientă a resurselor și materiile prime. Era unor resurse abundente și ieftine se apropie de sfârșit: accesul la materii prime și apă curată nu mai poate fi luat drept sigur. Biodiversitatea și ecosistemele sunt și ele supuse presiunilor. Soluția este de a investi acum în inovare pentru a sprijini o economie ecologică – o economie în armonie cu mediul natural. Abordarea schimbărilor climatice reprezintă o prioritate transversală a Horizon 2020 și 35 % din bugetul total alocat întregului program. Deșeurile și apa sunt priorități speciale. Deșeurile reprezintă la momentul actual 2 % din emisiile de gaze cu efect de seră ale Uniunii Europene. Stimularea creșterii în industria apei cu numai 1 % ar putea crea până la 20 000 de noi locuri de muncă. Finanțare: 3,081 miliarde euro.

- Europa într-o lume în schimbare – societăți favorabile incluziunii, inovatoare și reflexive. În 2011, cca 80 de milioane de

oameni erau expuși riscului de sărăcie în Europa. Numeroși tineri nu sunt încadrați în muncă și nu urmează un program educațional sau de formare. Acestea sunt doar două exemple de provocări care amenință viitorul Europei și al oamenilor din ample sectoare ale societății. Cercetarea și inovarea pot ajuta în acest sens, astfel că Horizont 2020 finanțează acțiunile de cercetare în materie de noi strategii și structuri de guvernare pentru a depăși instabilitatea economică predominantă și a asigura reziliența Europei la viitoarele crize, schimbări demografice și tendințe de migrație. Finanțarea sprijină, de asemenea, noile forme de inovare, cum ar fi inovarea deschisă, inovarea în materie de modele de afaceri, inovarea în sectorul public și în domeniul social pentru a satisface nevoile sociale. Prin sprijinirea cercetării și inovării privind patrimoniul, identitatea, istoria și cultura europeană și rolul Europei în lume, Uniunea Europeană construiește și „societăți reflexive” în care sunt explorate valorile comune și contribuția lor la viitorul nostru comun. Finanțare: 1,309 miliarde euro.

- Societăți sigure – protejarea libertății și securității Europei și a cetățenilor săi. În prezent, oferirea de siguranță cetățenilor înseamnă combaterea infracționalității și a terorismului, protejarea comunităților de dezastrele naturale și de cele provocate de om, contracararea atacurilor cibernetice și protejarea împotriva traficului ilegal de persoane, droguri și bunuri contrafăcute. Acțiunile de cercetare și inovare ale Uniunii Europene dezvoltă noi tehnologii pentru protejarea societăților noastre, respectând, în același timp, viața privată și drepturile fundamentale – două valori esențiale aflate în centrul cercetării europene în materie de securitate. Aceste tehnologii au un potențial semnificativ pentru stimularea activității economice prin crearea de noi produse, servicii și locuri de muncă. Finanțare: 1,695 miliarde euro.

- Știința cu și pentru societate. Este necesară o cooperare efectivă între știință și societate pentru recrutarea de noi talente pentru

știință și asocierea excelenței științifice cu conștientizarea și responsabilitatea socială. Aceasta înseamnă înțelegerea chestiunilor din toate perspectivele. De aceea, Horizont 2020 sprijină proiectele care implică cetățenii în procesele de definire a naturii cercetării care afectează viața noastră de zi cu zi. O înțelegere mai amplă între comunitățile de specialiști și nespecialiști cu privire la obiective și modalitățile de realizare a acestora va menține excelența științifică și îi va permite societății să își asume în comun rezultatele. Finanțare: 462 milioane euro.

- Cercetarea nucleară în beneficiul tuturor cetățenilor. Acțiunile de cercetare ale Uniunii Europene în domeniul fisionii nucleare se axează pe siguranță și securitate, cercetare medicală, protecția radiologică, gestionarea deșeurilor, utilizările industriale ale radiațiilor, incluzând multe alte domenii precum utilizarea radiațiilor în sectorul agricol. Acțiunile de cercetare ale Uniunii Europene în domeniul fuziunii nucleare sunt menite să demonstreze că fuziunea poate deveni o sursă viabilă de energie pentru o exploatare comercială pe scară largă într-un interval de timp rezonabil, prin reunirea eforturilor tuturor părților interesate în cadrul unui program european comun unic. Finanțare: 1,603 miliarde euro [2, p. 19]

Cercetarea și inovarea sunt esențiale pentru prosperitatea economică, astfel că sunt necesare măsuri pentru a asigura convergența și ameliorarea performanțelor în materie de inovare ale tuturor statelor membre și ale regiunilor lor. Experiența arată că atunci când apar crize economice care impun constrângeri asupra bugetelor naționale, disparitățile în domeniul inovării devin mai evidente în întreaga Europă. Exploatarea potențialului rezervei de talente a Europei și maximizarea și distribuirea beneficiilor inovării în întreaga Uniune reprezintă cea mai bună modalitate de consolidare a competitivității Europei și a capacității acesteia de a răspunde provocărilor societale pe viitor.

Horizont 2020 este deschis pentru toți participanții, programul dispune doar de un singur set de norme și proceduri simplificate care trebuie respectate. Aceasta înseamnă că participanții se pot concentra asupra a ceea ce este cu adevărat important: cercetarea, inovarea și rezultatele. Această abordare focalizată asigură demararea rapidă a unor noi proiecte și obținerea de rezultate mai rapide. Normele sunt concepute să garanteze corectitudinea, protecția participanților și să asigure cheltuirea adecvată a banilor publici. Participarea în cadrul proiectelor Horizont 2020 este deschisă tuturor, astfel încât pentru proiectele standard de cercetare este necesar un consorțiu format din cel puțin trei entități juridice. Fiecare entitate trebuie să fie stabilită într-un stat membru al Uniunii Europene sau într-o țară asociată, iar pentru alte programe, cum ar fi Consiliul European pentru Cercetare (ERC), instrumentul pentru IMM-uri, cofinanțarea cererilor de propuneri sau a programelor naționale ori din sectorul public, coordonare și sprijin, formare și mobilitate – condiția minimă de participare este ca o entitate juridică să fie stabilită într-un stat membru sau într-o țară asociată.

În general, se bucură de prioritate pentru finanțare proiectele de cercetare care abordează în mod clar provocările definite și care pot duce la dezvoltarea unor noi cunoștințe sau a unor noi tehnologii. Pentru acțiunile de inovare, finanțarea este focalizată mai mult pe activitățile mai apropiate de piață. De exemplu, crearea de prototipuri, demonstrații, realizarea de proiectepilot, validarea la scară largă etc. dacă proiectele vizează realizarea unor produse ori servicii noi sau ameliorate. În cazul acțiunilor de coordonare și sprijin, finanțarea acoperă coordonarea și punerea în relație a proiectelor, programelor și politicilor de cercetare și inovare. La acest tip de apeluri pot participa entități unice sau consorții de parteneri din diferite țări, sectoare industriale și medii academice.

Granturi pentru cercetarea de frontieră – Consiliul European pentru Cercetare alocă finanțarea proiectelor evaluate pe baza cri-

terului unic al excelenței științifice în orice domeniu de cercetare, derulate de o echipă națională sau multinațională unică de cercetare condusă de un „cercetător-șef”. Fondurile Consiliului European pentru Cercetare sunt destinate cercetătorilor tineri, cercetătorilor debutanți, cercetătorilor deja independenți sau cercetătorilor-lideri care excelează. Cercetătorii pot avea orice naționalitate, iar proiectele lor pot fi în orice domeniu de cercetare.

Suportul pentru formarea și dezvoltarea carierei – Acțiunile Marie Skłodowska-Curie acordă finanțare pentru burse internaționale de cercetare în sectoarele public sau privat, formare în materie de cercetare și schimburi de personal. Pot participa cercetătorii debutanți sau cu experiență (de orice naționalitate), personalul tehnic, programele naționale și regionale de mobilitate în domeniul cercetării. Iar finanțarea pentru IMM-uri urmărește un potențial înalt de inovare, care și-au propus să-și dezvolte potențialul de creștere. Instrumentul oferă sume forfetare pentru studii de fezabilitate, granturi pentru etapa principală a unui proiect de inovare (demonstrații, crearea de prototipuri, testare, dezvoltarea de aplicații etc.). În fine, etapa de comercializare este sprijinită indirect prin facilitarea accesului la instrumente de creditare și capitaluri proprii. La această etapă pot participa numai IMM-urile, fie un IMM unic, fie un consorțiu de IMM-uri stabilite într-o țară a Uniunii Europene sau o țară asociată.

Pentru calea rapidă spre inovare, finanțarea a început în 2015 ca o acțiune-pilot. Cererile de propuneri permanente deschise și axate pe inovare vor viza proiectele inovatoare din orice domeniu de provocări tehnologice sau societale. Acțiunea-pilot va face obiectul unei evaluări aprofundate la mijlocul perioadei de derulare a programului Horizont 2020. Este eligibil pentru participare sectorul industrial, inclusiv IMM-urile, cu minimum trei și maximum cinci parteneri și o contribuție maximă a Uniunii Europene de 3 milioane euro per proiect.

În cadrul Horizont 2020 există o singură rată de finanțare pentru toți beneficiarii și toate activitățile incluse în granturile de cercetare. Finanțarea Uniunii Europene acoperă până la 100 % din totalul costurilor eligibile pentru toate acțiunile de cercetare și inovare. Pentru acțiunile de inovare, finanțarea acoperă, în general, 70 % din costurile eligibile, însă poate ajunge la 100 % pentru organizațiile non-profit. Costurile eligibile indirecte (de ex. costurile de administrare, comunicare și infrastructură și furniturile de birou) sunt rambursate prin aplicarea unei rate fixe de 25 % din costurile eligibile directe (costuri direct legate de realizarea acțiunilor).

Numai coordonatorii proiectelor care solicită o finanțare din partea Uniunii Europene de cel puțin 500 000 euro vor face obiectul unei verificări a viabilității financiare, ocazie cu care trebuie să dovedească că dispun de resursele necesare pentru implementarea proiectului. Comisia Europeană auditează participanții la proiecte timp de doi ani de la plata soldului. Strategia de audit se axează pe prevenirea riscurilor și a fraudelor. Drepturile de acces înseamnă dreptul de a utiliza rezultatele sau informațiile preexistente ale unui alt participant la proiect. De drepturile de acces pot beneficia participanții pentru implementarea proiectului sau exploatarea rezultatelor lor, Uniunea Europeană în scopuri necomerciale de politici și statele membre în scopuri necomerciale de politici pentru „Societăți sigure”.

Fiecare participant trebuie să disemineze rezultatele pe care le obține – și, prin urmare, pe care le deține – cât mai repede posibil. Excepțiile se aplică numai în cazul protejării drepturilor de proprietate intelectuală (DPI), securității și intereselor legitime. La prezentarea rezultatelor în publicațiile științifice trebuie să se asigure un acces liber la publicație. Aceasta garantează că rezultatele cercetării finanțate de contribuabilii Uniunii Europene sunt disponibile gratuit oricui. DPI revin echipei care generează rezultatele. În situații foarte specifice se poate aplica coproprietatea asupra

rezultatelor. După generarea rezultatelor, coproprietarii pot decide asupra unui alt sistem de proprietate. Etica este o parte integrantă a cercetării și un motor al excelenței în cercetare. Toate activitățile finanțate în cadrul programului Horizont 2020 trebuie să respecte principiile etice și legislația națională aplicabilă. Principiile etice includ necesitatea de a se evita încălcările integrității cercetării, forme de plagiat, fabricarea sau falsificarea datelor.

Grație parteneriatelor, Horizont 2020 va dezvolta sinergii mai apropiate cu programele naționale și regionale, va încuraja sporirea investițiilor private în cercetare și inovare și va regrupa resursele Europei pentru abordarea provocărilor majore. De-a lungul celor șapte ani, finanțarea Uniunii Europene în valoare de 8 miliarde euro va atrage 10 miliarde euro din partea sectorului privat și alte 4 miliarde euro din partea țărilor Uniunii Europene. Majoritatea finanțării va fi direcționată spre inițiativele tehnologice comune (ITC). Acestea sunt administrate ca întreprinderi comune și își organizează propria agendă de cercetare.

ITC-urile își desfășoară activitatea într-o serie de domenii de importanță strategică pentru Uniunea Europeană: medicamente inovatoare, pile de combustie și hidrogen, aeronave mai ecologice și mai silențioase, bioindustrii, producția de componente și sisteme electronice. De asemenea, parteneriatele public-public le permit organizațiilor sectorului public din statele membre ale Uniunii Europene să elaboreze programe de cercetare comune. Domeniile vizate includ: sprijinirea IMM-urilor din domeniile de înaltă tehnologie, noi tratamente pentru bolile cauzate de sărăcie, noi tehnologii de măsurare și tehnologii menite să permită persoanelor în vârstă și celor cu dizabilități să trăiască în siguranță în locuințele lor.

Pentru a fi cea mai bună în ceea ce face, Europa trebuie să investească în tehnologii promițătoare și strategice, cum ar fi cele folosite în procesele avansate de fabricație și în microelectronică. Totuși, finanțarea publică nu este suficientă: Uniunea Europeană

trebuie să încurajeze mediul de afaceri să investească mai mult în cercetare și să vizeze acele domenii în care se poate conlucra cu sectorul public pentru a stimula inovarea.

Întreprinderile au numai de câștigat dacă devin mai inovatoare, mai eficiente și mai competitive, ceea ce, la rândul său, creează noi locuri de muncă și noi oportunități de piață. Fiecare 1 euro investit de Uniunea Europeană generează cca 13 euro ca valoare adăugată pentru întreprinderi. De asemenea, sporirea investițiilor la 3 % din PIB până în 2020 ar crea 3,7 milioane de noi locuri de muncă! [2, p. 27]

Uniunea Europeană a identificat șapte provocări prioritare în cazul cărora investițiile specifice în cercetare și inovare pot avea un impact real în beneficiul cetățenilor: Sănătate, schimbări demografice și bunăstare; Securitate alimentară, agricultură și silvicultură durabile, cercetare marină și maritimă și privind apele interioare și bioeconomie; Surse de energie sigure, ecologice și eficiente; Transporturi inteligente, ecologice și integrate; Acțiuni de combatere a schimbărilor climatice, de mediu, utilizarea eficientă a resurselor și materiilor prime; Europa într-o lume în schimbare – societăți favorabile incluziunii, inovatoare și reflexive; Societăți sigure – protejarea libertății și securității Europei și a cetățenilor săi.

Dacă Europa vrea să găsească soluții la provocările societale și să stimuleze creșterea și competitivitatea, ea are nevoie de o rețea complet funcțională de excelență în cercetare - de un spațiu european de cercetare (SEC). Această piață unică a cunoașterii, cercetării și inovării este dezvoltată cu ajutorul fondurilor Uniunii Europene și ajută cercetătorii, cunoștințele și rezultatele acestora să circule liber în Europa.

SEC garantează partajarea ideilor și cunoștințelor la nivel european, reducând astfel riscul irosirii finanțării pe acțiuni de cercetare duplicate – oameni de știință din diferite laboratoare europene care desfășoară aceleași acțiuni de cercetare simultan. Această

abordare coordonată promovată de Horizont 2020 este menită să asigure investirea strategică a fiecărui euro cheltuit pentru cercetare. Domeniile și partenerii de cooperare figurează în programul de activitate relevant [2, p. 30].

În conformitate cu prioritățile strategice, Horizont 2020 va fi deschis către inovare, către știință și către lume. Noul program de lucru 2016-2017 a oferit o serie de oportunități de finanțare prin intermediul cererilor de propuneri, achiziții publice și alte acțiuni, cum ar fi Premiile Horizont, care acoperă împreună aproximativ 600 de subiecte. Structura programului reflectă flexibilitatea globală a Horizont 2020, care se concentrează pe prioritățile pe termen lung ale Uniunii Europene și pe cele mai presante provocări societale, permițând în același timp Uniunii să abordeze rapid problemele emergente, cum ar fi apariția focarelor de boli.

Programul a sprijinit o serie de inițiative transversale: modernizarea industriei producătoare europene (1 miliard euro); tehnologii și standarde pentru conducerea automată a autovehiculelor (peste 100 de milioane euro); Internetul Obiectelor (139 de milioane euro) pentru a aborda digitalizarea industriilor Uniunii Europene; Industria 2020 și Economia circulară (670 de milioane euro) pentru a dezvolta economiile puternice și durabile; și orașele inteligente și durabile (232 de milioane euro) pentru o mai bună integrare a mediului, transporturilor, energiei și rețelelor digitale în mediile urbane din Uniunea Europeană.

În plus, pentru cercetare în domeniul securității frontierelor externe ale Uniunii Europene vor fi disponibile cel puțin 8 milioane euro, pentru a ajuta la identificarea și combaterea traficului de persoane și a imigrației clandestine; 27 de milioane euro vor fi disponibile pentru noile tehnologii, pentru a ajuta la combaterea infracțiunilor și terorismului, iar 15 milioane euro vor fi disponibile pentru cercetarea privind originea și impactul fluxurilor migratorii în Europa. Noul program de lucru se va baza, de asemenea, pe

succesele din cercetarea în domeniul sănătății, cum ar fi descoperirile inovatoare privind Ebola, deja finanțate de Horizont 2020 prin investiții în valoare de 5 milioane euro pentru a răspunde la focarul sever de infestare cu *Xylella fastidiosa*, care produce pagube în culturile de măslini.

Noul program de lucru vizează, de asemenea, îmbunătățirea impactului finanțării Horizont 2020. În primul rând, va asigura o mai mare disponibilitate a fondurilor pentru întreprinderi inovatoare, datorită noilor oportunități de stimulare sprijinite de Fondul european pentru investiții strategice (EFSI) pe lângă cele peste 740 de milioane euro dedicate sprijinirii activităților de cercetare și inovare în peste 2 000 de întreprinderi mici și mijlocii (IMM-uri). Se vor depune, de asemenea, mai multe eforturi pentru a îmbunătăți sinergiile cu alte programe de finanțare ale Uniunii Europene, după cum a subliniat președintele Juncker în discursul său privind starea Uniunii, precum și pentru a sprijini cercetătorii în solicitările lor, cu indicații mai clare și criterii de impact.

Vom sublinia că părțile și-au propus să realizeze cooperarea pentru a facilita integrarea Republicii Moldova în Spațiul european de cercetare, spori participarea Republicii Moldova în Programul Horizont 2020, avansarea și implementarea Strategiei Inovațiilor pentru perioada 2013-2020 „Inovațiile pentru Competitivitate”, fortificarea resurselor umane, materiale și instituționale în vederea îmbunătățirii capacităților de cercetare și inovare, extinderii participării Republicii Moldova în cadrul acțiunilor Marie Skłodowska – Curie [3, p.14] . Potrivit Președintelui AȘM Gh. Duca, Programul Horizont 2020 a devenit primul program comunitar la care s-a asociat Republica Moldova, fiind, în același timp, prima țară din cadrul Parteneriatului Estic care deține această calitate. Drept rezultat, pentru a dinamiza participarea la acest program, Academia de Științe a Moldovei și Delegația Uniunii Europene la Chișinău au semnat la 25 august 2014 Contractul privind suportul financi-

ar pentru participarea Republicii Moldova la Programul-cadru al Uniunii Europene – Horizont 2020 [4, p. 219]. Contractul prevede facilități financiare pentru cercetătorii naționali prin investirea banilor în funcționarea Rețelei punctelor naționale de contact și lansarea apelurilor de consolidare a capacităților și infrastructurii pentru participare la acest program. Apelurile vizează crearea și conectarea centrelor de excelență științifică la infrastructura celor europene, a mecanismelor de mobilitate care permit cercetătorilor să realizeze vizite scurte de 3-5 zile la evenimente europene de promovare a rezultatelor și schimb de experiență [5].

Abordând dimensiunea Cadrul strategic european al educației și formării profesionale, vom sublinia că Uniunea Europeană oferă o platformă pentru schimbul de bune practici și recunoaștere reciprocă, pentru colectarea și difuzarea de informații și explicații cu privire la instrumentele care s-au dovedit funcționale, precum și consultanță și sprijin în favoarea reformelor. Pentru a asigura buna implementare a cadrului strategic pentru educație și formare, grupuri de lucru formate din experți nominalizați de statele membre și din alte părți interesate elaborează orientări strategice și instrumente comune la nivelul Uniunii Europene. ERASMUS+ permite finanțarea proiectelor inovatoare care vin în sprijinul politicii, în favoarea activităților care promovează învățarea și educația la toate nivelurile și pentru toate grupele de vârstă.

Uniunea Europeană este lider mondial în cercetare și inovare, aceasta cheltuind 24% din sumele cheltuite pentru cercetare la nivel mondial și realizând 32% dintre publicațiile de mare impact și 32% dintre cererile de brevete, deși populația UE reprezintă numai 7% din populația globală. Cu toate acestea, lucrurile au cunoscut o evoluție rapidă în ultimul deceniu. Până de curând, domeniile cercetării și inovării la nivel global au fost dominate de Uniunea Europeană, SUA și Japonia. Pe măsură ce sistemele de cercetare și inovare ale economiilor emergente continuă să devină tot mai

puternice, se dezvoltă un sistem multipolar în cadrul căruia țări precum Brazilia, China, India și Coreea de Sud exercită o influență din ce în ce mai mare. Între anii 2000 și 2009, ponderea pe care o dețin țările BRICS în totalul sumelor cheltuite pentru cercetare și dezvoltare la nivel global s-a dublat. Uniunea are, la rândul său, un interes evident în dezvoltarea capacității de cercetare și inovare a țărilor vecine.

Cercetarea și inovarea sunt din ce în ce mai interconectate la nivel internațional, acest lucru datorându-se de asemenea dezvoltării rapide a tehnologiilor informației și comunicațiilor. Numărul lucrărilor științifice publicate prin colaborare internațională și mobilitatea cercetătorilor sunt în creștere. Organizațiile de cercetare își înființează birouri în străinătate, iar companiile investesc în afara țărilor lor de origine, în special în țări cu economii emergente. Provocările globale sunt elemente importante generatoare de motivație în cercetare și inovare: resursele planetei noastre sunt epuizabile și trebuie gestionate în mod sustenabil, schimbările climatice și bolile infecțioase nu se opresc la frontierele naționale și trebuie asigurată securitatea alimentară în întreaga lume. Uniunea Europeană trebuie să-și consolideze dialogurile cu partenerii internaționali în vederea formării unei mase critice pentru a face față acestor provocări.

Deoarece în țările terțe se derulează tot mai multe activități de cercetare și inovare, Uniunea trebuie să aibă acces la aceste cunoștințe. Pentru a-și păstra rolul important în domeniu la nivel mondial, Uniunea Europeană trebuie să se autopromoveze ca locație atractivă pentru activități de cercetare și inovare și să aibă succes în competiția globală pentru atragerea talentelor, ținând cont totodată de interesele sale economice, de exemplu, de cele legate de protejarea drepturilor de proprietate intelectuală. Odată cu intrarea în vigoare a Tratatului privind Uniunea Europeană (TUE) și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene (TFUE), ca-

drul instituțional pentru acțiunile Uniunii pe scena internațională s-a schimbat. Înaltul Reprezentant al Uniunii pentru afaceri externe și politica de securitate, care este și vicepreședinte al Comisiei, asigură coerența acțiunilor de politică externă ale Uniunii. Înaltul Reprezentant este asistat de Serviciul European de Acțiune Externă (SEAE). Cercetarea fiind o competență paralelă, Uniunea Europeană și statele membre trebuie să se asigure că își coordonează activitățile pentru a exista coerență între politicile naționale și politica comunitară.

Având în vedere acest context mereu în evoluție, angajamentele luate în cadrul inițiativei „O Uniune a inovării”[1], cadrul Spațiului European de Cercetare (SEC)[2] și recomandările formulate în urma evaluării intermediare a celui de-al șaptelea Program-cadru (PC7)[3], Comisia a propus o abordare strategică pentru consolidarea și concentrarea activităților de cooperare internațională ale Uniunii în domeniul cercetării și inovării.

Europa are o tradiție îndelungată în promovarea cooperării transfrontaliere în domeniul cercetării. Organizația Europeană pentru Cercetare Nucleară (CERN), înființată în 1954, este un centru de cercetare de excelență și cel mai mare laborator pentru fizica particulelor din lume, care atrage oameni de știință de elită. Din 1986, cooperarea cu țările terțe este identificată în mod explicit în tratate ca fiind esențială în cadrul politicii Uniunii în domeniul cercetării. Activitățile de cooperare internațională s-au dezvoltat în temeiul TFUE și al Tratatului Euratom. Treptat, programele cadru au fost deschise participării țărilor terțe, sprijinul pentru cooperarea internațională fiind integrat pe deplin în cadrul PC7 (inclusiv PC7 Euratom). Institutul European de Inovare și Tehnologie (EIT) este, de asemenea, deschis colaborării cu țările terțe. Astfel, 6% dintre participanții la PC7 provin din țări terțe. S-au înregistrat progrese în ceea ce privește optimizarea amplitudinii și sferei activităților de cooperare internațională, de exemplu:

➤ Parteneriatul dintre țările europene și țările în curs de dezvoltare privind testele clinice (European and Developing Countries Clinical Trials Partnership – EDCTP) este un parteneriat între 14 state membre, Elveția, Norvegia și țările Africii Subsahariene care vizează combaterea HIV/SIDA, a tuberculozei și a malariei;

➤ Euratom, China, India, Japonia, Rusia, Coreea de Sud și SUA și-au unit forțele în proiectul ITER (susținut de Acordul privind programul extins de colaborare între Euratom și Japonia) pentru a demonstra că fuziunea nucleară este o sursă de energie viabilă a viitorului;

➤ Acțiunile Marie Curie au o puternică dimensiune internațională. Participanții la acest program provin din 80 de țări diferite;

➤ Centrul Comun de Cercetare al Comisiei cooperează cu parteneri internaționali pe teme foarte variate;

➤ Interconectarea la nivel global a rețelelor de cercetare și educație realizată prin rețeaua GEANT este finanțată în mare parte de Uniune (parțial prin intermediul instrumentelor de cooperare pentru dezvoltare);

➤ Uniunea Europeană, împreună cu alte 13 țări, acordă sprijin programului Human Frontier Science pentru finanțarea colaborării internaționale în cercetarea de bază.

Aceste progrese sunt binevenite, însă în multe cazuri lipsește masă critică și nu este întotdeauna clară strategia pentru stimularea dezvoltării acțiunilor. Aceasta a fost una dintre concluziile evaluării intermediare a PC7, în care se afirma faptul că trebuie intensificată cooperarea internațională și trebuie pus accentul pe crearea de relații echitabile cu parteneri din afara Europei în cadrul unor programe și activități care prezintă un nivel ridicat de interes reciproc. În cadrul aceluiași raport se recomandă dezvoltarea strategică și coerentă a politicii UE de cooperare internațională în domeniul cercetării și inovării.

Cooperarea internațională în domeniul cercetării și inovării își aduce aportul la politicile mai ample ale Uniunii, reflectate în strategia Europa 2020[4], prin care se susțin următoarele obiective:

- Consolidarea excelenței și atractivității Uniunii în domeniul cercetării și inovării, precum și a competitivității sale economice și industriale – prin crearea de situații reciproc avantajoase și cooperarea pe bază de beneficii reciproce, prin accesul la surse externe de cunoștințe, prin atragerea de talente și de investiții în Uniune, prin facilitarea accesului la piețe noi și emergente și convenind asupra unor practici comune pentru desfășurarea activităților de cercetare și exploatarea rezultatelor;

- Abordarea provocărilor societale globale – prin dezvoltarea și implementarea mai rapidă a unor soluții eficiente și prin optimizarea utilizării infrastructurilor de cercetare; și

- Susținerea politicilor externe ale Uniunii – prin realizarea unei coordonări strânse între politicile de extindere, de vecinătate și de comerț, politica externă și de securitate comună (PESC), politica privind ajutorul umanitar și politica de dezvoltare și prin integrarea cercetării și inovării într-o formulă cuprinzătoare de acțiune externă.

În „diplomația științifică” se folosește cooperarea internațională în domeniul cercetării și inovării ca instrument de putere soft și ca mecanism de îmbunătățire a relațiilor cu țări și regiuni de importanță crucială. Bunele relații internaționale pot, la rândul lor, să favorizeze o cooperare eficientă pentru cercetare și inovare. Uniunea Europeană continuă să colaboreze cu țări și regiuni din întreaga lume. Acest lucru permite cercetătorilor și inovatorilor din Uniune să colaboreze cu colegii lor de pe întregul mapamond în cadrul unor acțiuni inițiate de părți interesate:

- Orizont 2020 rămâne a fi total deschis participanților din întreaga lume;

➤ Acțiunile Consiliului European pentru Cercetare și acțiunile Marie Skłodowska Curie sunt axate exclusiv pe cercetători și sunt deschise participării cercetătorilor din țări terțe;

➤ Activitatea privind infrastructurile de cercetare este orientată în mod deosebit spre cooperarea internațională. Componenta sa de e-infrastructuri are o dimensiune internațională inerentă prin faptul că sprijină colaborarea cu ajutorul mijloacelor digitale.

➤ Cu toate acestea, nu toți participanții din țări terțe sunt în mod automat eligibili pentru finanțare. Lista țărilor eligibile pentru finanțare automată se formează prin completarea actualului criteriu de selecție, bazat exclusiv pe VNB pe cap de locuitor, cu un criteriu suplimentar, bazat pe PIB ul total, excluzând țările ale căror valori depășesc un anumit prag. Această abordare reflectă faptul că unele țări și-au format masa critică necesară cooperării pe bază de reciprocitate cu Uniunea. În mod similar, finanțarea pentru participanții din țările industrializate este în continuare posibilă în cazuri excepționale;

➤ Abordarea mai restrictivă în ceea ce privește finanțarea automată este compensată prin sporirea eforturilor pentru înlesnirea finanțării participanților din surse naționale;

➤ Uniunea Europeană continuă să încurajeze accesul reciproc la programele țărilor terțe. Propunerile pentru Orizont 2020 permit limitarea geografică a cererilor de candidaturi, de exemplu în cazul în care condițiile de participare a entităților juridice din statele membre la programele țării terțe sunt considerate de natură a prejudicia interesele Uniunii sau dacă nu pot fi furnizate garanții satisfăcătoare de securitate;

➤ Sprijinul acordat inițiativelor COST și EUREKA încurajează cooperarea între cercetătorii din rețelele europene de cercetare și colegii lor din țări terțe.

Orizont 2020 canalizează finanțarea pentru cercetare și inovare din partea Uniunii către un număr limitat de probleme societale și

de tehnologii industriale și generice. Cooperarea internațională rămâne un factor important în pregătirea programelor de lucru pentru implementarea Orizont 2020 (programul Euratom făcând parte din aceasta). Astfel, sunt identificate domeniile de colaborare cu țări terțe într-o manieră sistematică și coerentă, pe baza unei analize a poziției Uniunii în raport cu restul lumii după următoarele criterii:

- ▶ capacitatea de cercetare și inovare, inclusiv investițiile, producția (publicații, brevete, citări, acordări de licențe), resursele umane și infrastructura;

- ▶ riscuri și oportunități privind accesul la piețele existente, noi sau emergente și impactul acestora asupra nivelului de competitivitate al Uniunii;

- ▶ contribuția la angajamentele internaționale ale Uniunii, transpuse în Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului, în cadrul de dezvoltare post-2015, în obiectivele Rio+20 și G20 și în obiectivele internaționale ale politicilor sectoriale; și

- ▶ cadrele juridice și administrative existente, destinate cooperării între partenerii internaționali și, după caz, între statele membre, inclusiv experiența dobândită în urma cooperărilor anterioare.

Există suficiente informații obiective disponibile pentru a putea analiza primul criteriu, însă analiza celorlalte criterii necesită evaluări și aprecieri calitative. Un element esențial al abordării strategice, care se bazează în special pe noul Observator pentru Cercetare și Inovare, înființat de către Comisie, constă în strângerea sistematică de informații. Aceasta include consultări aprofundate cu părțile interesate, inclusiv cu reprezentanți din sectoarele industriale. Accentuarea componentei de inovare presupune instituirea unor condiții-cadru adecvate și a unor condiții de concurență echitabile, dar și o serie de activități precum colectarea de informații, familiarizarea cu politicile, schimbul de experiență, identificarea de bune practici, furnizarea de informații și asistență, crearea de rețele de cercetare și inovare, sprijinirea adaptării și a asimilării

tehnologiilor existente pe noile piețe și – în cazuri limitate – proiecte pilot și de demonstrare. Accentul se plasează pe activitățile cu relevanță directă pentru piață și pe alte activități legate de inovare. Pentru a realiza acest lucru, trebuie găsit un echilibru corespunzător între cooperarea cu țările terțe pentru a asigura împreună progresul cunoașterii științifice și pentru a aborda provocările globale, pe de o parte, și protejarea intereselor întreprinderilor din Uniune, pe de altă parte. În acest context, se asigură un tratament corect și echitabil al drepturilor de proprietate intelectuală pentru a se evita pierderea necontrolată de know-how aparținând Uniunii.

La modul mai general, existența unor condiții-cadru bine formulate în domeniul inovării este crucială pentru ca Uniunea să se implice în mod eficace în activități de cercetare și inovare la nivel internațional. De exemplu, îndepărtarea anumitor bariere comerciale rămâne de importanță primordială în relațiile Uniunii cu țările terțe[5]. Punctul de plecare al abordării strategice rămâne identificarea domeniilor de cooperare internațională focalizată pe baza criteriilor de mai sus. Flexibilitatea în diferențierea țărilor și regiunilor partenere permite focalizarea în și mai mare măsură – în special atunci când se analizează opțiunile de finanțare – ținând seama de faptul că o anumită țară poate face parte dintr-una sau mai multe categorii, în funcție de punctele sale forte în materie de cercetare și inovare. Următoarele categorii de țări sunt incluse în propunerile pentru Orizont 2020:

1. Țările AELS, țările vizate de politica de extindere a UE și țările incluse în politica europeană de vecinătate, în cazul acestora punându-se accentul pe promovarea integrării în Spațiul european de cercetare sau a alinierii la acesta, inclusiv prin eventuale asocieri ale acestora cu Orizont 2020. Pentru țările incluse în politica de vecinătate, această abordare contribuie la dezvoltarea unui „spațiu comun de cunoaștere și inovare”, inclusiv prin sporirea competențelor de cercetare și inovare din aceste țări. Cooperarea

se desfășoară în strânsă coordonare cu instrumentele politicilor de extindere și de vecinătate, astfel cum s-a subliniat cu ocazia recentei conferințe privind un parteneriat euro-mediteranean reînnoit în domeniul cercetării și inovării. În ceea ce privește conferința menționată, se pregătește o acțiune specifică de monitorizare.

2. Țările industrializate și economiile emergente, obiectivele principale țin de creșterea nivelului de competitivitate al Uniunii, abordarea în comun a provocărilor globale prin soluții inovatoare comune și dezvoltarea de tehnologii generice prin accesarea unor noi surse de cunoștințe. Astfel, sectorul privat al Uniunii poate beneficia de oportunități de afaceri și de acces la piețe noi. Astfel, este creată o dimensiune mai puternică a inovării, cum este, de exemplu, cazul Parteneriatului transatlantic de acțiune pentru inovare sau al Parteneriatului indo-european pentru cercetare și inovare.

3. Țările în curs de dezvoltare, în cazul cărora se pune accentul pe completarea politicilor externe și a instrumentelor aferente ale Uniunii prin construirea unor parteneriate, îndeosebi parteneriate bi-regionale, pentru a contribui la dezvoltarea sustenabilă a acestor regiuni și pentru a aborda provocări precum economia ecologică, combaterea schimbărilor climatice, îmbunătățirea metodelor de producție agricolă, securitatea alimentară și sănătatea. Este inclusă aici susținerea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului și a obiectivelor care ar putea decurge din acestea, consolidarea cercetării orientate după cerere și a inovării pentru dezvoltare și atingerea obiectivelor convenite la Conferința Rio+20, de exemplu, prin transferul de tehnologii pentru protecția climei.

Identificarea sistematică a oportunităților împreună cu diferențierea pe categorii de țări contribuie la elaborarea strategiilor multianuale de cooperare cu cele mai importante țări și regiuni partenere.

Uniunea a încheiat acorduri de cooperare științifică și tehnică cu 20 de țări în temeiul TFUE și cu 15 țări în temeiul Tratatului Euratom. De asemenea, știința și tehnologia sunt adesea

o componentă importantă a dialogurilor politice lărgite, cum este cazul acordurilor de parteneriat și cooperare și alte acorduri-cadru internaționale. Acordurile de cooperare științifică și tehnologică sunt mijloace importante de trasare și implementare a strategiilor multianuale. Atunci când este necesar, ele sunt transformate în parteneriate strategice pe termen lung și cuprinde un acord asupra priorităților ce trebuie abordate. Acordurile trebuie, de asemenea, să promoveze un tratament corect și echitabil al proprietății intelectuale și al transferului de cunoștințe. O abordare similară este folosită la nivel regional, de exemplu în ceea ce privește parteneriatele cu țările mediteraneene, cu Asociația Națiunilor din Asia de Sud-Est, cu Africa și cu țările din America Latină și Caraibe.

Pentru a implementa abordarea strategică, sunt necesare informații obiective. Prin urmare, trebuie acordată atenție sporită colectării de informații calitative și cantitative cu privire la activitățile de cooperare internațională finanțate de Uniune și impactul acestora; politicile și programele de cooperare internațională ale statelor membre și ale țărilor asociate, precum și punctele forte și punctele slabe ale sistemelor lor de cercetare și inovare, statele membre și țările asociate fiind în acest sens încurajate să își furnizeze reciproc, prin intermediul Forumului strategic pentru cooperare științifică și tehnologică internațională (SFIC), informațiile obținute în cadrul campaniilor de evaluare la nivel național; politicile și programele de cercetare și inovare ale țărilor terțe, cu dimensiunea internațională a acestora, precum și punctele forte și punctele slabe ale sistemelor acestor țări; activitățile prospective pentru identificarea noilor provocări și a noilor piețe și tendințe. Colectarea de informații se realizează cu ajutorul delegațiilor Uniunii, al consilierilor pentru știință și al SEAE, precum și al noului Observator pentru Cercetare și Inovare.

Orizont 2020 rămâne principalul instrument de realizare a acțiunilor de cooperare ale Uniunii în domeniul cercetării și ino-

vării, acesta fiind completat, după caz, cu fonduri naționale. Strategiile multianuale sunt implementate prin activități specifice derulate prin proiecte de cercetare și inovare în care participarea unor țări terțe este necesară și/sau avută în vedere în momentul evaluării; forme mai flexibile de cooperare, cum ar fi crearea de rețele între proiecte, între serii de proiecte și/sau manageri de program; inițiative comune cu implicarea Uniunii și a unor parteneri internaționali. Inițiativele comune reprezintă cereri coordonate de propuneri – lansate și evaluate în paralel în cadrul Uniunii și în țara terță; cereri comune de propuneri – lansate, evaluate, selectate și finanțate în comun de Uniune și de țara terță; contribuții din partea Uniunii la programele de finanțare ale unor țări terțe sau organizații internaționale pentru a acoperi participarea la aceste programe a entităților din Uniune; și inițiative specifice care presupun o finanțare asigurată în comun de Uniune, de statele membre, de țările asociate și/sau de țări terțe pentru a asigura derularea la scară și cu sferă de aplicare optime, implementate prin intermediul ERA-NET, în baza articolului 185 sau prin alte instrumente.

Propunerile pentru Orizont 2020 includ dispoziții vizând elaborarea și prezentarea într o manieră coerentă a unor activități transversale, precum cooperarea internațională. Intenția Comisiei este ca aceste dispoziții să se reflecte în programul de lucru și în structura de coordonare a programului Orizont 2020.

Activitățile de cooperare internațională în domeniul cercetării și inovării sunt elaborate în strânsă coordonare cu politicile externe ale Uniunii și cu instrumentele aferente[6]. Aceasta include, de asemenea, integrarea cercetării și inovării cu alte politici care au o puternică dimensiune internațională – ca cele privind comerțul, PESC, mediul și energia – și exploatarea sinergiilor cu cooperarea internațională în domeniul învățământului superior din cadrul programului „Erasmus pentru toți”[7]. Prin urmare, elaborarea strategiilor multianuale de cooperare internațională în domeniul

cercetării și inovării ar trebui să fie strâns coordonată cu strategiile generale privind relațiile externe și cu dimensiunea externă a politicilor interne ale UE.

Politicile externe ale Uniunii contribuie la construirea capacității de cercetare în țările vizate de politicile de extindere și de vecinătate și în țările în curs de dezvoltare. Finanțarea cercetării și inovării este axată pe excelență, contribuind astfel la găsirea de soluții inovatoare la provocările cu care se confruntă aceste țări. În acest mod, ea contribuie la atingerea obiectivelor politicilor de dezvoltare ale Uniunii, de exemplu prin următoarele tipuri de activități: activități de perspectivă și de cercetare socio-economică pentru a identifica provocări specifice, cercetare și inovare de vârf pentru a elabora soluții aplicabile la nivel local sau susținere pentru adaptarea și transferul tehnologiilor existente. Această finanțare poate fi completată de finanțări acordate de Banca Europeană de Investiții și de Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare.

Organizațiile internaționale și forurile multilaterale joacă un rol esențial în abordarea provocărilor globale. Comitetul pentru politica în domeniul științei și tehnologiei și Forumul mondial al științei din cadrul Organizației pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (OCDE) se concentrează pe îmbunătățirea guvernancei activităților de cercetare și inovare la nivel mondial. Organizația Națiunilor Unite și alte organizații, precum UNESCO, Grupul interguvernamental privind schimbările climatice, Convenția-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice, Platforma interguvernamentală privind biodiversitatea și serviciile ecosistemice, Organizația pentru Alimentație și Agricultură și Organizația Mondială a Sănătății, joacă un rol esențial în trasarea programelor de cercetare la nivel mondial.

Agenția Internațională a Energiei și Agenția pentru Energie Nucleară (în cadrul OCDE), Agenția Internațională pentru Energia Atomică, Forumul Internațional Generația IV și Organizația

Internațională ITER promovează cooperarea internațională în domeniul energiei nucleare. Unele instituții regionale și mondiale, precum Grupul Consultativ pentru Cercetare Agricolă Internațională, Forumul Mondial de Cercetare Agricolă și Forumul pentru Cercetare Agricolă în Africa sunt active în domeniul agriculturii. Grupul Carnegie, înființat sub auspiciile G8/G20, este un forum unic pentru discuții la nivel înalt pe teme de cercetare și inovare.

Comisia intenționează să își consolideze cooperarea cu aceste organizații pentru ca Uniunea să exercite o influență mai mare asupra activităților lor – în special în cazurile în care aceasta este un finanțator important – precum și pentru ca organizațiile respective să aibă o contribuție mai mare la trasarea programului de acțiune al Uniunii. În acest context, Uniunea ar trebui să încerce să se asigure că participarea sa este proporțională cu responsabilitățile care îi sunt conferite de tratate. Dezvoltarea în continuare a parteneriatului cu inițiativele interguvernamentale europene, precum EUREKA și COST, și cu organizații ca EIROForum [8] contribuie la mai buna coordonare și la utilizarea mai eficientă a resurselor europene.

Ghidată de principiile sale de acțiune externă (articolul 21 din TUE), Uniunea Europeană deține o poziție bună pentru a juca un rol de lider în promovarea unor principii comune pentru derularea activităților internaționale de cercetare și inovare în scopul creării unor condiții echitabile menite să încurajeze colaborarea dintre cercetătorii și inovatorii din întreaga lume. Aceste principii se referă la aspecte precum cercetarea și inovarea responsabilă, integritatea în activitățile de cercetare, evaluarea inter pares a propunerilor, promovarea rolului femeilor în știință și dimensiunea de gen în cercetare și inovare, carierele în cercetare (pe baza Cartei europene a cercetătorilor și a Codului de Conduită pentru recrutarea cercetătorilor, tratamentul corect și echitabil al drepturilor de proprietate intelectuală și accesul liber la publicațiile de cercetare finanțate din fonduri publice.

Un pas înainte a fost făcut prin înființarea Global Research Council, o organizație cu caracter voluntar dedicată schimbului de bune practici și stabilirii unor principii comune pentru cooperarea internațională. Există și alte inițiative aflate în derulare la nivelul Uniunii și la nivel mondial. Grupul Carnegie a lucrat la elaborarea principiilor comune pentru construirea de infrastructuri de cercetare de mare amploare.

Aceste aspecte au fost dezbătute pe larg la nivel internațional în diverse foruri, atât bilaterale, cât și multilaterale. Trecerea la accesul liber este un efort depus la scară mondială, fapt dovedit de contribuția UNESCO la promovarea accesului liber [9] și de declarația OCDE privind accesul la datele din activitățile de cercetare finanțate din fonduri publice[10]. În mod similar, Declarația de la Singapore privind integritatea în cercetare este primul efort internațional de încurajare a elaborării unor politici, orientări și norme de conduită mondiale pentru a promova un nivel mai ridicat de integritate în domeniul cercetării[11].

Activitățile de cooperare internațională ale Uniunii și cele ale statelor membre trebuie să fie coerente și să se completeze reciproc. Aprofundarea și consolidarea parteneriatului dintre Comisie și statele membre rămâne un element important al abordării strategice. Este, de asemenea, important existența interacțiunii mai puternică și mai sistematică cu principalele părți interesate din domeniul cercetării și inovării. Acest lucru include și un grad mai mare de armonizare cu prioritățile de cooperare internațională ale unor entități precum reprezentanți ai sectorului industrial, universități și organizații de cercetare, dar și cu prioritățile inițiativelor de programare în comun, ale platformelor tehnologice europene și ale parteneriatelor europene pentru inovare.

Forumul strategic pentru cooperare științifică și tehnologică internațională (SFIC) a înregistrat progrese în armonizarea priorităților de cooperare internațională ale statelor membre și, în

special, ale organismelor de finanțare naționale și regionale, prin elaborarea unei inițiative pilot cu India și prin explorarea unor priorități de cooperare cu SUA și China.

Aceste eforturi trebuie intensificate ținând cont de faptul că activitățile de cooperare internațională ale statelor membre continuă să fie determinate îndeosebi de considerente de ordin național, mai degrabă decât de prioritățile și strategiile de dezvoltare pe care Uniunea și statele sale membre le au în comun.

Așadar, statele membre se implică în identificarea domeniilor de cooperare internațională și în elaborarea unor strategii multianuale. Implementarea acestor strategii presupune elaborarea unor programe strategice de cercetare și inovare comune pentru Uniune și statele membre și implicarea îndeaproape a statelor membre în realizarea acestora. Se urmărește în continuare îndeplinirea angajamentului luat în cadrul inițiativei „O Uniune a inovării” de a elabora orientări comune pentru încheierea de acorduri cu țările terțe referitoare la aspecte precum vizele științifice, drepturile de proprietate intelectuală, principiile etice în cercetare, importul și exportul de echipamente științifice, reciprocitatea și fiscalitatea. Acest lucru se realizează pe baza orientărilor SEC privind managementul proprietății intelectuale în acordurile de colaborare internațională adoptate de grupul de lucru al SEC privind transferul de cunoștințe.

Implementarea strategiei și procesul de programare sunt strâns armonizate, inclusiv prin prezentarea strategiilor multianuale într-o manieră coerentă în cadrul programelor de lucru. În timp ce elaborarea și implementarea strategiilor multianuale pentru fiecare dintre provocările societale și pentru tehnologiile industriale și generice sunt în continuare de competența comitetelor aferente, comitetul pentru aspectele orizontale ale programelor Orizont 2020 este însărcinat cu ghidarea, monitorizarea și evaluarea abordării globale a cooperării internaționale. SFIC continuă să își îndepli-

nească rolul de promovare a unui grad mai mare de coerență între politicile statelor membre și ale Uniunii. O dată la doi ani, Comisia prezintă un raport cu privire la implementarea strategiei. Acest raport prevede modul în care s-au elaborat și s-au implementat strategiile multianuale. Raportul conține o evaluare a progreselor înregistrate și a impactului pe baza listei indicatorilor prezentați în documentul de lucru însoțitor al serviciilor Comisiei. Primul raport a fost prezentat la începutul anului 2014.

În concluzie menționăm că noua abordare strategică a cooperării internaționale în domeniul cercetării și inovării se caracterizează prin deschiderea totală a programului Orizont 2020 către participanți din țări terțe, cercetătorii europeni având astfel posibilitatea să coopereze cu cele mai scilpitoare minți din întreaga lume. Sunt create activități de cooperare internațională focalizate, având amploarea și sfera de aplicare necesare obținerii unui impact maxim. Se depun eforturi canalizate pe elaborarea unor strategii multianuale de cooperare cu cele mai importante țări și regiuni partenere. Are lor consolidarea permanentă a parteneriatului între Comisie, statele membre și părțile interesate relevante. Continuă să fie promovate principiile comune pentru derularea cooperării internaționale în domeniul cercetării și inovării. Asistăm la creșterea rolului Uniunii în cadrul organizațiilor internaționale și al forurilor multilaterale prin consolidarea implementării, a guvernantei, a monitorizării și a evaluării cercetării și inovării.

2.2. Priorități de politică educațională a Uniunii Europene. Programe și bune practici pentru Republica Moldova

Educația și formarea profesională se desfășoară în condițiile când ia amploare mobilitatea la scară internațională a elevilor, studenților și salariaților, când se resimte tot mai mult impactul noilor tehnologii, când se produce schimbarea radicală a muncii odată cu apariția unei piețe de muncă europene și a întreprinderilor multinaționale, când instruirea nu se mai poate limita numai la anumite perioade în viața individului, ci trebuie să se desfășoare pe tot parcursul vieții, când educația nu se mai poate realiza fără participarea comunității locale.

Toate acestea au determinat faptul că, la ora actuală, politicile și strategiile educaționale europene sunt orientate spre educația în spiritul cetățeniei democratice și al coeziunii sociale. Sistemele de învățământ trebuie să facă față la diverse provocări, evoluții și probleme legate atât de domeniul propriu al învățământului, cât și de societatea în ansamblu. În aceste condiții crește rolul educației ca factor ce contribuie în mod hotărâtor la coeziunea socială. Uniunea Europeană are o îndelungată tradiție de cooperare cu țări pe baza unui pachet de politici și instrumente în cadrul cărora învățământul superior joacă un rol din ce în ce mai însemnat. Acordurile de cooperare cu parteneri din întreaga lume includ adesea sprijin pentru programele de infrastructură și cooperare în învățământul superior, precum și cadre pentru dialoguri de politică în acest domeniu. Cooperarea în învățământul superior este de asemenea marcată cu proeminență în grupurile de cooperare multilaterală precum Uniunea pentru Mediterană, Dimensiunea nordică sau Parteneriatul estic (*Jurnalul Oficial al Uniunii Europene*, 26.05.2010).

Scopul cercetării plasează accentele pe faptul că învățământul nu se limitează numai la tineret. Învățământul pe tot parcursul vieții este o nouă cerință fundamentală. Formarea profesională și

Învățământul pe întreg parcursul vieții devin elemente esențiale ale sistemului educativ. Procesul educativ este tot mai puțin închis într-un spațiu-timp dat, cum era altădată. Problema locului de studii nu mai este atât de importantă pentru foarte mulți studenți și elevi. Pentru edificarea scopului trasat ne propunem să asigurăm un răspuns la problema majoră „ce și cum să învățăm?”, precum și problema dezvoltării competențelor fiecăruia.

Descoperim astfel că în sectorul educativ accentul se pune mai mult pe cerere, decât pe ofertă [12, p. 34]. Încadrarea în muncă este primul factor de integrare socială. Însă piața muncii este mai dinamică și mai flexibilă. Se constată tot mai mult că nu mai există garanția unei încadrări pe viață. Aceste mutații au ca efect nu numai faptul că provoacă dispariția unui mare număr de meserii, dar și faptul că afectează chiar caracterul și organizarea muncii. Piața muncii cere achiziționarea de noi competențe atât la nivel de individ, cât și la scara întreprinderii, ceea ce atrage după sine necesitatea unei actualizări permanente a competențelor. Pentru a asigura principiul egalității de șanse pentru toate categoriile sociale, soluția nu este de a coborî nivelul educației. Este necesară, mai degrabă, o diversificare a educației care, ar întări capacitatea fiecărei instituții educative de a răspunde la cerințele particulare ale mediului său social. Specialiștii consideră că această diversificare se poate realiza prin:

- o educație mai puțin academică și mai inovatoare, bazată pe noi metode pedagogice, care favorizează autonomia celui care învață, datorită utilizării noilor tehnologii de informare și de comunicare;
- o școală mai „comunitară”, care să știe a îmbina misiunile educativă, culturală, socială, sportivă și altele, în strânsă colaborare cu partenerii externi. Acest tip de așezământ ori mai degrabă de „centru educativ” ar putea rămâne deschis seara și în timpul zilelor de odihnă la sfârșitul săptămânii și ar propune tot felul de activități părinților și membrilor comunității.. Lucrătorii sociali care au de

a-face cu tinerii, funcționarii și un personal specializat, remunerați de colectivitățile locale, ar putea oferi servicii speciale ce ar permite de a păstra misiunea educativă a școlii;

- „școli pentru cea de a doua șansă”, care propun o educație pe măsura puterilor tinerilor și adulților care au părăsit școala fără calificări suficiente;

- filiere educative diferențiate, cum ar fi instruirea profesională prin parteneriate cu întreprinderile, care prin îmbinarea lucrului în întreprindere și a formării teoretice ar putea atrage tinerii care au părăsit prematur școala sau care riscă să o facă.

Instituțiile de învățământ superior de stat trebuie să facă față concurenței instituțiilor private prezente pe „piață” și care propun alte filiere educative, dar și fenomenelor de mondializare (universităților „virtuale”), susținute de cererea sporită de formare și de perspectivele oferite de noile tehnologii de informare și de comunicare (*R.B. Clark, 2000*). Politica unei organizații și, în special, politica de calitate este legată în mod intrinsec de cultura instituțională a organizației, în timp ce strategia este legată de managementul strategic. Această nuanțare este foarte importantă pentru acele organizații care se caracterizează prin culturi instituționale puternice. [13, p. 62]

Educația și formarea profesională reprezintă domenii esențiale pentru Uniunea Europeană, argument edificat din necesitatea spațiului european de a se distinge printr-o societate cu competențe formate în spiritul noilor provocări prezente și viitoare. Instituțiile europene acordă o atenție deosebită acestui domeniu de activitate, implicând activ toate statele membre, iar acestea, la rândul lor, devin responsabile de organizarea și conținutul sistemelor de educare și formare, însă nu sunt negate nici avantajele cooperării la nivel comunitar. Educația și formarea profesională joacă un rol crucial în soluționarea multor provocări socioeconomice, demografice, de mediu și tehnologice cu care se confruntă Europa și cetățenii săi în prezent și în anii ce vor urma. Investiția eficientă în capitalul

uman prin sisteme de educație și formare reprezintă o componentă esențială a strategiei Europei pentru a asigura niveluri înalte de creștere economică durabilă, bazată pe cunoaștere, și de ocupare a forței de muncă, ceea ce de fapt reprezintă esența strategiei de la Lisabona din 2010, promovând în același timp împlinirea pe plan personal, coeziunea socială și cetățenia activă.

Acțiunea politicii educaționale și de formare profesională este concepută pe domenii separate, derivă din nivelurile procesului de învățământ. Astfel, prevederile ei pot fi valorificate de la etapa școlară spre învățământul superior, prin educația și formarea profesională și educația pentru adulți, finalizând cu cooperarea internațională prin dialogul politic și promovarea multilingvistului.

În domeniul politicii educaționale la nivelul etapei școlare Comisia Europeană colaborează cu țările Uniunii Europene pentru dezvoltarea sistemelor de educație școlară. Fiecare țară răspunde de organizarea și conținutul sistemelor sale de educație și formare, însă există avantaje în a colabora pe probleme de interes comun. În acest sens, Comisia Europeană sprijină eforturile depuse la nivel național prin două mijloace principale: în primul rând colaborează îndeaproape cu factorii de decizie de la nivel național pentru a-i ajuta să dezvolte politicile și sistemele de educație școlară. În acest sens, colectează și furnizează informații și analize și încurajează schimbul de bune practici în materie de politică prin grupuri de lucru tematice. În al doilea rând, Prin programul ERASMUS+ investește anual milioane de euro în proiecte care promovează schimburile între școli și educația personalului prin stagieri.

Miniștrii Educației din statele membre ale Uniunii Europene au identificat domeniile prioritare care necesită a deveni puncte de reper pentru agenda întâlnirilor la nivel european. Astfel, potrivit priorităților, toți elevii trebuie să obțină competențele de care au nevoie, inclusiv la citire și matematică. În acest scop urmează a fi modernizate programele școlare, materialele didactice și sistemele

de evaluare a elevilor. Potrivit politicii educaționale, fiecare elev trebuie să beneficieze de un învățământ de înaltă calitate, inclusiv copiii migranți, iar educația preșcolară trebuie să fie accesibilă unui număr mai mare de copii. De asemenea, este necesar să se acorde un sprijin mai consistent elevilor cu nevoi speciale, pentru o mai bună integrare a acestora în școlile cu regim normal și redusă rata abandonului școlar.

Ceea ce ține de cadrele didactice, acestea trebuie să beneficieze de un sprijin sporit prin proceduri eficiente de selecție și recrutare și prin programe de formare profesională. Comisia Europeană realizează, de asemenea, studii periodice de evaluare a situației din Europa în scopul monitorizării progreselor înregistrate. În 2012, Comisia a prezentat inițiativa „Regândirea educației”, cu scopul de a încuraja țările Uniunii Europene să se asigure că tinerii dobândesc competențele cerute pe piața muncii. Pachetul include documente de analiză privind sprijinul acordat profesiiilor didactice și evaluarea competențelor-cheie în educația și formarea inițială [14].

Următorul segment al prevederilor politicii educaționale derivă din domeniul învățământului superior. Statele membre răspund de propriile sisteme de educație și formare și fiecare universitate își organizează propria programă. Totuși, pentru că toate statele membre ale Uniunii Europene trebuie să facă față acelorași provocări în materie de învățământ superior, avantajele unei cooperări între acestea sunt evidente. Învățământul superior și legăturile acestuia cu cercetarea și inovarea joacă un rol fundamental în progresul societății, precum și în formarea unui capital uman cu înaltă calificare și a unor cetățeni participativi de care Europa are nevoie pentru a genera locuri de muncă, prosperitate și creștere economică. Instituțiile de învățământ superior sunt, prin urmare, parteneri cruciali în realizarea strategiei Uniunii Europene de stimulare și menținere a creșterii economice. Strategia Europa 2020 are un obiectiv ambițios – ca până în 2020, 40% din tinerii europeni

să aibă o diplomă de studii superioare. Pentru realizarea acestui obiectiv Comisia Europeană colaborează îndeaproape cu responsabili naționali, pentru a-i ajuta la elaborarea politicilor în domeniul învățământului superior conform Strategiei pentru educație și formare 2020. Agenda de modernizare a învățământului superior stabilește cinci priorități-cheie pentru învățământul superior din Uniunea Europeană:

1. creșterea numărului de absolvenți de învățământ superior;
2. îmbunătățirea calității și a eficienței sistemelor de educație și formare profesională;
3. promovarea mobilității studenților și a personalului și a cooperării transfrontaliere;
4. consolidarea „triunghiului cunoașterii”, adică a raporturilor dintre mediul academic și de cercetare și inovare;
5. crearea unor mecanisme eficiente de guvernare și de finanțare pentru învățământul superior.

Pentru a se asigura că aceste obiective sunt îndeplinite, Comisia Europeană elaborează și promovează instrumente menite să încurajeze mobilitatea (de exemplu, Sistemul european de credite transferabile și Suplimentul la Diplomă), să favorizeze recunoașterea competențelor și calificărilor și să amelioreze calitatea informațiilor privind învățământul superior din Europa. De asemenea, Comisia sprijină Procesul de la Bologna, care urmărește să promoveze reformarea învățământului superior în vederea creării unui Spațiu european al învățământului superior și schimbul de bune practici între diferite țări prin intermediul grupului de lucru pentru învățământul superior, creat în cadrul Strategiei pentru educație și formare 2020. Nu în ultimul rând, pe lângă gestionarea programului ERASMUS+, care le oferă studenților multiple posibilități, Comisia sprijină și cooperarea internațională în materie de învățământ superior cu țări din afara Uniunii Europene [15].

Formarea adulților reprezintă o componentă vitală a politicilor Comisiei Europene în domeniul învățării pe tot parcursul vieții.

Este esențială pentru stimularea capacității de inserție profesională și a competitivității, pentru promovarea incluziunii sociale, a cetățeniei active și a dezvoltării personale. Provocarea constă în a oferi posibilități de învățare pe tot parcursul vieții acestora, în special pentru categoriile sociale defavorizate, care au cea mai mare nevoie de ele. Formarea adulților cuprinde învățarea formală, non-formală și informală pentru dezvoltarea competențelor de bază, obținerea de noi calificări, perfecționare sau reconversie profesională, pentru dezvoltare personală sau doar de plăcere. Cereea în domeniul formării adulților este în creștere, iar Comisia se angajează să colaboreze cu toate țările Uniunii Europene pentru a crea sisteme flexibile, cu metode de predare de înaltă calitate și în care autoritățile locale, angajatorii, partenerii sociali, societatea civilă și instituțiile culturale să se implice total.

Planul european reînnoit pentru învățarea în rândul adulților adoptat în 2011 a definit modul în care ar trebui să evolueze educația și formarea adulților în Europa până în 2020. Iată care sunt prioritățile acestuia pentru perioada 2015 - 2020:

- ▶ **Guvernanță:** asigurarea coerenței între învățarea în rândul adulților și alte domenii de politică; îmbunătățirea coordonării, a eficienței și a relevanței în funcție de nevoile societății, ale economiei și ale mediului; sporirea, după caz, atât a investițiilor private, cât și a celor publice.

- ▶ **Oferta și valorificarea ofertei:** creșterea semnificativă a ofertei de posibilități de învățare de înaltă calitate în rândul adulților, în special privind alfabetizarea, competențele numerice și competențele digitale și sporirea numărului celor care valorifică această ofertă prin strategii eficiente de informare, orientare și motivare a grupurilor cu cea mai mare necesitate de învățare.

- ▶ **Flexibilitate și acces:** îmbunătățirea accesului prin creșterea disponibilității posibilităților de învățare la locul de muncă și utilizarea eficientă a TIC; implementarea unor proceduri de identifi-

care și evaluare a aptitudinilor adulților slab calificați și furnizarea unui număr suficient de oportunități care să le dea o a doua șansă celor cu calificări inferioare, astfel încât să le permită să obțină o calificare recunoscută.

► Calitate: îmbunătățirea procesului de asigurare a calității, inclusiv în ceea ce privește monitorizarea și evaluarea impactului; îmbunătățirea educației inițiale și continue a formatorilor care lucrează cu adulți și colectarea datelor necesare privind nevoia de oferte de învățare mai bine concepute și orientate.

În perioada 2014-2015, un grup de lucru pentru educația adulților a elaborat orientări de politică pe baza bunelor practici înregistrate în toată Europa. Acestea vizează consolidarea eficacității politicilor în domeniul educației și formării adulților și a ofertei în domeniu, o mai bună utilizare a mijloacelor de comunicare digitale pentru învățarea în rândul adulților, ridicarea nivelului de alfabetizare și dezvoltarea competențelor numerice și informatice ale adulților slab calificați. Platforma electronică pentru învățarea în rândul adulților în Europa (EPALE) este un spațiu on-line multilingv, care permite schimbul, prezentarea și promovarea de bune practici privind educația adulților. Toți cei implicați în organizarea și furnizarea serviciilor de educație pentru adulți pot accesa o platformă on-line de educație a adulților, în scopul de a difuza informații în legătură cu cele mai recente evoluții și de a învăța unii de la alții. EPALE include și o bibliotecă de resurse, un calendar al cursurilor și evenimentelor de interes pentru educația practicienilor, precum și un instrument de căutare a partenerilor și grupuri de colaborare.

Acțiunile instituțiilor europene cu atribuții în domeniul educației, în special ale Comisiei Europene în parteneriat cu guvernele statelor membre sunt canalizate spre îmbunătățirea calității formării profesionale, cu referire la educația inițială și dezvoltarea continuă, eficientizarea pregătirea cadrelor didactice, a formatorilor și a

altor profesioniști din acest sector, precum și adaptarea cursurilor de formare și specializare la piața muncii. Aceste inițiative urmează a fi realizate prin următoarele acțiuni:

► Inițiativa „Învățarea la locul de muncă în Europa”. Lipsa de experiență la locul de muncă și aptitudinile sau competențele legate de el reprezintă unul dintre factorii care contribuie la „decalajul abilităților” în Uniunea Europeană la ora actuală. În timp ce 5.6 milioane din tinerii spațiului comunitar suportă consecințele șomajului, 36% din totalul angajatorilor se confruntă cu necesitatea recrutării tinerilor care să demonstreze abilitățile necesare la angajare. Necesitatea de a identifica, adapta și adopta practici prin care să se reducă acest decalaj a devenit o necesitate cu titlu de urgență. O parte a soluției poate fi găsită în sistemele de înaltă calitate de educație și formare profesională, în care participarea activă a angajatorilor, precum și prezența elementului puternic de învățare la locul de muncă facilitează tranziția tinerilor de la statutul de neangajat la cel de angajat prin furnizarea de cunoștințe, aptitudini și competențe de care au nevoie pentru un prim pas de succes pe piața forței de muncă. Țările cu sisteme puternice și atractive în domeniul educației și formării vocaționale, în special a celor cu sisteme de ucenicie bine stabilite, tind în general să funcționeze mai bine să înregistrează rezultate mai bune în ceea ce privește ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor [15].

► Alianțele pentru competențe sectoriale, o inițiativă menită să promoveze cooperarea europeană în anumite sectoare economice. Această viziune cu aspect de catalizator poate constitui o resursă fundamentală pentru inovarea socială și răspunsuri la provocările societale majore, cum sunt schimbările climatice, dezvoltarea durabilă, schimbările demografice sau diversitatea culturală. De exemplu, în parteneriat cu sectorul educației și formării profesionale, sectoarele culturale și creative pot contribui la dezvoltarea unui mix de competențe în jurul creativității și spiritului antre-

prenorial, al gândirii critice, al asumării de riscuri și al angajamentului, de care Uniunea Europeană are nevoie pentru a rămâne competitivă în societatea bazată pe cunoaștere.

► Platformele de formare a competențelor, cum ar fi World Skills Europe reprezintă o asociație membră non-profit, este promotoarea excelenței în domeniul aptitudinilor și a dezvoltării competențelor. Organizația urmărește conștientizarea importanței formării profesionale de înaltă calitate pentru Uniunea Europeană. Ea conectează membri, parteneri internaționali din industrie, agenții guvernamentale și instituțiile de învățământ pe o platformă europeană de promovare a excelenței în educație și formare profesională și încurajează standarde de clasă mondială pentru obținerea abilităților și competențelor necesare la nivel european. Mai mult decât atât, aceasta oferă un mijloc unic de schimb și comparare a standardelor de competență de clasă europeană în sectorul meseriilor industriale și sectoarele serviciilor economiei mondiale.

► Îmbunătățirea sistemelor naționale cu ajutorul Cadrului european de referință pentru asigurarea calității în educație și formare profesională (EQUARF), este un instrument important de susținere a statelor membre în promovarea și monitorizarea îmbunătățirii continue a sistemelor de educație și formare profesională, pe baza unor referințe convenite de comun acord. Cadrul ar trebui să contribuie nu numai la îmbunătățirea calității educației și formării profesionale, dar și la consolidarea încrederii reciproce între sistemele naționale participante la acest acord și să faciliteze acceptarea și recunoașterea calificărilor și a competențelor dobândite în diferite țări și sisteme educaționale. Cu ajutorul acestui cadru, țările Uniunii Europene își pot îmbunătăți sistemele de asigurare a calității cu participarea tuturor părților interesate.

► Agenda pentru noi competențe și locuri de muncă. Prin această inițiativă, Comisia Europeană dorește să ajute Uniunea Europeană să își atingă obiectivul în materie de ocupare a forței de muncă stabilit pentru 2020: acela ca 75% din populația cu vârsta

cuprinsă între 20 și 64 de ani să dețină un loc de muncă stabil. Lansată în 2010, inițiativa face parte din strategia Europa 2020 pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii, care va fi pusă în practică cel puțin în următorii 10 ani. De asemenea, Agenda contribuie la îndeplinirea altor obiective ale Uniunii Europene cum ar fi reducerea ratei abandonului școlar sub nivelul de 10% și obținerea unui rezultat de 40% de tineri cu studii superioare sau tehnice, precum și reducerea numărului de persoane amenințate de sărăcie și excluziune socială cu cel puțin 20 de milioane [16].

Pentru realizarea acestor obiective, Agenda este prevăzută cu o serie de măsuri concrete, care vor contribui la impulsivitatea reformelor destinate ameliorării flexibilității și securității pe piața muncii, dotarea cetățenilor cu competențele de care au nevoie pentru a fi competitivi pe piața muncii, ameliorarea calității locurilor de muncă și asigurarea unor condiții de muncă mai bune, ameliorarea condițiilor pentru crearea de locuri de muncă. Toate aceste motivații reies din faptul că în prezent, în Europa sunt 23 de milioane de șomeri, adică 10% din populația activă, iar începând cu 2012, populația de vârstă activă a început să scadă. Pentru a asigura durabilitatea sistemului comunitar de protecție socială, numărul lucrătorilor trebuie să crească.

► Tineretul în mișcare reprezintă un pachet cuprinzător de inițiative de politică privind educația și ocuparea forței de muncă pentru tinerii din Europa. Lansat în 2010, face parte din strategia Europa 2020 pentru o creștere inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii. Are ca scop îmbunătățirea condițiilor de educație și angajare, pentru a reduce rata în creștere a șomajului în rândul tinerilor și a avansa rata de ocupare a forței de muncă, în conformitate cu obiectivul declarat mai sus – asigurarea cu locuri de muncă pentru 75% din populația aptă de muncă a Uniunii Europene, cuprinsă în segmentul de vârstă 20-64 de ani. Realizarea acestor obiective declarate poate fi posibil prin coordonarea politicii de identificare și de stimulare a acțiunilor la nivel național și euro-

pean, promovarea acțiunilor specifice destinate tinerilor, cum ar fi „Primul tău loc de muncă EURES” pentru mobilitatea pe piața forței de muncă în cadrul Uniunii Europene, precum și un sprijin sporit pentru tinerii antreprenori prin intermediul instrumentului european de microfinanțare.

De ce este necesar ca autoritățile comunitare să se orienteze asupra tinerilor? Deoarece peste 5 milioane de tineri (sub 25 de ani) au fost șomeri în zona Uniunea Europeană – 28 în al doilea trimestru al anului 2014. Aceasta reprezintă o rată a șomajului de 21,7% (23,2% în Zona euro). 7,5 milioane de tineri europeni între 15 și 24 de ani nu sunt încadrați nici în muncă, nici în educație sau formare profesională. Astfel, „Tineretul în mișcare” este o inițiativă a Uniunii Europene menită să îi ajute pe tineri să dobândească cunoștințele, competențele și experiența necesară pentru a-și găsi un prim loc de muncă.

► Toolkit, un instrument destinat integrării Sistemului european de credite pentru educație și formare profesională în programele de mobilitate noi sau existente. Prin această inițiativă sunt propuse principiile politicii educaționale și strategiile de dezvoltare a formării profesionale inițiale prin rețeaua de unități școlare a învățământului profesional și tehnic, precum și principiile de corelare a pregătirii profesionale și de specialitate din învățământul preuniversitar și universitar. Este asigurată coordonarea științifică a proiectelor de inovare și de dezvoltare a învățământului profesional și etnic.

Cooperarea internațională prin dialogul politic și promovarea multilingvismului reprezintă o altă dimensiune a politicii educaționale a Uniunii Europene. Comisia Europeană este foarte interesată să promoveze învățarea limbilor străine și diversitatea lingvistică în întreaga Europă în vederea îmbunătățirii competențelor lingvistice de bază. În acest sens, autoritatea executivă a Uniunii Europene colaborează cu guvernele naționale pentru a realiza un obiectiv ambițios: cetățenii să poată comunica în alte două limbi,

pe lângă limba lor maternă. Acest „obiectiv de la Barcelona” a fost convenit în 2002 de șefii de stat și de guvern din Uniunea Europeană. Comunicarea din 2008 „Multilingvismul: un avantaj pentru Europa și un angajament comun” prezintă activitățile Comisiei din acest domeniu, propunându-și următoarele activități:

- să ajute țările Uniunii Europene să conceapă noi instrumente educaționale pentru ca absolvenții să aibă competențe lingvistice mai bune;
- să colecteze date pentru a monitoriza progresele în materie de predare și învățare a limbilor străine și pentru a încuraja învățarea mai multor limbi străine, astfel încât cetățenii să aibă șanse mai bune de angajare și să poată circula mai ușor în Uniunea Europeană;
- să recompenseze inovarea în materie de predare și învățare a limbilor străine [17].

Întregul proiect european se bazează pe aspirația Uniunii Europene de a fi unită în diversitate, aspirație ilustrată de coexistența armonioasă a numeroaselor limbi din Europa. Limbile pot crea punți de legătură între oameni, oferindu-ne acces la alte țări și culturi și permițându-ne să ne înțelegem mai bine. Cunoașterea limbilor străine joacă un rol din ce în ce mai important în sporirea șanselor de angajare a tinerilor și în asigurarea competențelor necesare pentru a lucra în străinătate. Acestea sunt și un factor de competitivitate. Din cauza competențelor lingvistice slabe, multe companii pierd contracte, iar lucrătorii care ar dori să caute un loc de muncă în alte țări sunt dezavantajați. Cu toate acestea, la terminarea studiilor, mulți europeni nu cunosc bine o a doua limbă, acesta fiind un motiv suficient pentru a spori eficiența predării și învățării limbilor străine.

Există diferite abordări privind definirea conceptuală a politicii de calitate a unei universități, în special în raport cu strategia acesteia. Politica managerială este considerată, de către unii autori, un

rezultat strategic, conferindu-i astfel un statut mai pragmatic, mai aproape de viața reală a organizației. Ea apare ca fiind parte componentă a strategiei, care reflectă concepția managerului, opțiunile sale, în funcție de condițiile concrete existente la un moment dat. Pentru alți autori, politica are statutul de întreg, iar strategia este considerată o parte componentă a acestuia. Strategia capătă atribute pragmatice, în timp ce politica se constituie într-un câmp de forțe direcționare. Politica are o sferă mai largă de cuprindere, arătând unde intenționează să ajungă organizația în domeniul calității, organizația stabilește cum intenționează să ajungă acolo unde dorește în acest domeniu. Strategiile se realizează prin tactici, care concretizează acțiunile de întreprins pentru atingerea obiectivelor calității. Indiferent de abordarea teoretică a acestei probleme, diferența dintre strategie și politică devine mai clară dacă schimbăm sistemul de referință. Strategia reprezintă o opțiune bine definită și explicitată, pe care decidenții managementului superior al organizației au luat-o pe baza unor analize comparative și criterii care încorporează inteligență și creativitate. Strategia este ancorată în viitor și definește direcția evoluției organizației. Sistemul valoric cu care operează decidenții în cazul analizei strategice este constituit din două concepte fundamentale: competiție și performanță. [12, p. 68]

Fiecare țară din Uniunea Europeană răspunde de sistemele sale de educație și formare, politica Uniunii Europene având rolul de a veni în sprijinul măsurilor luate la nivel național și de a ajuta la soluționarea provocărilor comune, cum ar fi îmbătrânirea populației, lipsa lucrătorilor calificați, evoluțiile tehnologice sau concurența mondială. Cadrul de cooperare în domeniul educației și formării profesionale poartă numele de „Educație și formare 2020”. Uniunea Europeană oferă o platformă pentru schimbul de bune practici și recunoaștere reciprocă, pentru colectarea și difuzarea de informații și explicații cu privire la instrumentele care s-au dovedit funcționale, precum și consultanță și sprijin în fa-

voarea reformelor. Pentru a asigura buna implementare a cadrului strategic pentru educație și formare, grupuri de lucru formate din experți nominalizați de statele membre și din alte părți interesate, elaborează orientări strategice și instrumente comune la nivelul Uniunii Europene. ERASMUS+ permite finanțarea proiectelor inovatoare care vin în sprijinul politicii, în favoarea activităților care promovează învățarea și educația la toate nivelurile și pentru toate grupele de vârstă.

Apreciind diversitatea europeană și oportunitatea unică pe care aceasta o oferă și respectând pe deplin responsabilitățile statelor membre pentru propriile sisteme educaționale, un cadru strategic actualizat pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării – creat pe baza progreselor înregistrate în cadrul programului de lucru „Educație și formare 2010” – ar putea îmbunătăți în continuare eficiența unei astfel de cooperări și asigura beneficii continue și sprijin pentru sistemele de educație și formare ale statelor membre până în anul 2020.

Educația și formarea au adus o contribuție substanțială în sensul atingerii obiectivelor pe termen lung ale strategiei de la Lisabona pentru creșterea economică și ocuparea forței de muncă. Anticipând evoluțiile viitoare ale acestui proces, ar trebui, să fie menținute eforturile pentru a asigura faptul că educația și formarea rămân puternic ancorate în strategia mai largă. Este, de asemenea, esențial să se mențină caracterul suficient de flexibil al cadrului cooperării europene pentru a răspunde atât provocărilor curente, cât și viitoare, inclusiv celor rezultând din orice nouă strategie după anul 2010 [18].

În 2009 au fost stabilite patru obiective comune la nivelul Uniunii Europene, pentru a face față, până în 2020, provocărilor cu care se confruntă sistemele de educație și formare:

- realizarea obiectivelor programului de învățare pe tot parcursul vieții și programului privind mobilitatea;

- îmbunătățirea calității și eficienței educației și formării profesionale;
- promovarea echității, coeziunii sociale și cetățeniei active;
- stimularea creativității și inovării, inclusiv a spiritului antreprenorial la toate nivelurile de educație și de formare.

În domeniul educației au fost stabilite următoarele criterii de referință pentru 2020:

- cel puțin 95% dintre copiii cu vârsta cuprinsă între 4 ani și vârsta obligatorie de școlarizare ar trebui să frecventeze învățământul preșcolar;
- ponderea tinerilor de 15 ani care nu au suficiente cunoștințe de citire, matematică și științe ar trebui să fie sub 15%;
- ponderea tinerilor cu vârsta cuprinsă între 18 și 24 de ani care au părăsit timpuriu școala ar trebui să fie sub 10%;
- cel puțin 40% din persoanele cu vârsta cuprinsă între 30 și 34 de ani ar trebui să fi absolvit o formă de învățământ superior;
- cel puțin 15% din adulți ar trebui să participe la activități de învățare pe tot parcursul vieții;
- cel puțin 20% din absolvenții de învățământ superior și 6% din cei cu vârsta cuprinsă între 18 și 34 de ani care au o calificare profesională inițială ar trebui să fi urmat în străinătate o parte din studii sau din programul de formare;
- proporția de angajați absolvenți (persoane cu vârsta cuprinsă între 20 și 34 de ani, care au urmat cel puțin studii de nivel secundar superior și care și-au terminat studiile în urmă cu 1-3 ani) ar trebui să fie de cel puțin 82%.

În 2014, Comisia și țările Uniunii Europene s-au angajat într-un exercițiu de analiză cu scopul de a evalua progresele înregistrate de la raportul comun din 2012 și de a contribui la pregătirea următoarelor priorități pentru cooperarea în domeniul educației la nivel european. Pe baza concluziilor exercițiului, Comisia Europeană a propus șase noi priorități pentru perioada 2016-2020. Raportul

comun al Comisiei și al statelor membre a fost adoptat în cadrul Consiliului Educație care a avut loc în noiembrie 2015. Potrivit prevederilor sale, orice investiție în capitalul uman este o investiție înțeleaptă. Educația și formarea profesională de bună calitate contribuie la promovarea unei creșteri economice susținute, precum și a dezvoltării durabile, alimentând cercetarea și dezvoltarea, inovarea, productivitatea și competitivitatea. Statele membre ar trebui să realizeze investițiile necesare în toate sistemele de educație și de formare profesională pentru a îmbunătăți eficiența și eficacitatea acestora în ridicarea nivelului de aptitudini și competențe ale forței de muncă, pentru a le permite astfel acestora să anticipateze și să răspundă mai bine necesităților aflate în schimbare rapidă ale piețelor dinamice ale muncii, într-o economie din ce în ce mai digitală și în contextul schimbărilor tehnologice, de mediu și demografice. Statele membre ar trebui să își intensifice eforturile pentru a îmbunătăți accesul tuturor la învățare de calitate pe tot parcursul vieții și pentru a pune în aplicare strategii de îmbătrânire activă care permit prelungirea vieții profesionale.

În acest context, educația și formarea profesională reprezintă o componentă semnificativă pentru multe din strategiile și inițiativele Uniunii Europene, cum ar fi Strategia Europa 2020, Garanția pentru tineret, Inițiativa privind ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor, Inițiativa privind piața unică digitală, Agendele europene privind securitatea și migrația și Planul de investiții pentru Europa, respectându-se integral competența statelor membre în ceea ce privește propriile sisteme de educație și formare profesională. Cooperarea în cadrul ET 2020 completează acțiunile naționale și sprijină statele membre prin schimburi colegiale, învățarea reciprocă, colectarea probelor și a datelor, în aplicarea unor reforme menite să le îmbunătățească rezultatele. Educația și formarea profesională le asigură persoanelor cunoștințele, aptitudinile și competențele care le permit să se dezvolte și să influențeze situația fiecăruia, prin lărgirea

perspectivelor acestora, prin dotarea favorabilă a cetățenilor pentru viitor, punând bazele pentru o cetățenie active și valori democratice pentru promovarea incluziunii, echității și egalității [19].

Sistemele de educație și formare de înaltă calitate care să fie atât eficiente, cât și echitabile, sunt cruciale pentru succesul Europei și pentru îmbunătățirea capacității de integrare profesională. Provocarea majoră constă în asigurarea dobândirii competențelor-cheie de către toată lumea, dezvoltând în același timp un nivel de excelență și de atractivitate la toate nivelurile de educație și formare care să permită Europei să mențină un rol important la nivel mondial. Pentru a obține acest rezultat în mod durabil, trebuie să se acorde o atenție sporită creșterii nivelului competențelor de bază, cum ar fi alfabetizarea și aritmetica, creșterii atractivității matematicii, științelor și tehnologiei și consolidării competențelor lingvistice. În același timp, este nevoie să se asigure o predare de înaltă calitate, o educație inițială corespunzătoare a profesorilor, evoluția profesională continuă a profesorilor și a formatorilor, iar cariera în învățământ este nevoie să devină o opțiune atractivă. De asemenea, este important să se îmbunătățească administrarea și conducerea instituțiilor de educație de formare și să se elaboreze sisteme eficiente de asigurare a calității. Înalta calitate va fi atinsă numai prin utilizarea eficientă și durabilă a resurselor – atât publice, cât și private, și prin promovarea politicilor și a practicilor bazate pe elemente concrete în domeniul educației și formării profesionale.

Ținând cont de rolul esențial pe care îl joacă educația în bunăstarea viitoare a cetățenilor, a națiunilor și a Europei în ansamblul său, Uniunea Europeană a pus la punct un program ambițios: ERASMUS+. Acest program are drept scop să stimuleze dezvoltarea personală și perspectivele profesionale ale europenilor. El sprijină toate sectoarele educației și formării, precum și învățarea non formală pentru tineri, voluntariatul și sportul de masă. Înlocuiește mai multe programe anterioare, cu norme de aplicare și proceduri

raționalizate și simplificate. Începând din 1987, peste 3 milioane de studenți din învățământul superior au beneficiat de burse ERASMUS. Finanțarea Uniunii Europene în favoarea programului ERASMUS+ a crescut în mod semnificativ. Aceste fonduri sunt destinate să ajute, în perioada 2014-2020, aproximativ 4 milioane de tineri, studenți și adulți să câștige experiență și să dobândească competențe învățând, formându-se și luând parte la schimburi pentru tineri și la programe de voluntariat în străinătate. De asemenea, cresc semnificativ posibilitățile de cooperare între instituțiile de învățământ sau organizațiile de tineret, precum și între mediul educațional și cel profesional. Programul abordează următoarele tematici:

1. Reducerea șomajului, în special în rândul tinerilor. Pentru a promova ocuparea forței de muncă în rândul tinerilor și a antreprenoriatului, Uniunea Europeană și țările sale membre lucrează împreună pentru a răspunde preocupărilor exprimate de către tineri în intențiile lor de angajare; a investi în abilitățile pe care angajatorii le caută în potențialii angajați; a dezvolta serviciile de orientare în carieră și servicii de consiliere; a promova oportunitățile de a munci și de formare în străinătate; a crea cât mai multe oportunități pentru stagii și suport de calitate; a îmbunătăți condițiile de îngrijire a copiilor și a responsabilităților familiale comune; a încuraja spiritul antreprenorial.

2. Promovarea învățământului pentru adulți, în special în domeniul noilor competențe și în cel al competențelor cerute pe piața muncii. Educația adulților poate ajuta Europa să depășească criza economică, să satisfacă nevoia de noi competențe și să mențină în activitate lucrători mai în vârstă. Educația este, de asemenea, importantă pentru incluziunea socială și pentru o cetățenie activă. În zilele noastre, nu mai putem folosi doar ceea ce învățăm la școală pentru a ne construi o carieră pe termen lung. Participarea adulților la programele de formare diferă de la o țară a Uniunii Europene la alta, situându-se între 1,4% și 31,6% (cifre din 2012), iar tendința

generală este aceea de stagnare. Ratele de participare sunt dezamăgitoare mai ales în cazul adulților mai în vârstă sau slab calificați. O acțiune la nivel european ar contribui la o mai mare popularizare a politicilor eficiente, precum și la susținerea acestora și ar favoriza schimbul de experiență între țări.

3. Încurajarea participării tinerilor la viața democratică europeană. Dialogul structurat este un mijloc de comunicare reciprocă între tineri și factorii de decizie, în vederea punerii în aplicare a priorităților de cooperare în domeniul politicii europene de tineret și pentru a face vocea tinerilor auzit în procesul european de elaborare a politicilor. Este un proces consultativ, pus în aplicare de către Comisia Europeană, care își propune să intensifice cooperarea cu societatea civilă în cadrul unui eveniment de amploare, așa cum ar fi Conferința Uniunii Europene de Tineret, organizată de statul care deține președinția Uniunii Europene.

4. Sprijinirea inovării, cooperării și a reformelor. Un proces de învățare deschis și flexibil constă în a explora pe deplin potențialul TIC pentru îmbunătățirea sistemelor de educație și formare profesională și adaptarea acestora la actuala lume digitală. Instrumentele TIC, practicile și resursele educaționale deschise permit creșterea eficienței educației, favorizând o învățare mai personalizată, o experiență de învățare mai benefică și o mai bună utilizare a resurselor. Aceste măsuri promovează și echitatea, facilitând accesul la o cantitate mai mare de informație. În ultimă instanță, deschiderea educației ne poate permite tuturor să învățăm în orice moment, oriunde ne-am afla, cu sprijin din partea oricui, utilizând orice tip de dispozitiv.

5. Reducerea abandonului școlar. Abandonul școlar are drept consecințe șomajul, excluziunea socială și sărăcia. Există multe motive pentru care unii tineri renunță prematur la studii: probleme personale sau familiale, dificultăți de învățare sau o situație socio-economică nefavorabilă. Alți factori importanți sunt și structura

sistemului de învățământ și mediul școlar. Politicile de reducere a abandonului școlar trebuie să aibă în vedere factorii declanșatori și să coreleze politica educațională și socială cu activitățile organizațiilor de tineret și cu aspecte legate de sănătate, cum ar fi consumul de droguri sau problemele psihice și emoționale [20].

Uniunea Europeană investește 14,7 miliarde de euro în ERASMUS+, programul Uniunii pentru educație, formare, tineret și sport pentru perioada 2014-2020. ERASMUS+ își propune să stimuleze perspectivele profesionale și dezvoltarea personală a tinerilor. Cu ajutorul său, sistemele noastre de educație, formare și programe pentru tineret vor putea oferi activități de predare, învățare și pentru tineri care vor permite dobândirea competențelor necesare pe piața muncii și în societate. În acest scop, ERASMUS+ este edificat pe trei acțiuni-cheie.

Acțiunea-cheie 1: Mobilitatea în scop educațional: sprijin pentru a studia, a lucra, a preda, pentru a participa la activități pentru tineret și pentru a urma stagii de formare sau pentru dezvoltarea competențelor profesionale și personale în străinătate. Studenții pot studia între 3 și 12 luni la o universitate sau un colegiu din altă țară. De asemenea, pot efectua un stagiu în străinătate pe o perioadă de 2 până la 12 luni. Tinerii absolvenți de învățământ superior pot, de asemenea, să facă un stagiu în străinătate în termen de un an de la obținerea diplomei. ERASMUS+ îi sprijină și pe studenții europeni care doresc să studieze în afara Uniunii Europene și pe cei care vin să studieze în Europa din alte colțuri ale lumii. De asemenea, programul propune împrumuturi cu rată a dobânzii redusă pentru a le permite masteranzilor să studieze în alte țări europene. Studenții pot solicita un împrumut avantajos pentru a urma un întreg program de master în străinătate și pot împrumuta până la 12 000 de euro pentru un an de studii sau până la 18 000 de euro pentru doi ani de studii. Subliniem și faptul că ERASMUS+ oferă masteranzilor din toată lumea posibilitatea de a obține o bursă pen-

tru a urma programe de studii internaționale comune de înalt nivel, gestionate de universități partenere. Absolvenții programelor de masterat în cotutelă primesc o diplomă emisă în comun de toate sau de unele dintre instituțiile participante. Pentru informații suplimentare vă puteți adresa biroului internațional din cadrul instituției dumneavoastră de învățământ superior. Mobilitatea în străinătate îi poate ajuta pe tinerii care urmează studii profesionale sau cursuri de formare profesională să obțină calificările cerute pe piața competitivă a forței de muncă. Elevii din învățământul secundar superior înscriși în școli profesionale, stagiarii și ucenicii pot efectua un stagiu sau o ucenicie în străinătate, într-o întreprindere, un organism (de exemplu, un ONG sau o organizație publică) sau un liceu profesional, cu o perioadă de practică într-o întreprindere. Stagiile pot dura între două săptămâni și un an. Iar Serviciul European de Voluntariat le oferă tinerilor ocazia de a și dezvolta competențele personale și profesionale, participând timp de până la 12 luni la activitatea cotidiană a organizațiilor în domenii precum asistența socială, mediul, programele de educație non-formală, TIC, cultura și multe altele. Aceștia au, de asemenea, șansa de a câștiga mai multă încredere în propriile forțe, de a se simți mai implicați ca cetățeni și de a descoperi un alt mod de viață. O activitate de voluntariat poate dura până la un an, participanții putând lucra ca voluntari pentru a susține numeroase cauze, fie în interiorul, fie în afara Uniunii Europene. Schimburile pentru tineri sunt destinate persoanelor cu vârsta între 13 și 30 de ani. Serviciul European de Voluntariat este destinat tinerilor cu vârsta între 17 și 30 de ani.

Profesorii, personalul care nu este implicat în procesul de predare sau animatorii de activități pentru tineret pot urma, de asemenea, cursuri de formare în străinătate, inclusiv cursuri structurate, cursuri specializate de limbi străine, activități de formare și de observare la locul de muncă, pentru a-și putea dezvolta noi cunoștințe și a se întoarce acasă cu idei de pus în practică. Aceste activități pot dura între două zile și două luni.

Acțiunea-cheie 2: Cooperare și parteneriat: posibilități de parteneriate de colaborare între instituțiile de învățământ, formare și organizațiile de tineret, precum și între mediul educațional și cel antreprenorial. Parteneriatele strategice încearcă să elaboreze, să transmită și să pună în aplicare practici inovatoare în domeniul educației, formării și tineretului, cu ajutorul cooperării transfrontaliere dintre diferite tipuri de organizații. Pentru a atinge aceste obiective, programul ERASMUS+ sprijină organizații din diferite țări, active în domeniul educației, formării și tineretului. Printre tipurile de activități care pot fi finanțate se numără: elaborarea de programe comune de studiu, noi programe școlare, metode de predare inovatoare (de exemplu, o mai bună exploatare a TIC), noi suporturi, metode și practici de predare/formare (de exemplu, pentru limbile străine); crearea de rețele, învățarea reciprocă pentru a le permite studenților și personalului să studieze cazuri reale cu întreprinderile, în scopul de a-și dezvolta spiritul antreprenorial și gândirea creativă; validarea competențelor dobândite prin învățarea non formală și informală la nivel național, prin corelarea cu cadrul comunitar și utilizând instrumentele europene de documentare.

ERASMUS+ finanțează parteneriate structurate între instituțiile de învățământ superior și întreprinderi, pentru a reduce distanța dintre mediul academic și cel antreprenorial. Alianțele cunoașterii le vor permite studenților și personalului să dobândească mai multe competențe antreprenoriale, iar instituțiilor de învățământ și întreprinderilor, să își consolideze spiritul antreprenorial. Alianțele cunoașterii pot sprijini activități având ca scop: elaborarea și punerea în aplicare a unor noi metode de predare și învățare (precum noile programe școlare multidisciplinare, învățământul și predarea axate pe probleme concrete); crearea de structuri pentru învățarea competențelor transversale și pentru aplicarea acestora în programele de învățământ superior. Acestea trebuie elaborate în cooperare cu întreprinderile, consolidând astfel capacitatea de

inserție profesională, creativitatea și crearea de noi filiere profesionale; introducerea educației și a abordărilor antreprenoriale în procesul de predare și învățare pentru toate disciplinele, pentru a le oferi studenților, cercetătorilor, personalului și educatorilor cunoștințele, competențele și motivația necesară pentru a se angaja în activități antreprenoriale. Alianțele cunoașterii trebuie să reunească minimum șase organizații din cel puțin trei țări diferite participante la program (cu cel puțin două întreprinderi și doi parteneri academici). Întreprinderile și sectorul industrial gândesc în termeni de lanțuri de aprovizionare transnaționale și nu naționale. Alianțele pentru competențe sectoriale trebuie să reunească cel puțin nouă organizații diferite din cel puțin trei țări participante la program, inclusiv din două state membre.

ERASMUS+ sprijină proiectele de cooperare cu instituțiile de învățământ superior din întreaga lume, în vederea dezvoltării și modernizării instituțiilor de învățământ superior din țările partenere. Instituțiile partenere pot fi alese din țările învecinate, Balcanii Occidentali, Rusia, precum și din regiuni din Asia, America Latină și Africa, Zona Caraibilor și Pacific. Proiectele viitoare pot include: proiecte comune pentru elaborarea de noi programe școlare și diplome, metodologii de predare și învățare, procese și structuri de dezvoltare a personalului, de asigurare a calității, de guvernanta și management; proiecte pentru dezvoltarea de reforme structurale la nivel național, cu sprijinul autorităților din țările partenere (de exemplu, modernizarea, guvernanta și gestionarea sistemelor de învățământ superior).

Acțiunea-cheie 3: Sprijin pentru reformarea politicilor. ERASMUS+ sprijină activități care vizează realizarea obiectivelor Strategiei Europa 2020, ale cadrului strategic pentru educație și formare profesională 2020 și ale altor strategii din acest domeniu, cum ar fi Procesul Bologna în învățământul superior. Aceste activități au în vedere colectarea de date și realizarea unor studii și analize

pe anumite teme sau cu privire la anumite țări, proiecte de cooperare între autoritățile publice sau organizații importante și consultări cu reprezentanți ai guvernelor și ai organizațiilor cetățenești. De asemenea, încurajează reuniunile între tineri și factorii de decizie, în contextul dialogului structurat cu tinerii. Activitățile sunt menite să amelioreze calitatea și eficiența sistemelor de educație și formare și a politicilor de tineret, să promoveze angajamentul față de reformarea politicilor și acțiunile de informare, învățarea reciprocă și cooperarea transnațională, să dezvolte cunoștințe și să încurajeze participarea activă a tinerilor la viața democratică [21].

Oficiul Național ERASMUS+ Moldova (NEO) este reprezentanța oficială a Programului ERASMUS+ al Uniunii Europene pentru Educație, Formare, Tineret și Sport (2014-2020). NEO este succesorul Oficiului Național TEMPUS care a activat în Republica Moldova până în 2013. Noul birou a preluat gestionarea proiectelor TEMPUS. Oficiul asistă instituțiile de învățământ superior interesate și/sau implicate în proiecte și informează publicul-țintă despre posibilitățile oferite de Programul ERASMUS+. Oficiul are și misiunea de a monitoriza proiectele în derulare (inclusiv proiecte TEMPUS) și de a difuza rezultatele celor desfășurate [22].

ERASMUS+ Moldova promovează acțiunile care să contribuie la dezvoltarea învățământului superior: Mobilitate (Mobilitate de Credite și Programe Comune de Master și Doctorat), Dezvoltarea Competențelor Instituțiilor de Învățământ Superior, Susținerea Politicilor și Acțiunea Specifică *Jean Monnet*, mobilitatea reprezentând activitate de studiu, formare sau stagiu efectuată de un student sau un cadru didactic într-o instituție de învățământ dintr-o țară diferită de cea de origine a beneficiarului. NEO Moldova asistă Agenția Executivă pentru Educație, Audiovizual și Cultură (EACEA) a Comisiei Europene și autoritățile din Republica Moldova implicate în implementarea Programului ERASMUS+. Oficiul Național ERASMUS+ în Republica Moldova face parte din

rețeaua de Oficii Naționale care au fost instituite în Țările Partenerie în Program, totalitatea țărilor membre ale Uniunii Europene + Macedonia, Turcia, Liechtenstein, Islanda, Norvegia, iar Țări Partenerie – țări non-Uniunea Europeană, din vecinătatea Uniunii Europene + alte state ale lumii, împărțite pe regiuni. Republica Moldova face parte din Țările Parteneriatului Estic . În statele membre ale Uniunii Europene + Macedonia, Islanda, Liechtenstein, Norvegia și Turcia, care au statut de Țări de Program, activează Agenții Naționale ERASMUS+. Statele participante la Programul ERASMUS+ pot crea Consorții, ceea ce reprezintă asociere a câtorva instituții de învățământ superior pentru efectuarea în comun a unui program de studii (Masterat sau Doctorat). La final de program, consorțiu poate elibera o diplomă (comună sau multiplă) de studii recunoscută internațional, Diploma comună este eliberată din numele consorțiului, iar cea multiplă este semnată de fiecare dintre universitățile membre ale consorțiului.

Pentru cea mai recentă perioadă de mobilitate, universitățile din Republica Moldova au beneficiat de 65 de proiecte de mobilitate de credite în urma selecției din 2017. Trendul este unul pozitiv comparativ cu 2015, când au fost selectate 35 de proiecte, sau 2016, când 59 de proiecte au fost câștigătoare. În cadrul acestor proiecte vor fi realizate, pe parcursul a doi ani, peste 500 de mobilități de către studenți și cadre didactice. Astfel, studenții și profesorii din țara noastră beneficiază de 314 mobilități în universitățile din Uniunea Europeană. La rândul lor, universitățile din Republica Moldova primesc în perioada evaluată 192 de studenți și profesori din țările europene. La această etapă, universitățile din țările de program, câștigătoare ale proiectelor, urmează să decidă asupra universităților din Republica Moldova beneficiare ale acestor mobilități.

Programul ERASMUS+ oferă universităților europene posibilitatea să încheie parteneriate cu instituții de învățământ superior din afara Uniunii Europene și să elaboreze programe de mo-

bilitate, programe de diplome comune, programe de cooperare internațională pentru consolidarea capacităților și dezvoltarea personalului didactic din afara spațiului european comun.

Republica Moldova a aderat în mai 2005 la Procesul de la Bologna. Odată cu declanșarea acestui proces țara noastră și-a asumat responsabilități și s-a implicat activ în procesul de reformare și modernizare a învățământului superior pentru alinierea la standardele europene. Au fost realizate un șir de reforme care au dus la apropierea sistemului educațional din Republica Moldova de cel european. Primele schimbări au dus și la instituționalizarea creditelor de studiu de tip ECTS (European Credit Transfer System) în toate instituțiile de învățământ superior, iar acest sistem este aplicat, potrivit ultimelor date statistice, în 31 de instituții de învățământ superior acreditate de Ministerul Educației, Cercetării și Culturii – 19 de stat și 12 private. În context, vom elucida faptul că învățământul superior din Republica Moldova, cu excepția învățământului medical și farmaceutic, se realizează în trei cicluri:

- Ciclul I - studii superioare de licență, cu durata de 3-4 ani și corespunde unui număr de 60 de credite pentru un an de studiu;
- Ciclul II - studii superioare de masterat, cu durata de 1-2 ani și corespunde unui număr de 90-120 de credite de studiu;
- Ciclul III - studii superioare de doctorat, cu durata de 3-4 ani și corespunde unui număr de 180 de credite.

Începând cu noiembrie 2014, sistemul educațional din Republica Moldova se conduce după noul Cod al Educației. Prioritățile stabilite de Cod la capitolul studii superioare sunt: autonomia universitară (financiară, academică și organizațională); școlile doctorale; asigurarea calității și acreditarea instituțională; implementarea sistemului de diplome comune.

Provocările stabilite pentru instituțiile de învățământ superior sunt raliat la implementarea și dezvoltarea studiilor doctorale în cadrul Școlilor Doctorale; transferul de cunoștințe și tehnolo-

logie în instituțiile de învățământ superior; lobby și susținere; implementarea noilor abordări pentru studii; internaționalizare și programe comune.

Revenind la conținutul suportului pe domeniile de educație și cercetare realiat de Uniunea Europeană vom menționa că proiectele TEMPUS sunt implementate în Republica Moldova din 1994. Până în 2011 instituțiile de învățământ superior din Republica Moldova au acumulat o experiență vastă, făcând parte din peste 60 de proiecte TEMPUS. Ultimele proiecte TEMPUS s-au încheia în 2016. Începând cu implementarea noului Program pentru Educație al Uniunea ERASMUS+, acestea vor fi înlocuite treptat de proiecte de Consolidare a Capacităților. Din 2004 peste 900 de studenți și 200 de cadre didactice au beneficiat de mobilități ERASMUS+.

Programul ERASMUS+ oferă cadrelor didactice și personalului nedidactic din instituțiile de învățământ superior posibilități de predare și oportunități de formare profesională prin intermediul activităților de mobilitate. Pentru stagiile de predare, dar și pentru mobilitățile de formare, personalul este selectat de instituția de origine. Pentru ca mobilitatea să poată avea loc, între cele două instituții de învățământ superior implicate (instituția de trimitere și instituția gazdă) trebuie să existe un acord interinstituțional. Documentul trebuie semnat înainte de începerea perioadei de mobilitate. Activitățile personalului care efectuează o misiune de predare trebuie să fie integrate în programul de studii al instituției gazdă. Personalul universitar poate beneficia de activități de mobilitate prin intermediul a trei acțiuni: Mobilitate de Credite (între 5 zile și 2 luni), Programe Comune de Master și *Jean Monnet*.

Pentru modernizarea și internaționalizarea învățământului superior Uniunea Europeană are o agendă ambițioasă. Programul ERASMUS+ este deschis și instituțiilor din Republica Moldova interesate să-și eficientizeze managementul, să-și îmbunătățească curriculum sau să ofere personalului și studenților săi posibilități

de perfecționare. De asemenea, cu sprijinul programului Uniunii Europene universitățile pot participa la proiecte de consolidare a capacităților. Oportunitățile dezvoltate în cadrul ERASMUS+ au menirea să încurajeze cooperare internațională între statele membre ale Uniunii Europene și Țările Partenere.

De asemenea, Programul Uniunii Europene pentru Educație, Formare, Tineret și Sport ERASMUS+ oferă tinerilor din Republica Moldova șansa să beneficieze de studii de scurtă sau lungă durată în universitățile din Uniunea Europeană. Participarea la Programul ERASMUS+ este gratuită și oferă numeroase avantaje: studii de calitate; bursă lunară pentru acoperirea costurilor de ședere în străinătate; acces la tehnologii de ultimă generație; mediu internațional și multicultural; posibilitatea de a călători; lărgirea orizonturilor; experiență de viață; perspective mai bune de angajare la întoarcerea acasă.

Programul Uniunii Europene pentru Educație, Formare, Tineret și Sport 2014-2020 ERASMUS+ oferă posibilități de mobilitate și pentru tinerii activi din Republica Moldova, asociați în grupuri sau organizații neguvernamentale. Deocamdată, însă, aceștia nu pot aplica direct pentru fonduri Uniunea Europeană. Ei pot fi parte din proiecte inițiate de organizații fondate de țări membre ale Uniunii Europene.

În fine, noul program ERASMUS+ oferă tinerilor noi oportunități de a-și perfecționa competențele lingvistice prin studii și stagii de formare profesională în străinătate. Sistemele de învățământ trebuie să se adapteze la evoluțiile de pe piața muncii și la nevoile de competențe pentru a putea răspunde cererii care, potrivit estimărilor, va crește tot mai mult în următorii zece ani. În ciuda investițiilor importante, sistemele de învățământ sunt încă incapabile să facă față acestor provocări, iar unele state membre sunt încă departe de a atinge obiectivul fluenței în două limbi străine pentru toți absolvenții [23, p. 172].

În concluzie subliniem, este prioritar de a garanta ca tinerii să nu părăsească școala fără calificările de bază, acesta fiind elementul vital în identificarea oportunităților de recrutare și angajare pe piața muncii. De asemenea, trebuie să fie create toate condițiile necesare pentru ca tinerii să beneficieze de suficiente posibilități de a urma studiile fie la nivel superior, fie în cadrul formării profesionale ori permanente, și aceasta pentru a diminua șomajul și a spori șansele la angajare cu pregătire calificată.

III. EDUCAȚIA ȘI FORMAREA PROFESIONALĂ. PROVOCĂRI ACTUALE ȘI DE PERSPECTIVĂ

În acest capitol sunt supuse cercetărilor provocările actuale și viitoare ale educației și formărilor profesionale și viziunea globală pentru educație în 2025, ca reper temporal. Primul subcapitol pune în lumină situația actuală a educației și formării profesionale în statele Uniunii Europene. Provocările economice, politice, sociale, migraționale își manifestă impactul și asupra educației, dar soluțiile sunt ancorate pe investiții masive în educație, creșterea mobilității academice și crearea condițiilor optime de angajare în câmpul muncii. Subcapitolul al doilea prezintă viziunea globală a Uniunii Europene asupra educației și formării profesionale, domeniu în care este necesar să se faciliteze tranzițiile de la învățare și formare către viața profesională, precum și de la un loc de muncă la altul, oferind servicii integrate de orientare (servicii de ocupare a forței de muncă și servicii de consiliere), precum și competențe de gestionare a carierei, atât pentru tineri, cât și pentru adulți.

3.1. Sprijin pentru educație și formare profesională în Europa. Provocări actuale și tendințe

La 7 decembrie 2010, miniștrii europeni pentru Educație, și Formare Profesională (EFP), partenerii sociali europeni și Comisia Europeană au adoptat Comunicatul de la Bruges privind dezvoltarea cooperării europene în domeniul educației: și formării profesionale pentru perioada 2011-2020. Comunicatul definește obiective comune pentru 2020 și un plan de acțiune pentru următorii ani, combinând măsuri naționale cu sprijinul european.

Europa se reface după o criză financiară gravă și ratele șomajului, în special pentru tineri, sunt mari. În Europa sunt 76 de milioane de persoane cu grad scăzut de calificare sau fără calificări. În condițiile extinderii concurenței la nivel mondial, persoanele cu

grad scăzut de calificare sau lipsite de calificări formale întâmpină dificultăți mai mari la obținerea unui loc de muncă. Salariile sunt în creștere, de regulă, pentru lucrătorii cu înaltă calificare, în timp ce scad pentru lucrătorii slab calificați și necalificați. Confruntându-se cu concurența din economia mondială, Europa are și problema unei societăți care îmbătrânește. Ca urmare, lucrătorii în vârstă trebuie să își actualizeze și să își extindă competențele prin perfecționare profesională. Pe lângă criza financiară, această situație evidențiază necesitatea de reformare a economiilor și societăților europene. Pentru a sprijini această reformă, formarea profesională trebuie să fie concepută în așa fel încât să încurajeze adulții să își actualizeze competențele pe întreaga durată a vieții lor active.

Aproximativ 50 % dintre tinerii Europei își finalizează educația și intră pe piața muncii pe o cale de educație și formare profesională, îndreptându-se către o gamă largă de locuri de muncă, atât în industrie, cât și în servicii. Pentru a menține poziția competitivă a Europei, reformele sistemelor de educație și formare profesională sunt esențiale. Viitoarele locuri de muncă necesită persoane cu calificări de nivel înalt. În contextul economic actual, Europa trebuie să se asigure că toți tinerii săi dobândesc competențele care îi ajută să intre pe piața muncii. De asemenea, Europa are nevoie de o forță de muncă flexibilă, care să poată reacționa la evoluții în „economia ecologică”, la o concurență în creștere și la schimbări tehnologice rapide. Pentru a concura pe piața mondială, Europa trebuie să fie mai inteligentă și să promoveze creșterea în industrie durabile și adaptabile la schimbare. Pentru a atinge acest obiectiv, Europa are nevoie de sisteme de educație și de formare care să răspundă cererilor pieței forței de muncă și ale cursanților. O formare eficientă și relevantă oferă angajatorilor cele mai bune șanse să recruteze persoane competente care sunt în măsură să le asigure succesul întreprinderii. În plus, aceasta oferă persoanelor mai multe oportunități pentru o carieră plină de satisfacții. Într-o

lume în rapidă schimbare, învățarea de-a lungul vieții trebuie să reprezinte o prioritate – ea fiind cheia către ocuparea unui loc de muncă, succes economic și posibilitatea oamenilor de a participa deplin la viața socială.

Pentru tineri, educația și formarea profesională ar trebui să ofere opțiuni atât pentru ocuparea unui loc de muncă, cât și pentru continuarea studiilor. Aceasta ar trebui să îi ajute să obțină competențele practice esențiale pentru multe locuri de muncă și să le deschidă porți pentru calificări de nivel superior. Oferind ambele opțiuni, Europa își poate îndeplini obiectivul de a avea o proporție mai mică de 10 % de tineri care părăsesc școala timpuriu. Dezvoltarea de noi abordări pentru formarea profesională poate să contribuie și la asigurarea îndeplinirii obiectivului european de participare a cel puțin 15 % dintre adulți la procesul de învățare pe tot parcursul vieții.

Pentru a răspunde acestor provocări, miniștrii responsabili pentru educație și formare au convenit o strategie de cooperare europeană pentru zece ani. Această strategie, Comunicatul de la Bruges, vizează îmbunătățirea calității și atractivității educației și formării profesionale. Comunicatul de la Bruges prezintă o viziune pentru educația și formarea profesională a anului 2020 împreună cu un set de măsuri prin care să se ajungă la aceasta. În centrul acestei viziuni se află un sistem de formare profesională modern și atractiv pentru cursanți și pentru părinții lor. Trebuie ca toți să aibă încredere în calitatea acestuia și să știe că cei care învață vor dobândi competențe și cunoștințe care pot fi utilizate imediat într-un rol de salariat sau de lucrător care desfășoară o activitate independentă [1].

Formarea profesională include competențe de bază, cursuri care dezvoltă expertiză în domenii de specialitate și calificări de nivel superior care se caracterizează prin inovare și excelență. Această gamă largă de dispoziții permite cursanților să își continue studiile la un nivel superior și absolvenților de universitate să participe în

cursuri profesionale care să le completeze cunoștințele cu o pregătire mai tehnică și practică. Pe viitor, cei mai mulți lucrători vor participa la formare continuă pentru a-și menține competențele la nivelul actual sau pentru a obține altele noi. Până în 2020, studiile profesionale ar trebui să fie ușor accesibile și practice. Toate cursurile profesionale ar trebui să includă formare la locul de muncă în afaceri sau în industrie. Prin colaborarea cu angajatorii, organizațiile de formare ar trebui să sprijine cursanții cu un interes mai scăzut în studiile universitare. Aceasta ar trebui să reducă numărul de persoane care părăsesc școala timpuriu.

Internaționalizarea ar trebui să devină o caracteristică obișnuită a formării profesionale. Calificările ar trebui să includă limbi străine și cooperarea internațională între instituții ar trebui să încurajeze noi abordări pentru predare și învățare. Elevii care învață într-un cadru internațional ar trebui să fie mai bine pregătiți să lucreze în mediul respectiv. Pentru a transforma această viziune în realitate, este nevoie de angajamentul și contribuția tuturor părților interesate. Sprijinul organizațiilor de formare și al personalului acestora, al directorilor și profesorilor din școli, precum și al formatorilor de întreprindere este esențial pentru implementarea schimbărilor. Un rol în reformarea sistemelor de formare profesională revine autorităților naționale, regionale și locale. Instituțiile Uniunii Europene vor susține aceste reforme prin dezvoltarea unor abordări la nivel european pentru a maximiza beneficiile de pe urma traiului și muncii într-o comunitate cu libertate de circulație a angajaților și a întreprinderilor. Odată ce aceste modificări se realizează:

► cursanții vor beneficia de o formare de calitate superioară. Aceștia vor primi sfaturi la alegerea formării pe care să o urmeze și a carierei care se potrivește cel mai bine cu talentul lor. Ei vor face o parte din studii în străinătate sau vor avea colegi străini în clasele lor. După obținerea calificării lor, ei vor avea șanse mai bune de a găsi un loc de muncă și de a avea succes la muncă deoa-

rece formarea lor a fost mai relevantă și practică. Odată ce aceștia intră pe piața forței de muncă, vor beneficia și de opțiuni flexibile de formare care să le susțină învățarea continuă;

- ▶ formatorii vor avea mai multe posibilități de colaborare cu colegi din străinătate. Mediul lor de lucru, precum și metodele lor de predare și învățare vor fi diferite și vor utiliza materiale de învățare actualizate care reflectă ultimele evoluții în industrie și întreprinderi;

- ▶ instituțiile de formare vor coopera cu mai mare ușurință la nivel internațional datorită abordărilor la nivel european, cum ar fi Cadrul European al Calificărilor (CEC) și Sistemul european de credite pentru formare profesională (ECVET), care facilitează transferul elevilor între organizații. Acestea vor câștiga și datorită contactelor mai bune pe care le vor avea cu întreprinderile prin care au acces la echipamente moderne, precum și prin angajarea de profesori și formatori care sunt familiarizați cu viața profesională de astăzi. În sfârșit, prin asigurarea unor modalități mai flexibile de formare, instituțiile vor beneficia de mai mulți cursanți care doresc să-și termine studiile;

- ▶ întreprinderile vor putea angaja mai ușor lucrători calificați după ce formarea va fi schimbată pentru a răspunde mai bine cerințelor lor. Această schimbare le va încuraja să asigure mai multe oportunități pentru personalul lor și le va întări angajamentul în favoarea dezvoltării forței de muncă. Calitatea celor care intră în rândul forței de muncă va crește deoarece întreprinderile vor contribui și vor modela conținutul formării. De asemenea, întreprinderile se vor implica în formare, oferind stagii practice pentru cursanți.

Aceste reforme în educația și formarea profesională sunt susținute prin finanțare europeană prin Programul de învățare pe tot parcursul vieții (în special prin programul Leonardo da Vinci). Cooperarea în toate aceste domenii va apropia abordările europene și va crea sisteme de educație și formare profesională care sunt construite pe baze solide de calitate, relevanță și atractivitate.

Începând cu 2002 s-au înregistrat progrese importante în dezvoltarea unor abordări la nivel european pentru a sprijini educația și formarea profesională. Autoritățile naționale și partenerii sociali din 33 de țări lucrează împreună la modernizarea educației și formării profesionale. Împreună aceștia s-au angajat să îndeplinească obiectivele Comunicatului de la Bruges ca parte a sprijinului lor pentru Cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării (ET 2020) [2]. Activitatea anterioară a instituțiilor Uniunii Europene, a autorităților naționale și a partenerilor sociali, ca parte a acestui cadru, a contribuit la îmbunătățirea calității și întărirea încrederii. Ca urmare a dezvoltării lor în comun, autoritățile naționale introduc inițiative la nivel european care sprijină formarea profesională:

- ✓ Cadrul European al Calificărilor (CEC). Prin conectarea cadrelor naționale ale calificărilor, acesta facilitează înțelegerea calificărilor de la țară la țară și de la sector la sector.

- ✓ Cadrul Europass. Un set comun de documente destinate să ajute persoanele să își prezinte cu claritate toate competențele, aptitudinile și calificările, inclusiv un serviciu popular de CV online.

- ✓ Sistemul european de credite pentru educație și formare profesională (ECVET). Acesta permite studenților să dobândească o calificare într-o țară și să obțină recunoașterea acestei calificări într-o altă țară.

- ✓ Cadrul european de referință pentru asigurarea calității în educație și formare profesională (EQAVET). Acesta asigură o abordare consecventă a monitorizării și îmbunătățirii calității formării profesionale.

Progresul va depinde de angajamentul puternic și susținut al tuturor părților interesate, în frunte cu statele membre ale Uniunii Europene și partenerii sociali europeni. Directorii generali pentru formare profesională, partenerii sociali europeni și Comitetul consultativ pentru formarea profesională ar trebui să continue să

joace un rol activ în governanța procesului, cu sprijinul Comisiei Europene și cu contribuția experților din Centrul European pentru Dezvoltarea Formării Profesionale, Centrul European pentru Dezvoltarea Educației și Formării Profesionale și Fundația Europeană de Formare (ETF).

Declarația de la Copenhaga din 29-30 noiembrie 2002 a lansat Strategia europeană pentru sporirea cooperării în domeniul educației și formării profesionale, denumită în general procesul de la Copenhaga” [3]. În anul 2010, pe baza celor 8 ani de cooperare europeană, au fost definite obiective strategice pe termen lung pentru următorul deceniu (2011-2020). Au fost luate în considerare realizările anterioare, provocările actuale și viitoare și principiile și ideile de bază ale procesului de la Copenhaga. Activitatea a fost facilitată de o revizuire generală a procesului, realizată de Centrul European pentru Dezvoltarea Formării Profesionale, pe baza unui sondaj efectuat în cele 27 de state membre și în Islanda, Norvegia și Liechtenstein, precum și de un raport similar referitor la Croația, Turcia și Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei efectuat de Fundația Europeană de Formare.

În încercarea de a defini starea educației și a formării profesionale pentru Europa de mâine, observăm că spațiul comunitar încearcă să se redreseze în urma unei crize economice și financiare grave. Ratele șomajului sunt ridicate în special în rândul tinerilor. Criza a scos în evidență necesitatea reformării economiilor și a societăților noastre. Europa dorește să devină mai inteligentă, mai durabilă și mai favorabilă incluziunii. În acest sens, sunt necesare sisteme de educație și formare flexibile și de înaltă calitate, care să răspundă necesităților actuale și viitoare.

În prezent, în Europa, aproximativ 76 de milioane de persoane cu vârste cuprinse între 25 și 64 de ani – reprezentând aproape echivalentul populațiilor Italiei, Ungariei și Austriei – fie au un nivel scăzut de calificare, fie nu au niciun fel de calificare. Prea

multe persoane cu vârste cuprinse între 18 și 24 de ani continuă să abandoneze educația și formarea fără a fi obținut o calificare. Este nevoie urgent de măsuri de prevenire sau de remediere a abandonului școlar prematur. Proiecțiile Centrului European pentru Dezvoltarea Formării Profesionale în ceea ce privește necesarul de competențe pentru următorul deceniu indică faptul că schimbările tehnologice vor spori cererea de persoane cu un nivel ridicat și mediu de calificare, în detrimentul persoanelor cu un nivel scăzut de calificare. Chiar și acele ocupații care în trecut necesitau în cea mai mare parte un nivel scăzut de competențe solicită din ce în ce mai mult calificări de nivel mediu sau chiar de nivel ridicat. Aceasta înseamnă că persoanele cu un nivel oficial scăzut de calificare (sau fără calificare) se vor confrunta cu mai multe dificultăți în găsirea unui loc de muncă în viitor. Există, de asemenea, date care arată polarizarea ocupării forței de muncă, salariile persoanelor foarte calificate crescând, în timp ce salariile persoanelor cu un nivel scăzut de calificare și cele ale persoanelor necalificate sunt în scădere. Elevii și studenții de astăzi se vor afla încă la începutul carierei în anul 2020, având în față cel puțin 30 de ani de viață profesională, unii dintre aceștia având profesii care astăzi nu există, iar alții profesii care poate sunt pe cale de dispariție. [4]

Este necesar să îmbunătățim capacitatea educației și formării profesionale de a răspunde la cerințele în schimbare ale pieței forței de muncă. Integrarea necesităților pieței muncii în schimbare în furnizarea educației și formării profesionale pe termen lung necesită o mai bună înțelegere a sectoarelor și competențelor emergente și a modificărilor care vor afecta ocupațiile existente. În cooperare cu părțile interesate relevante, trebuie să revizuim frecvent standardele profesionale și de educație/formare care definesc așteptările pe care trebuie să le satisfacă titularul unui certificat sau al unei diplome. Aceasta înseamnă o colaborare mai strânsă între părțile interesate care desfășoară activități în domeniul anticipării competențelor, in-

clusiv reprezentanți ai sectoarelor profesionale, ai partenerilor sociali, organizații relevante ale societății civile și furnizori de servicii de educație și formare. Este necesar a fi adaptate, în mod regulat, conținutul, infrastructura și metodele educației și formării profesionale, pentru a menține același ritm cu tranziția către noi tehnologii de producție și modalități de organizare a muncii.

Tranziția către o economie ecologică este o tendință uriașă, care afectează necesarul de competențe în ceea ce privește numeroase locuri de muncă și sectoare diferite. Multe dintre competențele necesare pot fi găsite în profesii existente. În mod concret, piața forței de muncă necesită un echilibru între dezvoltarea competențelor generice în materie de ecologie (de exemplu, reducerea deșeurilor, îmbunătățirea eficienței energetice) și competențele specifice. La fel cum competențele în ceea ce privește tehnologia informației și comunicațiilor sunt în prezent esențiale pentru toate persoanele, competențele în materie de ecologie vor fi importante pentru aproape fiecare loc de muncă în viitor. Europa se confruntă în prezent cu o societate în curs de îmbătrânire. Viitoarea piață europeană a forței de muncă se va confrunta simultan cu o populație îmbătrânită și cu efective din ce în ce mai mici de persoane tinere. Prin urmare, adulților și, în special, lucrătorilor mai în vârstă li se va cere din ce în ce mai mult să își actualizeze și să își lărgescă sfera de competențe și abilități prin continuarea educației și formării profesionale. Această necesitate din ce în ce mai mare de învățare de-a lungul vieții înseamnă că ar trebui să dispunem de moduri mai flexibile de furnizare, de oferte de formare personalizate și de sisteme bine stabilite de validare a învățării non-formale și informale. Potențialul tehnologiei informației și comunicațiilor (TIC) poate fi utilizat pentru stimularea educației și formării în rândul adulților prin învățarea la distanță.

Educația și formarea profesională inițială și cea continuă au în comun obiectivul dublu de a contribui la creșterea gradului de

ocupare și la creșterea economică și de a răspunde provocărilor mai extinse de la nivelul societății, în special promovarea coeziunii sociale. Ambele ar trebui să ofere tinerilor, precum și adulților, oportunități atractive și provocatoare de carieră și ar trebui să atragă în mod egal bărbații și femeile, persoanele cu un potențial ridicat și cele care, indiferent din ce motive, se confruntă cu riscul excluderii de pe piața forței de muncă. Având în vedere rolul educației și formării profesionale în societățile și economiile europene, este esențial să se asigure durabilitatea și excelența educației și formării profesionale. Dacă Europa dorește să își păstreze poziția ca cel mai puternic exportator de produse industriale din lume, aceasta trebuie să dispună de educație și formare profesională de talie internațională. În societatea bazată pe cunoaștere, abilitățile și competențele profesionale sunt la fel de importante ca abilitățile și competențele academice. Diversitatea sistemelor europene de educație și formare profesională reprezintă un avantaj pentru învățarea reciprocă. Este însă nevoie de transparență și de o abordare comună a asigurării calității pentru consolidarea încrederii reciproce, ceea ce va facilita mobilitatea și recunoașterea abilităților și competențelor între aceste sisteme. În deceniul care va urma, trebuie să acordăm o mare prioritate asigurării calității în cadrul cooperării europene în materie de educație și formare profesională.

Nu doar piețele forței de muncă, ci și societățile în ansamblu sunt în permanentă schimbare. Persoanele trebuie să aibă capacitatea necesară adaptării la noile evoluții și pentru a putea gestiona schimbarea. Aceasta înseamnă facilitarea dobândirii de către persoane a unor cunoștințe, abilități și competențe care nu sunt pur profesionale. Aceste competențe mai extinse – competențe-cheie – sunt importante pentru succesul în viață, iar dobândirea acestora ar trebui să fie posibilă în cadrul educației și formării profesionale, precum și în cadrul oricărei alte forme de educație. De asemenea, educația și formarea profesională trebuie să ofere cursanților po-

sibilitatea de a recupera, de a-și completa și consolida competențele-cheie fără a neglija competențele profesionale. Competențele în materie de TIC și competențele de limbi străine, în special, vor deveni din ce în ce mai importante pentru obținerea și păstrarea unui loc de muncă și pentru gestionarea vieții de zi cu zi. Învățarea la locul de muncă reprezintă o modalitate prin care oamenii își pot dezvolta potențialul. Componenta învățării la locul de muncă are o contribuție substanțială la dezvoltarea unei identități profesionale și poate stimula încrederea în sine a persoanelor care, în caz contrar, ar putea să considere că au eșuat. Învățarea la locul de muncă le permite celor încadrați în muncă să își dezvolte potențialul, păstrându-și în același timp veniturile. Un sistem funcțional de educație și formare profesională, care permite învățarea la locul de muncă și în afara acestuia pe bază de fracțiune de normă sau cu normă întreagă poate astfel să contribuie foarte mult la coeziunea socială în societățile noastre.

În calitate de actori pe piața globală a educației, sistemele naționale de educație și formare profesională trebuie să fie conectate la nivel global pentru a rămâne actuale și competitive. Acestea trebuie să aibă o mai mare capacitate de atragere a persoanelor care învață din alte țări europene și din țări terțe, oferindu-le educație și formare, precum și facilitând recunoașterea competențelor acestora. Schimbările demografice și migrația internațională sporesc relevanța acestor aspecte. Deși un spațiu european al educației și formării este în curs de apariție, încă nu am atins obiectivul inițial de îndepărtare a obstacolelor din calea mobilității și se poate observa că mobilitatea cursanților în cadrul educației și formării profesionale rămâne scăzută. Furnizarea mai adecvată și mai bine orientată a informațiilor și orientărilor este necesară pentru atragerea mai multor cursanți străini în sistemele de educație și formare profesională. Creșterea substanțială a mobilității transnaționale a cursanților și a cadrelor didactice din cadrul educației și formării

profesionale și recunoașterea cunoștințelor, abilităților și competențelor dobândite în străinătate vor reprezenta o provocare importantă pentru viitor.

Conturarea educației și formării profesionale reprezintă o responsabilitate comună a guvernelor naționale, a partenerilor sociali, a furnizorilor de educație și formare profesională și a cadrelor didactice, stagiatorilor și cursanților: cu toții au un interes reciproc în sensul cooperării mai strânse. Importanța din ce în ce mai mare acordată în ultimii ani învățării în rândul adulților necesită, de asemenea, resurse suplimentare. Încetinirea ritmului de creștere economică nu ar trebui să conducă la reducerea investițiilor în educație și formare profesională. Constrângerile de ordin bugetar ne vor impune găsirea unor soluții inovatoare pentru a obține finanțarea durabilă a educației și formării profesionale și pentru a asigura alocarea eficientă și distribuția echitabilă a resurselor.

Procesul de la Copenhaga a avut un rol esențial în creșterea gradului de conștientizare a importanței educației și formării profesionale atât la nivel național, cât și la nivel european. Progresul este cel mai vizibil în instrumentele europene comune, în principiile și orientările care au fost elaborate pentru a spori transparența, comparabilitatea și posibilitatea transferului calificărilor, precum și pentru a îmbunătăți flexibilitatea și calitatea învățării. Acestea creează o bază pentru tranziția către un spațiu european real al educației și formării. Impactul procesului de la Copenhaga asupra politicilor naționale în materie de educație și formare profesională a fost rapid și puternic: acesta a generat reforme profunde, printre altele dezvoltarea cadrelor naționale de calificare, în vederea punerii în aplicare a Cadrului European al Calificărilor (CEC) și trecerea la o abordare bazată pe rezultatele învățării. Prin schimbarea perspectivei de la un proces de învățare axat pe furnizarea de informație la un proces de învățare orientat către rezultate, cadrele cuprinzătoare care includ educația generală, educația și formarea

profesională și învățământul superior pot contribui la crearea unor sisteme naționale de calificare transparente, permeabile și flexibile. Activitățile de învățare reciprocă și schimbul de bune practici au contribuit la reponsabilizarea cu privire la proces și au stimulat activitățile ulterioare. Totuși, sporirea și îmbunătățirea comunicării sunt necesare în vederea implicării părților interesate: partenerii sociali, furnizorii de educație și formare profesională, societatea civilă și cursanții. Politicile educației și formării profesionale nu sunt în sine suficiente pentru abordarea provocărilor socioeconomice și pentru a transforma în realitate mobilitatea și învățarea de-a lungul vieții. Sunt necesare abordări cuprinzătoare, care stabilesc legături între educație și formare profesionale și alte politici, în special politicile sociale și cele privind ocuparea forței de muncă. [5]

Având în vedere contextul politic în continuă evoluție în deceniul 2011-2020, în special în perspectiva strategiei Europa 2020, Declarația de la Copenhaga din 2002 ar trebui să beneficieze de un nou impuls. Deoarece procesul de la Copenhaga este parte integrantă din cadrul strategic „Educație și formare 2020”, obiectivele în domeniul educației și formării profesionale ar trebui să rămână consecvente obiectivelor generale stabilite. Educația și formarea profesională ar trebui să își asume rolul în atingerea celor două obiective principalele strategiei Europa 2020 din domeniul educației, și anume reducerea, până în 2020, a ratei abandonului școlar prematur la mai puțin de 10% și creșterea la cel puțin 40%, până în același an, a proporției persoanelor cu vârste între 30 și 34 de ani care au finalizat un nivel terțiar sau echivalent de educație. A fost elaborată o listă de obiective concrete pe termen scurt, pentru a indica acțiunile efective care sunt necesare pentru progresul către obiectivele strategice. Lista obiectivelor concrete pe termen scurt va facilita, de asemenea, viitoarele revizuri periodice.

Luând în considerare prioritățile și obiectivele generale ale cadrului și strategiei europene sus-menționate și respectând princi-

piul subsidiarității, au fost adoptate următoarele: o viziune globală pentru educație și formare profesională în 2020; 11 obiective strategice pentru perioada 2011-2020 pe baza acestei viziuni; 22 de rezultate concrete pe termen scurt la nivel național pentru primii 4 ani (2011-2014), cu indicarea sprijinului la nivelul Uniunii Europene; principii generale care stau la baza guvernantei și asumării responsabilității cu privire la procesul de la Copenhaga.

3.2. O viziune globala pentru educație în anii 2020

Succesul proiectului european depinde de capacitatea Uniunii Europene de a construi un viitor mai bun pentru cetățenii europeni. Acesta este un mesaj-cheie din Cartea albă a Comisiei privind viitorul Europei [6]. De asemenea, acesta stă la baza inițiativei „Investiția în tinerii Europei” [7] și a Noii agende pentru competențe în Europa [8]. Acestea au clarificat faptul că sistemele eficiente de educație și de formare sunt fundamentale pentru societăți echitabile, deschise și democratice, precum și pentru o creștere economică și o ocupare durabilă a forței de muncă. Pilonii drepturilor sociale ai Uniunii Europene și documentul de reflecție recent privind valorificarea oportunităților oferite de globalizare [9] identifică educația și competențele ca fiind o prioritate pentru cooperarea europeană.

Învățământul superior joacă un rol unic. Cererea de persoane înalt calificate și implicate din punct de vedere social este în creștere și în continuă schimbare. În perioada de până în 2025 se preconizează că jumătate din toate locurile de muncă vor necesita calificări de nivel înalt. Deja există o lipsă de personal înalt calificat. Determinate de tehnologia digitală, locurile de muncă devin din ce în ce mai flexibile și mai complexe. Sunt mai importante ca niciodată capacitățile persoanelor de a avea spirit antreprenorial, de a gestiona informații complexe, de a gândi în mod autonom și creativ, de a utiliza resursele, inclusiv pe cele digitale, în mod

inteligent, de a comunica eficient și de a fi rezistente. Europa are nevoie, de asemenea, de mai multe persoane foarte performante care pot dezvolta tehnologii de vârf și soluții de care depinde prosperitatea noastră viitoare. În paralel, combaterea polarizării în creștere a societăților noastre și a lipsei de încredere în instituțiile democratice impune ca toate persoanele, inclusiv personalul din învățământul superior și studenții, să se implice mai activ în cadrul comunităților din jurul lor și să promoveze incluziunea socială și mobilitatea.

Fără instituțiile de învățământ superior și sistemele care sunt eficace în educație, cercetare și inovare, și care sunt conectate la propriile societăți, Europa nu poate răspunde acestor provocări. Reforma învățământului superior este responsabilitatea statelor membre și face parte din eforturile lor de a dezvolta o educație și o formare de nivel mondial. Uniunea Europeană poate ajuta statele membre în eforturile lor de reformă educațională. Această agendă nouă pentru învățământul superior urmărește să se asigure că inițiativele Uniunii Europene care sprijină modernizarea învățământului superior sunt axate pe problemele care contează, contribuind totodată la pregătirea pentru următoarea perioadă de finanțare din partea Uniunii Europene.

Uniunea Europeană are un istoric de succes în sprijinirea învățământului superior prin cooperarea în domeniul politicii și prin programele de finanțare. Semestrul european este un factor determinat pentru reformă, în special datorită recomandărilor în materie de educație specifice fiecărei țări. Ca parte din Strategia Europa 2020 și din cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării profesionale (ET 2020), Consiliul a convenit că 40 % din tineri ar trebui să aibă o calificare în învățământul terțiar sau un echivalent până în 2020. În sprijinul atingerii acestei ținte, începând din 2011, proiectul de modernizare pentru învățământul superior a oferit o direcție strategică pentru activitățile Uniunii Europene și ale statelor membre pentru:

✓ a consolida datele concrete legate de ceea ce funcționează în învățământul superior (în educație, cercetare, inovare și conceperea sistemelor) prin studii, grupuri de experți și analize, precum și prin monitorizarea criteriilor de referință și a indicatorilor;

✓ a sprijini cooperarea, învățarea reciprocă și consilierea orientată în materie de politici între guverne și autoritățile responsabile de învățământul superior;

✓ a consolida capacitatea și rezultatele instituțiilor de învățământ superior prin finanțarea proiectelor inovatoare de cooperare între instituții și partenerii lor (ERASMUS+, Horizont 2020) și, prin fondurile structurale și de investiții europene (fondurile ESI), investițiile în infrastructură, instalații, competențe și proiecte inovatoare. Proiectele Băncii Europene de Investiții au sprijinit, de asemenea, investițiile în infrastructura învățământului superior, inclusiv prin Fondul european pentru investiții strategice (FEIS);

✓ a sprijini mobilitatea internațională a studenților, a personalului și a cercetătorilor ca modalitate pentru aceștia de a-și îmbogăți experiența și a-și dezvolta competențele (ERASMUS+ și acțiunile Marie Skłodowska-Curie);

✓ a consolida colaborarea dintre învățământul superior, cercetare și mediul de afaceri.

Impactul pozitiv al activităților Uniunii Europene și dimensiunea internațională pe care o aduc acestea au fost recunoscute de statele membre, de partenerii sociali și de sectorul învățământului superior. Uniunea Europeană se află pe drumul cel bun către atingerea țintei de 40 %, dar, astfel cum a evidențiat consultarea publică privind viitorul sprijin al Uniunii Europene pentru învățământul superior desfășurată în 2016,8 sistemele de învățământ superior ale Uniunii Europene se confruntă cu provocări, inclusiv :

- O necorelare între competențele de care are nevoie Europa și competențele pe care le deține: numeroase părți din Uniunea Europeană se confruntă cu deficite de anumite profesii înalt calificate

în ceea ce privește atât calificările, cât și calitatea competențelor aferente. În același timp, prea mulți studenți sunt absolvenți cu competențe de bază slabe (alfabetizare, competențe numerice și digitale) și fără a deține gama de competențe transversale (rezolvarea problemelor, comunicare etc.) care le este necesară pentru a rezista într-o lume aflată în schimbare.

- Diviziuni sociale persistente și aflate în creștere: persoanele din grupuri socioeconomice dezavantajate și din medii de migranți au o probabilitate mult mai mică de a intra în învățământul superior și de a-l finaliza; persoanele din mediul academic și absolvenții de studii superioare sunt adeseori percepuți ca fiind detașați de restul societății; de asemenea, segregarea de gen în funcție de domeniul de studiu este încă răspândită.

- Un decalaj în materie de inovare: instituțiile de învățământ superior adeseori nu contribuie atât de mult cât ar trebui la inovare la nivelul întregii economii, în special în regiunile lor. Performanța învățământului superior în materie de inovare variază mult între regiunile Uniunii Europene.

- Diferitele componente ale sistemelor de învățământ superior nu colaborează întotdeauna în mod corespunzător: finanțarea, stimulentele și mecanismele de recompensare în învățământul superior nu sunt întotdeauna configurate pentru a recompensa munca de calitate în ceea ce privește predarea și cercetarea, inovarea, incluziunea și implicarea socială. Cooperarea cu școlile, cu furnizorii de formare profesională și cu furnizorii de cursuri de învățare pentru adulți este adeseori limitată.

Este momentul să se ofere o nouă direcție sprijinului Uniunii Europene pentru învățământul superior. Aceasta va aborda cele patru probleme de mai sus, concentrându-se asupra a patru priorități corespunzătoare de acțiune, sprijinite prin activități la nivelul Uniunii Europene. Pentru combaterea necorelărilor în materie de competențe și promovarea excelenței în dezvoltarea competențelor

sunt necesare acțiuni concrete. În primul rând, mai multe persoane trebuie să fie atrase către domeniile de studiu care pregătesc studenții pentru locurile de muncă în care există sau apar deficite. În multe state membre ale Uniunii Europene, există o cerere nesatisfăcută de absolvenți de studii superioare în domeniul științei, tehnologiei, ingineriei, (artelor) și matematicii [STI(A)M], în profesiile medicale și în rândul cadrelor didactice. În al doilea rând, toți studenții aflați la un nivel avansat de învățare, indiferent de disciplină, trebuie să obțină competențe transversale avansate și competențe-cheie care le vor permite să reușească. Competențele digitale la nivel înalt, competențele numerice, autonomia, gândirea critică și o capacitate de rezolvare a problemelor sunt atribute din ce în ce mai importante.

Ceea ce aleg oamenii să studieze în învățământul superior depinde de motivația personală, de o bună orientare și de disponibilitatea unor opțiuni atractive de învățare și de carieră. Oportunitățile de carieră depind în final de angajatori și de situația întregii economii, dar educația și formarea joacă un rol esențial. Școlile pot motiva elevii să fie interesați de toate materiile, inclusiv matematică și științe, și îi pot ghida în alegerile lor. Acestea sunt, de asemenea, esențiale pentru abordarea subreprezentării femeilor, a minorităților și a altor grupuri subreprezentate în domeniile științifice și tehnice din învățământul superior și, ulterior, în profesiile aferente. Buna informare legată de ceea ce fac absolvenții de studii superioare, contactele cu foștii studenți și prefigurarea viitoarelor necesități în materie de competențe sunt foarte valoroase pentru consilierii de orientare profesională. Învățământul superior are datoria de a se asigura că conținutul este actualizat, de a oferi programe de studii relevante în domeniile în care există o lipsă de personal calificat și de a elabora metode de învățare și de predare care să le permită studenților să dobândească competențele de care au nevoie cu complexitatea și profunzimea necesare.

Programele pentru învățământul superior bine concepute, concentrate asupra nevoilor de învățare ale studenților, sunt esențiale pentru dezvoltarea eficientă a competențelor. O gamă mai largă de cursuri disponibile, inclusiv studii care durează doi ani și opțiuni pentru dezvoltarea profesională continuă, ajută învățământul superior să răspundă mai bine nevoilor oamenilor. Tehnologia oferă noi modalități de a structura modul în care sunt organizate învățarea și predarea, inclusiv prin învățarea deschisă, online și mixtă, pentru o creștere a flexibilității și a interacțiunii dintre cadrul didactic și student. Resursele educaționale deschise și analiza învățării au potențialul de a îmbunătăți învățarea, dar rămân subexploatate. Deși o mare parte din predare în învățământul superior are loc în instituții care realizează cercetare, ea nu este exploatată suficient pentru a oferi informații pentru predare, în timp ce adeseori studenții nu sunt implicați în cercetare. Acest fapt limitează oportunitățile studenților de a explora problemele contemporane și de a-și dezvolta competențele de cercetare. Știința deschisă digitală oferă noi posibilități de abordare a acestei situații.

Învățământul superior ar trebui să permită, de asemenea, studenților să obțină competențe și experiențe prin activități bazate pe probleme din lumea reală, să includă învățarea la locul de muncă și, după caz, să ofere mobilitate internațională. Cooperarea cu angajatorii poate permite instituțiilor de învățământ superior să sporească relevanța propriilor programe de învățământ și să le pună în practică în mod eficace, precum și să crească oportunitățile studenților de a accesa învățarea de înaltă calitate la locul de muncă.

Nu este ușor să se conceapă, să se elaboreze și să se pună în practică programe de studii bune. Cadrele didactice de calitate sunt esențiale. Prea multe cadre didactice din învățământul superior au beneficiat de prea puțină sau de niciun fel de instruire pedagogică, iar investițiile sistematice în dezvoltarea profesională continuă a cadrelor didactice rămân o excepție. Strategiile naționale

și instituționale de îmbunătățire a oportunităților de carieră și a recompenselor pentru cadrele didactice de calitate devin din ce în ce mai uzuale, dar sunt departe de a reprezenta un standard.

Pentru realizarea ideilor trasate mai sus, Comisia Europeană va demara o inițiativă europeană de monitorizare a parcursului profesional al absolvenților pentru a îmbunătăți cunoștințele la nivel național și al Uniunii Europene legate de modul în care aceștia progesează în carierele lor sau în învățământul complementar. Acest lucru va sprijini îmbunătățirile în ceea ce privește orientarea profesională, conceperea programelor, strategia instituțională și elaborarea de politici. La baza recomandării Consiliului propuse ca parte din acest pachet se vor afla un sondaj al absolvenților la nivelul Uniunii Europene și cooperarea pentru a îmbunătăți mecanismele naționale de monitorizare a parcursului profesional al absolvenților. De asemenea, va fi lansată coaliția STI(A)M a Uniunii Europene la scară mai largă, reunind diferite sectoare ale educației, angajatori din mediul de afaceri și din sectorul public, pentru a promova adoptarea unor subiecte STI(A)M relevante și pentru a moderniza STI(A)M și alte programe de învățământ, inclusiv prin mai multe programe multidisciplinare și prin cooperare între facultățile relevante și instituțiile de învățământ superior. [10].

Comisia Europeană va încuraja integrarea stagiilor profesionale, recunoscute prin puncte ECTS, în programele de învățământ superior, va consolida și mai mult consorțiile de afaceri pentru ERASMUS+ pentru a spori disponibilitatea și calitatea stagiilor profesionale, va sprijini stagiile profesionale ale studenților din cadrul ERASMUS+, concentrându-se în special asupra competențelor digitale. De asemenea, va fi elaborat și prezentat un model de pregătire digitală pentru a ajuta instituțiile de învățământ superior, personalul acestora și studenții să pună în aplicare strategiile de învățare digitală și să exploateze potențialul tehnologiei moderne, inclusiv analiza învățării. Acesta va fi însoțit de orien-

tări privind inițiativele de educație deschisă. Vor fi depuse eforturi concentrate pe sporirea sprijinului strategic pentru cadrele didactice din învățământul superior, candidații la învățământul doctoral și absolvenții de studii postdoctorale prin ERASMUS+ pentru a-i ajuta să dezvolte competențe pedagogice și de concepere a programelor de învățământ prin oportunități orientate pentru mobilitatea personalului în vederea formării pedagogice și a unei cooperări consolidate între centrele de formare pedagogică de pe teritoriul Uniunii Europene.

În procesul creării unor sisteme de învățământ superior incluzive și conectate, acestea trebuie să joace un rol deosebit în abordarea problemelor de natură socială și cu care se confruntă democrația din Europa. Aceasta înseamnă că trebuie să se asigure faptul că învățământul superior este favorabil incluziunii, deschis la talente din toate mediile și că instituțiile de învățământ superior nu sunt turnuri de fildeș, ci grupuri de învățare cu gândire civică, conectate la comunitățile proprii. Persoanele din mediul academic și studenții joacă un rol esențial în apărarea faptelor empirice și a datelor concrete, precum și în comunicarea rezultatelor cercetării în mod eficace și la scară largă.

Profilul populației de studenți care intră în învățământul superior și care îl finalizează ar trebui să reflecte societatea în ansamblu. Este nevoie, pentru acest lucru, de intervenția din partea guvernului, a școlilor și a învățământului superior. Este mai probabil ca grupurilor sociale celor mai puțin reprezentate în învățământul superior să le lipsească competențe de bază (alfabetizarea, competențele numerice și digitale), experiența învățării în mod independent și o idee clară legată de ceea ce presupune învățământul superior. Cooperarea sistematică dintre instituțiile de învățământ superior, școli și furnizorii de formare a educației vocaționale este necesară pentru a-i pregăti și orienta pe studenți pe baza talentelor lor, nu doar pe baza instruirii anterioare, și pentru a oferi căi flexibile între

diferitele tipuri de educație și de formare. Sunt esențiale orientarea profesională și mentoratul adecvate.

Pentru a spori caracterul favorabil incluziunii al sistemelor de învățământ superior este nevoie, de asemenea, de condițiile propice pentru ca studenți din diferite medii să reușească. Acestea nu se rezumă numai la acordarea de sprijin financiar pentru grupurile dezavantajate, deși acest aspect este esențial pentru persoanele care provin din medii cu venituri reduse. Pentru a promova absolvirea studiilor, furnizorii de învățământ superior ar trebui să adopte o viziune holistică legată de felul în care sunt organizate predarea și evaluarea, să pună în practică măsuri de mentorat al studenților și să ofere sprijin academic și nonacademic. Campusurile instituțiilor de învățământ superior ar trebui să fie locuri sigure pentru toți studenții, lipsite de violență bazată pe gen și de discriminare. Detectarea timpurie a problemelor este esențială pentru a identifica sprijinul de care au nevoie studenții. Sunt, de asemenea, necesare opțiuni de studiu flexibile (cu jumătate de normă sau online) și recunoașterea la scară mai largă a studiilor anterioare pentru a spori accesibilitatea învățământului superior, în special pentru cursanții adulți. Strategiile pentru a ajuta studenții dezavantajați să aibă acces la studiile superioare și să le finalizeze reprezintă un mod promițător de a atinge aceste obiective. Depășirea barierelor dintre învățământul superior și restul societății îi poate ajuta pe studenți să își dezvolte competențele sociale și civice. Unele instituții își dezvoltă profilul de „universități civice” prin integrarea problemelor locale, regionale și societale în programele de învățământ, prin implicarea comunității locale în proiectele de predare și de cercetare, prin furnizarea de cursuri adulților și prin comunicare, precum prin crearea unor legături cu comunitățile locale. Munca voluntară și în folosul comunității bine organizată poate fi o modalitate deosebit de eficace de a-i ajuta pe studenți să își dezvolte experiența practică mai extinsă și competențele. Instituțiile de învățământ superior ar trebui să fie implicate în dezvoltarea

orașelor și regiunilor lor, contribuind la strategiile de dezvoltare, la sectoarele cooperării cu întreprinderile, la cel public și cel de voluntariat sau sprijinind dialogul public pe tema problemelor societății. Extinderea dincolo de comunitatea academică în limbile locale ar trebui să fie stimulată și recompensată, inclusiv ca parte din dezvoltarea carierei.

În acest scop, Comisia Europeană va orienta sprijinul pentru ERASMUS+ în scopul de a ajuta instituțiile de învățământ superior la elaborarea și punerea în aplicare a unor strategii instituționale integrate pentru incluziune, egalitatea de gen și reușita în studii de la admitere până la absolvire, inclusiv prin cooperarea cu școlile și furnizorii de formare a educației vocaționale. Vor fi organizate condiții pentru promovarea, dezvoltarea și testarea modelelor flexibile și modulare de cursuri pentru a sprijini accesul la un nivel mai înalt de învățare prin priorități specifice pentru parteneriatele strategice ERASMUS+. Comisia va sprijini instituțiile de învățământ superior care doresc să acorde puncte ECTS studenților pentru activitățile voluntare și în folosul comunității, pe baza unor exemple pozitive existente. Vor fi create oportunități pentru sprijinirea recunoașterii calificărilor deținute de refugiați pentru a facilita accesul acestora la învățământul superior. Activitățile vor porni de la un proiect ERASMUS+ în curs care oferă orientări practice și include activități de consiliere *inter pares* între Centre naționale de informare pentru recunoaștere academică și părțile interesate și module de învățare online și va completa instrumentul de stabilire a profilului de competențe al resortisanților din țări terțe.

Asigurarea faptului că instituțiile de învățământ superior contribuie la inovare vine cu soluții noi la probleme economice, sociale și de mediu. Nu este simplu să se asigure că aceste eforturi sunt bine țintite și că ajută la soluționarea atât a problemelor imediate, cât și a celor pe termen lung. Inovarea este cel mai important factor al creșterii economice. Institutele de cercetare, universitățile care se ocupă intensiv de cercetare și universitățile de științe apli-

cate contribuie la inovare în moduri diferite, interdependente, în interiorul și în afara mai multor granițe geografice. Pentru consolidarea contribuției învățământului superior la inovare este nevoie de acțiuni la nivelul tuturor activităților instituțiilor de învățământ superior — educație, cercetare și implicare în relațiile cu lumea întreagă. Instituțiile trebuie să creeze o cultură a inovării și a spiritului antreprenorial orientată spre exterior. Noile idei și descoperiri își au sursa în curiozitatea umană, în creativitate și inițiativă. Toate formele de studii superioare ar trebui să urmărească să înzestreze studenții cu abilitatea de a înțelege concepte noi, de a gândi critic și creativ și de a acționa în mod antreprenorial pentru a elabora și a aplica noi idei. Sunt esențiale studiile postuniversitare și formarea doctorală de înaltă calitate. Acestea formează cercetători, dezvoltatori și „gestionari ai inovării” datorită cărora se fac descoperiri științifice și care contribuie la promovarea și adoptarea de idei noi. În comparație cu SUA și Japonia, în Uniunea Europeană prea puțini deținători ai titlului de doctor lucrează în afara mediului academic. Instituțiile de învățământ superior trebuie să promoveze acest lucru printr-o mai bună concentrare a programelor doctorale asupra aplicării cunoștințelor și a interacțiunii cu viitorii angajatori. Instituțiile de învățământ superior ar trebui, de asemenea, să joace un rol mai mare în dezvoltarea locală și regională. Investițiile Uniunii Europene în dezvoltarea regională prin inovare sunt ghidate de principiul specializării inteligente — concentrarea investițiilor regionale și a eforturilor asupra inovării în sectoarele cu potențial ridicat de creștere. Instituțiile de învățământ superior pot depune mai multe eforturi pentru a facilita legăturile dintre persoanele din mediul academic, antreprenori și autoritățile publice, pentru a-și alinia oferta educațională la nevoile identificate în strategiile de specializare inteligentă, pentru a profita de oportunitățile de inovare în sectoarele prioritare și pentru a ajuta întreprinderile locale și alte organizații să înțeleagă și să adopte noi modalități de gândire. Concretizarea tuturor acestor aspecte ar trebui să facă parte din-

tr-o schimbare culturală mai complexă, în urma căreia instituțiile de învățământ superior să devină „actori antreprenoriali”. Instrumentul HEInnovate susținut de Uniunea Europeană contribuie la plasarea inovării și spiritului antreprenorial în centrul strategiei instituționale globale [11]. Marca de excelență oferă o oportunitate în plus de pentru investiții în cercetare și inovare. Inovațiile de mâine depind de cercetarea întreprinsă astăzi și de talentul creativ de exploatare a rezultatelor. Guvernele și sistemele de învățământ superior trebuie să investească în mod inteligent pentru a dezvolta domeniile ce s-au consacrat deja drept puternice în cercetarea inovatoare. Atingerea excelenței în cercetare este corelată cu cooperarea și mobilitatea internațională, care reprezintă o misiune-cheie a programului Horizont 2020. Uniunea Europeană poate însă face mai multe pentru a consolida centrele de excelență în cercetare în mai multe părți ale Europei și pentru a încuraja transpunerea avantajelor științifice în inovații comercializabile. [12]

În scopul realizării obiectivelor menționate mai sus, Comisia Europeană își propune să extindă modelul schemei de inovare regională a Institutului European de Inovare și Tehnologie (EIT) și eticheta EIT [13] la mai multe universități și regiuni, pentru a consolida dezvoltarea spiritului antreprenorial și a competențelor de inovare, precum și pentru a pregăti mai bine candidații la studii doctorale și absolvenții acestora pentru a munci în întreprinderi inovatoare. În context, instituția va sprijini dezvoltarea în continuare și testarea metodelor de predare pentru creativitate și inovare în învățământul superior, dezvoltând eforturile comune ale OCDE și ale Comisiei Europene 28 în sectorul școlar. Învățământul superior va deveni cheia de acces pentru specializarea inteligentă, pentru a oferi consiliere autorităților publice în ceea ce privește implicarea îndeaproape a instituțiilor de învățământ superior și, atunci când este posibil, a comunităților de cunoaștere și inovare (CCI) ale EIT în conceperea și punerea în aplicare a strategiilor de specializare inteligentă.

Acțiunile Marie Skłodowska-Curie vor crește în relevanță, prin oportunitățile oferite, pentru a ajuta la eliminarea discrepanțelor dintre statele membre și regiuni în domeniul cercetării și inovării și pentru a contribui la tratarea problemei exodului creierelor din regiunile mai puțin dezvoltate. Eforturile vor fi concentrate și pe sprijinul Uniunii Europene pentru cooperarea dintre universități și întreprinderi, făcând ca forumul bianual universități-întreprinderi să devină un punct focal pentru realizarea de schimburi în ceea ce privește instituțiile de învățământ superior și dezvoltarea regională la nivel european și promovând crearea unor forumuri regionale și naționale universități-întreprinderi pe întregul teritoriu al Uniunii Europene.

Sprijinirea sistemelor de învățământ superior eficiente rămâne a fi unul din obiectivele principale ale Uniunii Europene, realizat prin toate instituțiile sale de resort. Capacitatea instituțiilor și sistemelor de învățământ superior de a oferi ceea ce îi trebuie Europei se bazează pe resurse umane și financiare adecvate, pe stimulente și pe recompense utilizate în mod eficient. Guvernele rămân principalii finanțatori ai învățământului superior în majoritatea statelor membre ale Uniunii Europene și, în toate situațiile, joacă un rol esențial în crearea de stimulente și în stabilirea de a obiective și de standarde de calitate pentru sistemul de învățământ superior în ansamblu.

Pe măsură ce sunt solicitate mai multe eforturi din partea învățământului superior, pentru guverne și pentru instituțiile de învățământ superior este tot mai greu să identifice cele mai bune modalități de a orienta și de a echilibra investițiile. Se pune problema dacă mai multe fonduri din mediul privat pot fi folosite și ar trebui folosite pentru a finanța învățământul superior. O a doua problemă este modul de concepere a unor sisteme de finanțare care să încurajeze învățământul superior să ofere ceea ce este necesar societății și să reconcilieze obiectivele de eficacitate, echitate și eficiență. Multe state membre testează finanțarea bazată pe performanță și acordurile instituționale care stabilesc obiective con-

venite pe care instituțiile de învățământ superior individuale le vor atinge în schimbul unor fonduri publice. Deși rezultatele inițiale ale acestor activități sunt promițătoare, definirea unor indicatori suficient de amplii pentru măsurarea progreselor constituie o provocare.

Pe lângă măsurile structurale din sistemul global de finanțare, unele țări introduc stimulente orientate pentru a îmbunătăți aspecte specifice ale învățământului superior. Pentru a spori prestigiul și recompensele aferente unei predări de calitate, unele țări au introdus noi forme de asociații de predare și de cadre pentru excelența în predare. Alte inițiative vizează consolidarea relației dintre predare și cercetare prin mai buna integrare a cadrelor și a sistemelor de finanțare de calitate. Inițiativele de finanțare au fost utilizate, de asemenea, pentru a stabili legături între instituțiile de învățământ superior și parteneri externi, pentru a promova predarea bazată pe cercetare, pentru a sprijini educația și cercetarea interdisciplinară și pentru a aduce inovarea practică în sala de curs.

Deși instituțiile de învățământ superior operează într-un cadru creat de autoritățile publice (finanțare, acreditare, asigurarea calității), alocarea de resurse și crearea de stimulente în cadrul instituțiilor au un impact major. O bună conducere instituțională, o cooperare internă și o gestionare a resurselor eficiente devin și mai importante atunci când gama de sarcini a instituțiilor crește și când se pune accent mai mare pe măsurarea și demonstrarea performanței.

Pentru a înregistra progrese, activitățile și finanțarea Uniunii Europene trebuie să fie mai bine coordonate. Prioritățile prezentate aici ilustrează măsura în care sunt corelate rolurile învățământului superior în educație, cercetare, societate și inovare – cele patru elemente ale modelului cvadripartit al cunoștințelor. Pentru ca sistemele de învățământ superior să funcționeze în mod eficace, aceste legături trebuie să fie recunoscute și consolidate în strategiile instituțiilor individuale de învățământ superior, în politica de învățământ superior națională și regională și la nivelul activităților întreprinse de Uniunea Europeană.

Prin măsurarea performanței politicilor în domeniul învățământului superior, a sistemelor și a instituțiilor individuale de învățământ superior într-un mod comparabil, Uniunea Europeană contribuie la furnizarea unor informații despre ceea ce funcționează. Acest lucru poate fi utilizat pentru a iniția discuții în cadrul sistemelor și instituțiilor naționale, precum și pentru a oferi o bază pentru găsirea unor soluții mai bune la probleme.

În scopul consolidării și ameliorării colectarea de date concrete referitoare la învățământul superior, Comisia Europeană va optimiza sinergiile dintre instrumentele Uniunii Europene care conțin date concrete prin crearea unui centru de cunoaștere privind învățământul superior. Încorporând Registrul European al Învățământului Superior (ETER) [14] și etapa pilot propusă a studiului de monitorizare a parcursului profesional al absolvenților, acesta va îmbunătăți calitatea și comparabilitatea datelor, colectarea datelor și indicatorii și va trage învățăminte din punerea în aplicare până în prezent a instrumentelor de date ale Uniunii Europene referitoare la învățământ superior. Instituția va consolida eforturile rețelei Eurydice și cooperarea Comisiei cu OCDE și cu țările sale membre în domeniul învățământului superior, al cercetării și inovării în scopul de a evita duplicarea eforturilor și de a beneficia de activitatea comună.

În plus față de finanțarea ERASMUS+, au fost alocate fonduri structurale și de investiții europene semnificative pentru a sprijini învățământul superior în multe părți din Uniunea Europeană, în special în regiunile mai puțin dezvoltate. Proiectul HESS [15] este o componentă importantă din strategia actuală a Comisiei de sprijinire a instituțiilor de învățământ superior în optimizarea acestor resurse prin îmbunătățirea impactului lor asupra economiilor regionale și asupra capacității de inovare. Fondul european pentru investiții strategice (FEIS) începe, de asemenea, să fie utilizat în scopul de a atrage investiții private pentru anumite activități ale învățământului superior care oferă perspective pozitive de rentabilitate financiară, dar descurajează creditorii tradiționali din sectorul privat.

Prin acțiunile sale, Comisia Europeană urmărește să se asigure că bunele practici și cele mai recente evoluții în materie de educație, cercetare și inovare sunt partajate și aplicate la scară cât mai largă în Europa și în lume. Această circulație internațională a ideilor este stimulată de cooperarea dintre studenți, cercetători, personal, instituții și guverne, de mobilitatea fizică a persoanelor și de sprijinul față de „internaționalizarea în țara de origine” în cadrul instituțiilor europene de învățământ superior. La rândul său, acest fapt ajută instituțiile să devină mai deschise față de lume și să oprească exodul creierelor.

În procesul de pregătire a următorului buget multianual al Uniunii Europene, Comisia Europeană va analiza împreună cu statele membre viitorul obiectivelor comune ale Uniunii Europene în domeniul educației, cercetării și inovării și va urmări să consolideze cooperarea în aceste domenii. Va simplifica mobilitatea studenților pornind de la proiectele existente ERASMUS+ dedicate schimbului electronic de date privind studenții și va analiza dacă este fezabilă crearea unor sisteme de identificare electronică a studenților care să facă posibil accesul transfrontalier la servicii și date privind studenții.

Programele Uniunii Europene în domeniul învățământului superior și al cercetării pun un mai mare accent pe cooperarea internațională, reflectând gama de cunoștințe de specialitate necesare pentru a rezolva probleme complexe la nivel mondial. Comisia va continua să faciliteze mobilitatea studenților și a personalului, asigurându-se că statele membre pun în aplicare Directiva reformată privind studenții și cercetătorii și promovând schimbul electronic de date între instituțiile europene de învățământ superior, studenții și personalul mobil. Având în vedere Conferința Ministerială a Procesului de la Bologna din 2018, Comisia va convoca, de asemenea, statele membre ale Uniunii Europene pentru a discuta direcția cooperării viitoare în Spațiul European al Învățământului Superior.

CONCLUZII

Modernizarea și îmbunătățirea calității educației necesită reforme. Decizia de a pune în aplicare aceste reforme aparține statelor membre. În același timp, toate statele membre au un interes comun ca aceste reforme să înregistreze progrese și să genereze rezultate de care să beneficieze UE în ansamblul său, de exemplu, sub formă de coeziune socială și echitate, creștere sporită, ocupare a forței de muncă, inovare și competitivitate.

Uniunea Europeană poate sprijini eforturile depuse de statele membre pentru îmbunătățirea și modernizarea educației, ca o prioritate majoră pe agenda sa de dezvoltare și stabilește acțiuni specifice la nivel comunitar de sprijinire a statelor membre în eforturile lor de reformă și de contribuire la realizarea unei agende comune, care să transforme educația de înaltă calitate într-o realitate pentru toți.

Uniunea Europeană continuă consolidarea eforturilor de apropiere a ariilor europene de învățământ superior și de cercetare, astfel încât cunoștințele, cercetătorii și studenții care o generează să se deplaseze liber peste granițe, stimulând inovația pretutindeni. Iar Comisia Europeană trebuie să depună eforturi unificate pentru a trece de la comunicare la recomandare pe segmentul „Spațiului european al educației”, prin promovarea recunoașterii reciproce automate a diplomelor de învățământ superior și a celor de absolvire a învățământului secundar superior, precum și a rezultatelor perioadelor de învățare petrecute în străinătate.

Programul ERASMUS+ merită să atragă toată susținerea actorilor politici europeni deoarece transcende principiul subsidiarității și promovează obiectivul ambițios de a promova sinergiile și „fertilizarea încrucișată” în cadrul diferitelor sectoare ale educației și formării profesionale. Republica Moldova trebuie să exploreză la maxim Programul ERASMUS+, deoarece acesta oferă universităților europene posibilitatea de a încheia parteneriate și

să elaboreze programe de mobilitate, programe de diplome comune, programe de cooperare internațională pentru consolidarea capacităților și dezvoltarea personalului didactic din afara spațiului european comun.

Ameliorarea calității și a procesului de evaluare a sistemului de învățământ este problema centrală în sfera educativă. Pentru a funcționa bine, întreg sistemul educativ trebuie să se sprijine pe un nivel de calitate foarte înalt. În orice societate dezvoltată, calitatea permite fiecăruia să-și descopere, să amplifice și să utilizeze propriile sale aptitudini. Fără această calitate accesul la educație nu mai are niciun sens. Plasarea problemei calității, echității și a eficacității în învățământ în toate politicile guvernamentale ale statelor membre trebuie să devină un obiectiv clar trasat și în Republica Moldova, unde lipsa locurilor de muncă devine o carență constantă a guvernărilor.

Autoritățile publice au pretutindeni rolul de garant al calității sistemului educativ, ele trebuie să garanteze respectarea de către fiecare instituție educativă a normelor de calitate. Însă, în urma acestui proces de diversificare, guvernele sunt confruntate cu noi probleme, cum ar fi recunoașterea ciclurilor scurte, definiția profilurilor, caracterul diplomelor și certificatelor, evaluarea competențelor achiziționate în timpul experienței profesionale, relațiile cu lumea întreprinzătorilor și finanțarea studiilor.

Instituțiile de învățământ superior de stat trebuie să facă față concurenței instituțiilor private prezente pe „piață” și care propun alte filiere educative, dar și fenomenelor de mondializare (universităților „virtuale”), susținute de cererea sporită de formare și de perspectivele oferite de noile tehnologii de informare și de comunicare. Prevederile politicii educaționale și de formare profesională pot fi valorificate de la etapa școlară spre învățământul superior, prin educația și formarea profesională și educația pentru adulți, finalizând cu cooperarea internațională prin dialogul politic și pro-

movarea multilingvismului. Cunoașterea limbilor străine joacă un rol din ce în ce mai important în sporirea șanselor de angajare a tinerilor și în asigurarea competențelor necesare pentru a lucra în străinătate, constituind și un factor de competitivitate.

Pentru ca noua agendă europeană dedicată învățământului superior să fie pusă în aplicare, va fi nevoie de cooperare în rândul părților interesate din cadrul și din afara învățământului superior. Comisia va iniția un dialog privind punerea în aplicare a acestor acțiuni și va continua să colaboreze cu părțile interesate, împreună cu statele membre, Parlamentul European, Comitetul Regiunilor, Comitetul Economic și Social și Grupul Băncii Europene de Investiții, pentru a pune în aplicare agenda și pentru a asigura armonizarea cu prioritățile din actualele și viitoarele programe de finanțare ale Uniunii Europene.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

I. ABORDĂRI EVOLUTIVE ȘI INSTITUȚIONALE ALE POLITICII EDUCAȚIONALE ȘI DE FORMARE PROFESIONALĂ A UNIUNII EUROPENE

1. Pascariu Gabriela Carmen. Integrare Economică Europeană. Suport de curs. Iași: Centrul de Studii Europene, 2009. 146 p.
2. Apud: Cotea Felician. Drept comunitar european. București: Editura Wolters Kluwer, 2009. 676 p.
3. Apud: Enciu Nicolae. Enciu Valentina. Construcția europeană (1945-2007). Curs universitar. Chișinău: CIVITAS, 2007. 392 p.
4. Apud: Marcu Viorel. Drept instituțional comunitar. București: Lumina Lex, 2001. 304 p.
5. Duculescu Victor. Dreptul integrării europene. Tratat elementar. București: Lumina Lex, 2003. 727 p.
6. Albericus Gentili. https://en.wikipedia.org/wiki/Alberico_Gentili (vizitat la 12.10.2016)
7. Savu Victoria. Integrare Europeană: dimensiuni și perspective. București: Oscar Print, 1996. 256 p.
8. Colas Dominique. Larousse. Dicționar de gândire politică. Autori. Opere. Noțiuni. București: Univers Enciclopedic, 2003. 361 p.
9. Scăunaș Stelian. Uniunea Europeană: construcție, instituții, drept. București: ALL Beck, 2005. 230 p.
10. Hen Christian. Leonard Jacques. Europa. București: Editura Humanitas, 1992. 161 p.
11. Bache Ian. George Stephen. Politica în Uniunea Europeană. Chișinău: Editura Epigraf SRL, 2009. 662 p.
12. Diacon Maria. Juc Victor. Constantinov Valentin. Uniunea Europeană. Istorie și actualitate. Chișinău: Tipografia UST, 2016. 232 p.
13. Președinte al Comisiei Europene (Lista președinților Comisiei Europene). https://ro.wikipedia.org/wiki/Pre%C8%99edinte_al_Comisiei_Europene (vizitat la 11.07.2019)

14. Biography – Viviane Reding, Vice-President of the European Commission. <https://www.ombudsman.europa.eu/ro/event-document/en/49688> (vizitat la 14.07.2019).
15. Culture 2000 programme. https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/previous-programmes/culture-2000_en (vizitat la 14.07.2019).
16. MEDIA sub-programme. https://ec.europa.eu/programmes/creative-europe/node/165_en (vizitat la 14.07.2019).
17. Androulla Vassiliou. My policies priorities. https://ec.europa.eu/archives/commission_2010-2014/vassiliou/about/priorities/index_en.htm (vizitat la 14.07.2019).
18. President 2014-2019. Jean Claude Juncker. https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/president_en (vizitat la 16.07.2019)
19. Tibor Navracsecs. Education, Culture, Youth and Sport https://ec.europa.eu/commission/commissioners/2014-2019/navracsecs_en (vizitat la 16.07.2019).
20. Ursula von der Leyen. O Uniune mai ambițioasă. Programul meu pentru Europa. (28 p.) https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/political-guidelines-next-commission_ro.pdf (vizitat la 17.07.2019).
21. Jurnalul Oficial al Uniunii Europene. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016IP0136&from=EN>. P. 65. (vizitat la 11.07.2019).
22. ERASMUS: the Union programme for education, training, youth and sport [https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/definitif/2019/03-28/0324/P8_TA\(2019\)0324_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/definitif/2019/03-28/0324/P8_TA(2019)0324_EN.pdf) (vizitat la 20.07.2019).
23. Texte adoptate, P8_TA(2019)0167, Continuarea activităților de mobilitate în scopul învățării aflate în curs de desfășurare în cadrul programului ERASMUS+ în contextul retragerii Regatului Unit din Uniunea Europeană. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/140/invatamantul-superior> (vizitat la 03.08.2019).

24. Jurnal Oficial. C 346, 21.9.2016, p. 2. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/140/invatamantul-superior> (vizitat la 11.07.2019).
25. Modernisation of education in the EU European Parliament resolution of 12 June 2018 on modernisation of education in the EU (2017/2224(INI)) [https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/definitif/2018/06-12/0247/P8_TA\(2018\)0247_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/seance_pleniere/textes_adoptes/definitif/2018/06-12/0247/P8_TA(2018)0247_EN.pdf) (vizitat la 15.08.2019).
26. European Higher Education Area and Bologna Process <http://www.ehea.info/> (vizitat la 20.07.2019).
27. Education and Training. https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/bologna-process-and-european-higher-education-area_en (vizitat la 20.07.2019).
28. Acțiunile Marie Skłodowska-Curie. <https://www.h2020.md/ro/ac%C8%9Biunile-marie-sk%C5%82odowska-curie> (vizitat la 12.08.2019).
29. Cooperarea pentru atingerea obiectivelor politicilor în domeniul educației (cadrul ET 2020). https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_ro (vizitat la 24.08.2019).

II. PROGRAME ȘI PRIORITĂȚI ÎN DOEMNIUL CERCETĂRII ȘI EDUCAȚIEI LA NIVELUL UNIUNII EUROPENE

1. HORIZONT 2020: O separare de trecut. Programul-cadru pentru cercetare și inovare Horizont 2020 (2014-2020): http://cpi.asm.md/?page_id=1834 (vizitat 10.09.2017)
2. Horizont 2020. Programul de cercetare și inovare al Uniunii Europene. Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2014. 40 p.
3. Juc Victor. Integrarea europeană – dimensiune a interesului național al Republicii Moldova. În: Republica Moldova și Uniunea Europeană: dimensiunile cooperării / Guceac Ion. Juc Victor. Moraru Victor. Ungureanu Veaceslav. Chișinău: Tipografia Sirius, 2016, p. 4-35.

4. Duca Gheorghe. La interfața timpurilor. Chișinău: Î.E.P. Știința, Tipogr. „BALACRON” SRL. 2016. 496 p.
5. Agenda de Asociere dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană. <http://www.mfa.gov.md/img/docs/Agenda-de-Asociere-RO.pdf> (vizitat 10.09.2017)
6. Comunicare a Comisiei către instituții. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Inițiativă emblematică a Strategiei Europa 2020 – O Uniune a inovării SEC(2010). <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&coteId=1&year=2010&number=546&version=ALL&language=ro> (vizitat la 09.03.2020).
7. Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and Social Committee and the Committee of the Regions. A Reinforced European Research Area Partnership for Excellence and Growth. https://ec.europa.eu/research/science-society/document_library/pdf_06/era-communication-partnership-excellence-growth_en.pdf (vizitat la 09.03.2020).
8. Evaluation of past EU research and innovation framework programmes. http://ec.europa.eu/research/evaluations/index_en.cfm?pg=fp7 (vizitat la 09.03.2020).
9. COM(2010) 2020 final, Europe 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/com-2010-2020-europe-2020> (vizitat la 10.03.2020).
10. Raport al Comisiei către Consiliul European. Raport 2012 privind obstacolele în calea comerțului și a investițiilor. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX:52012DC0070&from=EN> (vizitat la 10.03.2020).
11. Joint Communication to the European Parliament and the Council Global Europe : A New Approach to financing EU external action. <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/?fuseaction=list&coteId=1&year=2011&number=865&version=ALL&language=en> (vizitat la 09.03.2020)

12. Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing "ERASMUS FOR ALL" The Union Programme for Education, Training, Youth and Sport. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0788:FIN:EN:PDF> (vizitat la 09.03.2020).
13. Science policy. <http://www.euroforum.org> (vizitat la 10.03.2020).
14. Media services. http://www.unesco.org/new/en/media-services/single-view/news/open_access_to_scientific_information_policy_guidelines_for_open_access_released/ (vizitat la 10.03.2020).
15. OECD Principles and Guidelines for Access to Research Data from Public Funding. <http://www.oecd.org/dataoecd/9/61/38500813.pdf> (vizitat la 09.03.2020).
16. The World Conferences on Research Integrity. <http://www.singaporestatement.org/> (vizitat la 09.03.2020).
17. Brătianu C. (coord). Ghid pentru elaborarea documentației sistemului de management al calității în învățământul superior". Arad: University Press. 2001. 112 p.
18. Militaru C., Pavel A., Zafir A. Politici în domeniul calității educației la nivelul Uniunii Europene. În: Euromonitor. 2011, Vol. II, nr. 1. <http://euromonitor.ucdc.ro/vol2nr1martie2011/eur-ro/politici-in-domeniul-calitatii-educatiei-cezar-mil.pdf> (vizitat la 20.06.2018).
19. Regândirea educației http://ec.europa.eu/education/policy/multilingualism/rethinking-education_ro (vizitat la 29.06.2018).
20. Educație și formare vocațională. http://ec.europa.eu/education/policy/vocational-policy_ro (vizitat la 07.07.2018).
21. Educație și formare profesională. http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/ro/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.13.3.html (vizitat la 03.07.2018).
22. Multilingvism. http://ec.europa.eu/education/policy/multilingualism_ro (vizitat la 07.07.2018).
23. Cadrul strategic – Educație și formare profesională 2020 http://ec.europa.eu/education/policy/strategic-framework_ro (vizitat la 09.07.2018).

24. Comunicare [COM(2010) 2020 final] – Europa 2020: O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii http://publications.europa.eu/resource/ellar/8d8026dc-d7d7-4d04-8896-e13ef636ae6b.0014.02/DOC_5 (vizitat la 11.07.2018).
25. Educație, tineret și sport. http://europa.eu/european-union/topics/education-training-youth_ro (vizitat la 11.07.2018).
26. ERASMUS+. http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/about_ro (vizitat la 15.07.2018).
27. Oficiul Național ERASMUS+ <http://www.erasmusplus.md/ro/article/despre-noi> (vizitat la 17.07.2018).
28. Diacon M., Juc V., Constantinov V. Uniunea Europeană. Istorie și actualitate. Chișinău: UST, 2016. 232 p.

III. EDUCAȚIA ȘI FORMAREA PROFESIONALĂ. PROVOCĂRI ACTUALE ȘI VIITOARE

1. Prioritățile în domeniul educației și formării profesionale (2011-2020). <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:ef0028>
2. Cadrul strategic pentru cooperarea europeană în domeniul educației și formării (ET 2020). https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_ro
3. Strategia europeană pentru sporirea cooperării în domeniul educației și formării profesionale (EFP). http://publications.europa.eu/resource/ellar/2fa2789c-0f5c-4ad4-a559-cf5b586884b8.0014.02/DOC_1
4. CEDEFOP European Centre for the Development of Vocational Training. <https://www.cedefop.europa.eu/en>
5. Cooperarea pentru atingerea obiectivelor politicilor în domeniul educației (cadrul ET 2020). https://ec.europa.eu/education/policies/european-policy-cooperation/et2020-framework_ro
6. Carte Albă privind viitorul Europei. Reflecții și scenarii pentru UE-27 până în 2025. <https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2017/RO/COM-2017-2025-F1-RO-MAIN-PART-1.PDF>

7. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Investiția în tinerii Europei. COM/2016/0940 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52016DC0940>
8. Comunicare a Comisiei către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. O nouă agendă pentru competențe în Europa. Să lucrăm împreună pentru consolidarea capitalului uman, a capacității de inserție profesională și a competitivității. COM/2016/0381 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:52016DC0381>
9. Document de reflecție privind valorificarea oportunităților oferite de globalizare https://ec.europa.eu/commission/publications/reflection-paper-harnessing-globalisation_ro
10. What do you know about the EU STEM Coalition? <http://www.stemcoalition.eu/publications/what-do-you-know-about-eu-stem-coalition>
11. How innovative is your higher education institution? <https://he-innovate.eu/en>
12. Seal of Excellence. https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/seal-excellence_en.
13. European Institute of Innovation and Technology. <https://eit.europa.eu/our-activities/education/eit-label>
14. Educație și formare. https://ec.europa.eu/education/resources/european-tertiary-education-register_ro
15. Higher education for smart specialization. <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/20182/167532/HESS+presentation.pdf/4fa687ab-d041-45c6-93fb-6016c3536b9c>

Bun de tipar 12.03.2020. Formatul 14,5 × 20,0
Hîrtie ofset nr. 1. Coli de tipar 9,75. Coli de autor 7,2

Î. S. Firma Editorial-Poligrafică „Tipografia Centrală”,
MD-2068, Chişinău, str. Florilor, 1;
Tel.: 022 49-31-46